

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÁNAK
KÖZLÖNYE

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBIZÁSÁBÓL
SZERKESZTI

KOLLÁNYI FERENCZ

UJ FOLYAM XVIII. KÖTET.

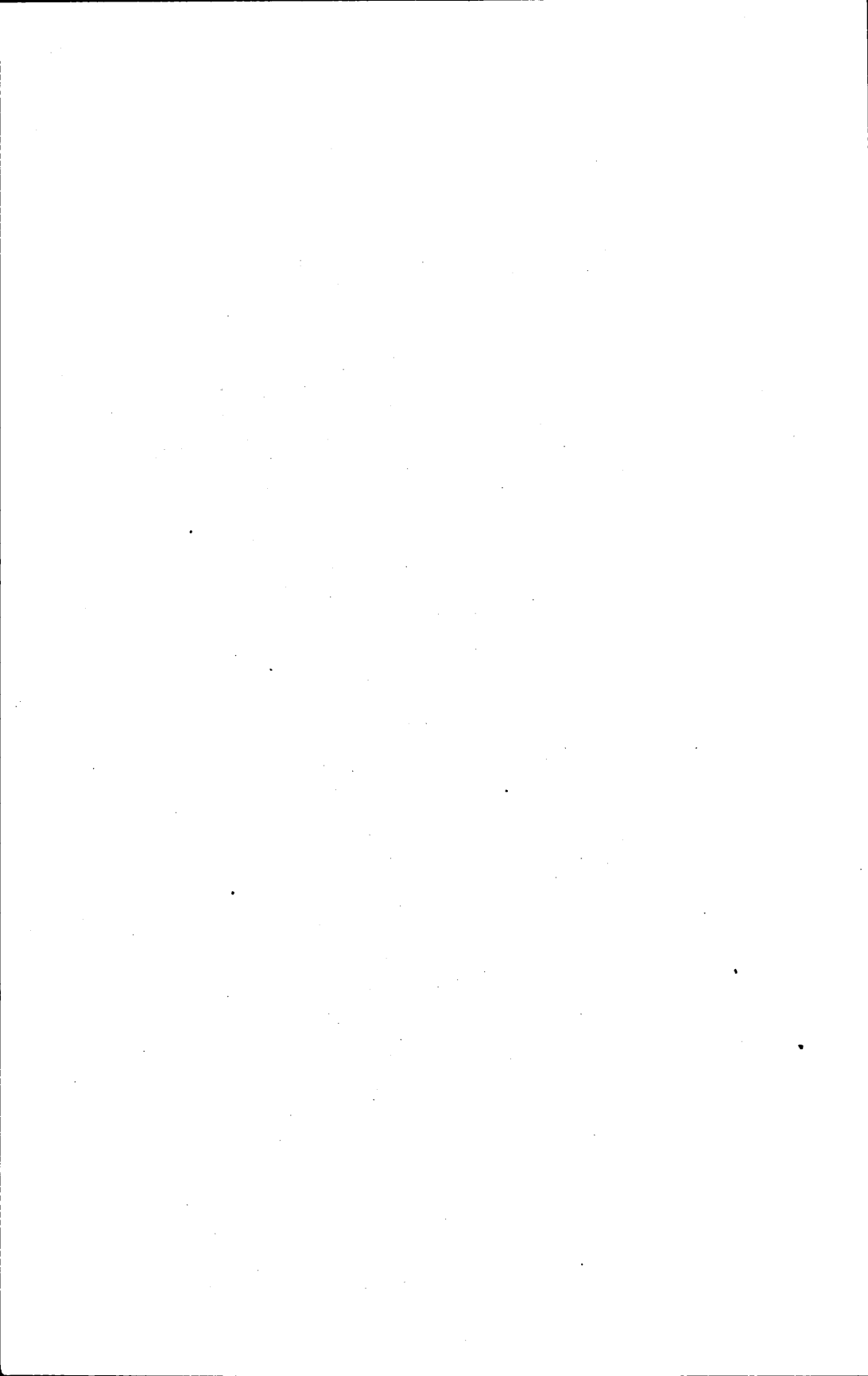
1910-IKI ÉVFOLYAM.



BUDAPEST

KIADJA A M. N. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA.

1910.



Olvasótere

XVIII. KÖT. 1. FÜZET. ÚJ FOLYAM 1910. JANUÁR-MÁRCZ.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM
SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÁNAK
KÖZLÖNYE

A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

KOLLÁNYI FERENCZ



*1910. évi folyam * I. füzet.*

BUDAPEST

KIADJA A M. N. MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZ. KÖNYVTÁRA.

1910.

TARTALOM.

Dr. Gulyás Pál. Egy ismeretlen Vitéz-kódex a hannoveri kir. könyvtárban. (Egy szövegközti hasonmással)	Lap 1
Dr. Gábor Gyula. Adatok a középkori magyar könyvirás történetéhez (Hat szövegközti hasonmással)	6
Dr. Gulyás Pál. Páris tudományos közkönyvtárai. (Második közlemény)	25
Vidéki könyvtáraink 1908-ban	40
Tárca. A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Országos Könyvtára az 1909. év utolsó negyedében	75
Szakirodalom. Szinnyi József. Magyar írók XIII. köt. Ism. <i>dr. Gulyás Pál.</i> — Dr. Gulyás Pál. A népkönyvtárak. Ism. <i>dr. Melich János.</i> — Dr. Szabó Ervin. A fővárosi könyvtár közleményei. I—IV. Ism. <i>dr. Gulyás Pál</i>	79
Külföldi folyóiratok szemléje. Deutsche Literaturzeitung. XXX. 40., 42., 44., 48., 50. La bibliofilia. XI. 7. 8—9. — Mitteilungen der österr. Vereins für Bibliothekswesen. XIII. 2—3. Revue des bibliothèques. XIX. 10—12. — Rivista delle Biblioteche e degli archivi. XX. 1—2, 3—4, 5—7, 8. — The library Journal. XXXIV. 10., 11., 12. — Zeitschrift für Bücherfreunde. Új f. I. 7., 8., 9. — Zentralblatt für Bibliothekswesen. XXV. 10., 11., 12	84
Horváth Ignác. A magyar bibliografiai irodalom az 1909. év. IV. negyedében... ..	89
Vegyes közlemények. Középfokú közkönyvtári és népkönyvtári tisztviselők vizsgálati szabályzata Poroszországban. — A fényképészet könyvtár-technikai jelentőségéről. — Az első amerikai ifjúsági olvasóterem. — A párisi nemzeti könyvtár személyzetéről. — A németországi könyvtárak inkunábulum-jegyzékéről	91
Melléklet. A magyarországi nyomdák 1909-ben	1—24

TARTALOM.

1. ÉRTEKEZÉSEK, ÖNÁLLÓ KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM Széchényi Orsz. Könyvtára az 1909. évben. (Egy melléklettel és hat szöveggéppel)	97
DR. ÁLDÁSY ANTAL. A brüsszeli nemzetközi levéltár és könyvtári kongresszus. (Első közlemény)	300
DR. GÁBOR GYULA. Adatok a középkori magyar könyvirás történetéhez. (Hat szöveggéppel)	6
DR. GULYÁS PÁL. Egy ismeretlen Vitézkodex a hannoveri kir. könyvtárban. (Egy szöveggéppel)	1
DR. GULYÁS PÁL. Páris tudományos közkönyvtárai. (Második és harmadik közlemény)	25, 154
DR. GULYÁS PÁL. Az új fővárosi könyvtár tervezete	193
DR. GULYÁS PÁL. Az 1680. évi üstökösjárás irodalmához. (Két közlemény, négy szöveggéppel)	242, 317
DR. GULYÁS PÁL. Az új fővárosi közkönyvtár körül	352
DR. MELICH JÁNOS. Heyden Sebald «Gyermeki beszélgetéseinek» krakkai töredéke. (Egy melléklettel és két szöveggéppel)	289
DR. SZABÓ ERVIN. Az új fővárosi közkönyvtár dolgában	338
TIMÁR KÁLMÁN. Laskai Ozsvát és a bibliografia	122
DR. VÉRTESY JENŐ. Hugo Károly iratai a M. N. Múzeum könyvtárában	214
VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1908-ban	40
DR. ZAMBRA ALAJOS. Metastasio-kéziratok a N. Múzeum könyvtárában	329

2. TÁRCZA.

ÉVNEGYEDÉK JELENTÉSEK a M. N. Múzeum könyvtárának állapotáról 1909. október 1-től 1910. szeptember 30-ig	75, 169, 263, 357
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA könyvtára 1909-ben	267

3. SZAKIRODALOM.

A M. KIR. VALLÁS ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM könyvtárának czimjegyzéke. Ism. —sp.—	173
A M. KIR. JÓZSEF-MŰRGYETEM könyvtárának czimjegyzéke. 3 kiad. Ism. Σ	274



IV

	Lap
BELLAI JÓZSEF. A Temesvár városi könyvtár czimjegyzéke. III. köt. Ism. Σ	363
GRAKSE TH. G. J. Orbis latinus. 2. kiad. Ism. <i>Gl.</i>	180
GULYÁS PÁL. A népkönyvtárak szervezése, fentartása és kezelése. Ism. <i>dr. Melich János</i>	80
GULYÁS PÁL. Népkönyvtári intézmények Párisban és Londonban. Ism. <i>d'I. K.</i>	273
HYMANS HENRI. Catalogue des estampes d'ornement. Ism. Σ	179
JAHRBUCH der Bücherpreise III—IV. Ism. <i>dr. Gulyás Pál</i>	369
KERSTEN PAUL. Der exakte Bucheinband. Ism. <i>dr. Gulyás Pál</i>	269
KUDORA KÁROLY. Jogi könyvtár. Ism. <i>Horváth Ignác</i>	365
OESTERR.-UNG. BUCHHÄNDLER KORRESPONDENZ. Festnummer. Ism. <i>dr.</i> <i>Gulyás Pál</i>	173
SZABÓ ERVIN. A fővárosi könyvtár közleményei I—IV. Ism. <i>dr. Gulyás Pál</i>	82
SZINYEI JÓZSEF. Magyar írók élete és munkái XIII. Ism. <i>dr. Gulyás Pál</i>	79
VAN DEN GHEYN J. Croniques de Charlemaine. Ism. <i>Gerevich T.</i>	366
YOUNG JOHN ÉS AITKEN P. HENDERSON. A catalogue of the manuscripts in the library of the Hunterian Museum. Ism. Σ	178
ZARNCKE ED. Leipziger Bibliothekenführer. Ism. <i>G—s.</i>	179
ZEITSCHRIFT des österr. Vereins für Bibliothekswesen. Ism. <i>dr. Gulyás Pál</i>	372
KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLEJE	84, 182, 276, 374
HORVÁTH IGNÁCZ. A magyar bibliografiai irodalom 1909. október 1-től 1910. szeptember 30-ig	89, 280, 377

4. VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Középfokú közkönyvtári és népkönyvtári tisztviselők vizsgálati szabály- zata Poroszországban	91
A fényképészet könyvtár-technikai jelentőségéről	92
Az első amerikai ifjúsági olvasóterem	93
A párisi nemzeti könyvtár személyzetéről	93
A németországi könyvtárak inkumabulum-jegyzékéről (Σ)	94
Id. Szinnyi József ünneplése	187
Könyvtárhasználati illetékek Poroszországban (Σ)	187
Nemzetközi könyvészeti kongresszus Bruxellesben	188
Adalékok a kassai könyvmásolók, könyvkereskedők és könyvnyomtatók történetéhez (<i>Kemény Lajos</i>)	188
Wagner Richard mint bibliofil	191
Delisle Lipót † (Σ)	283
Katona Lajos † (<i>Gl.</i>)	284
Kinevezések a M. N. Múzeum könyvtáránál	284
A M. N. Múzeum könyvtárának tisztviselői tanulmányúton	284
Egy XVIII. sz. bácsmezei táblabíró könyvtára (<i>Zsoldos Benő</i>)	284

	V
	Lap
A kassai könyvkötészet történetéhez (<i>Timár Kálmán</i>)	285
Egy ismeretlen magyar hebraista (<i>dr. Marmorstein Arthur</i>)	287
A 42 soros Gutenberg-biblia hasonmás-kiadása (<i>G. P.</i>)	380
A mai bőrkötések borítóanyagáról (<i>G. P.</i>)	381

VÁLTOZÁSOK A MAGYARORSZÁGI NYOMDÁKNÁL 1910. január—november hónapokban ... 192, 288, 383

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ ... 385

MELLÉKLETEK:

A hazai nyomdák 1909-ben	1—24
A hazai hírlapirodalom 1909-ben. — I. Hírlapok. <i>Kereszty István</i> -tól. —	
II. Folyóiratok. <i>Horváth Ignác</i> -tól	1—20

77
2-
V
U
L

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200

201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300

301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400

401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500

501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600

601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700

701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800

801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900

901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

1001
1002
1003
1004
1005
1006
1007
1008
1009
1010
1011
1012
1013
1014
1015
1016
1017
1018
1019
1020
1021
1022
1023
1024
1025
1026
1027
1028
1029
1030
1031
1032
1033
1034
1035
1036
1037
1038
1039
1040
1041
1042
1043
1044
1045
1046
1047
1048
1049
1050
1051
1052
1053
1054
1055
1056
1057
1058
1059
1060
1061
1062
1063
1064
1065
1066
1067
1068
1069
1070
1071
1072
1073
1074
1075
1076
1077
1078
1079
1080
1081
1082
1083
1084
1085
1086
1087
1088
1089
1090
1091
1092
1093
1094
1095
1096
1097
1098
1099
1100

EGY ISMERETLEN VITÉZ-KÓDEX A HANNOVERI KIRÁLYI KÖNYVTÁRBAN.



DR. GULYÁS PÁLTÓL.

(Egy szövegekőzti hasonmással.)

Weinberger Vilmosnak a Corvinákról szóló összefoglaló jegyzéke, melyet a Magyar Könyvszemle 1908. évfolyamában behatóbban ismertettem,¹ kétségkívül jó szolgálatot tesz abban az irányban is, hogy az általa összeszedett s lelkiismeretes gondolat megrostált adathalmaz biztos alapot nyújt a továbbkutatáshoz s újra fölébresztette a külföldi szakemberek már-már ellankadó figyelmét bibliofil-királyunk gyűjteményének szétszórt maradványai iránt. Ez az állításunk nem pusztá föltevés, hanem való tény, melynek első pozitív eredményét a következőkben ismer-tetjük olvasóinkkal.

Hugo Rabe, hannoveri gimnáziumi tanár, a *Deutsche Literaturzeitung* 1909. évi 35. számában² Weinberger dolgozatának ismertetése kapcsán a következő figyelemreméltó nyilatkozatot teszi: «Die Königliche Bibliothek in Hannover besitzt nur zwei Klassiker-Handschriften, Perg., beide aus der 2. Hälfte des XV. Jahrh. (im Katalog falsch datiert), bei keiner ist der ursprüngliche Einband erhalten. Ich fand gleich bei beiden eine Aporie, deren Lösung ich von W. erwarten würde. W. erwähnt I. S. 68 bei Gelegenheit der Vitéz-Frage die Unterschrift einer Plinius-Handschrift: «Bud' 1464 may 23. Finis». Hannoveranus 505 (Ciceronis De fató; Timaei Locr. De princip. rer. I.; dann in etwas anderem Schriftcharakter Rutilii Palladii Tauri Aemiliani De insitione) trägt f. 16 v. die Unterschrift (nicht von Texthand) «visa. Bud.' 1464 22 Jul'» und f. 28 r: «finis. 1464. prima septembr.». Das Zusammentreffen in Ort und Zeit ist gar zu auf-

¹ 359—362. l. ² 2193—2194. h.

fällig: hängt der Hannov. mit Vitéz, dem Erzieher des Matthias Corvinus, zusammen? — Hannov. 506 enthält Martial; Ränder stark beschnitten; Titelblatt von prächtigen Guirlanden umrahmt (auch jeder weitere Buchanfang zierlich geschmückt), in der Mitte der unteren ein goldener leerer Kreis, von 4 Putten gehalten. Ein Besitzer ist eingetragen: «Henning Wesemann Sere-nissimi Camerarius, Hannoverae 1673». Im Katalog S. 87 ist die Mitteilung eines Bibliothekars aus dem Jahre 1789 erwähnt, der «als eine unverbürgte Sage irgendwo gelesen haben sich erinnert», die Handschrift stamme aus der Bibliothek des M. C. Was ist davon zu halten? Wer die sicheren Corviniani kennt, würde sogleich feststellen können, ob der Schreiber und der ausschmückende Künstler der Martial-Handschrift in jenen wiederkehren, ob die z. T. griechischen Randbemerkungen desselben oder die Notizen in der Cicero-Handschrift von Vitéz herrühren; dann könnte er schon mit einer gewissen Wahrscheinlichkeit weiter urteilen».

Rabe e sorait olvasva, rögtön megkerestem a hannoveri kir. könyvtár igazgatóságát, a mely a M. N. Múzeum közvetítésével a legnagyobb készséggel bocsátotta rendelkezésemre a szóbanforgó két kódexet könyvtárunkban leendő használatra. A közelebbi vizsgálat s a Széchényi Orsz. Könyvtárban levő Vitéz-kódexsel való egybevetés kétségtelenül megállapította, hogy a IV:505 jelzésű kézirat egykor Vitéz János tulajdonában volt. A kódex részletes leírása a következő:

Üres előzéklap hártýából; *a* oldalán ★ Bibliotheca | Regia | Hannoveriana feliratú ellipszis-alakú bélyegző, *b* oldalán XVIII. sz. kézzel a következő bejegyzés: Huic Volumini adherent | 2. Timaeus Locrenfis *de principijs rerum.* | 3. Rutilii Palladii Tauri Amiliani *de Infitione* liber ad Pafiphilium virum doctiffimum.

1^a l. (vörössel:) M. T. Ciceronis Liber Perydmanton | ideft de Fato feliciter incipit. | (feketén:) [Q]¹ VIA PERTINET ad mores | etc. 17^a l. (vörössel:) Timei Locrenfis de pncipys re4. Li. p̄m⁹ | (feketén:) [T]² | IM/EVS | Locrenfis hæc in q. duas | 28^b l. üres. Középutt a már leírt könyvtári bélyegző. 29^a l. RVTILII.

¹ A kezdőbetű részére három soron át üres tér hagyatott s a Q író-nal van bejegyezve.

² A név többi verzális betűjével egyenlő magasságú üres tér.

PALLA . DII | TAVRI . AEMILIANI . DE | JNSITIONE . LIBER .
AD | PASIPHILVM . VIRVM . | DOCTISSIMVM . JNCIPIT | []

Neq; i ullo iari p quod ferat athomus quicq; fuisse cae
 curca no ereptione ferret neq; in ipa athomo mo
 tionis aliqd factu est / Quao bre nales motu sui pon
 deris non tenent / Ita ut cu attulisset nlla; cam
 q ista declinacoe efficit tame aliquid dice sibi
 videt / Cum id dicat q ouim metes aspnet ac
 respuat / Neq; vero quisq; magis confirmare mihi
 videt non modo fatu ver; et necitate ouim
 ver; sustulisseq; motus animi uoluntarios q
 hic qui alit oblitet fato fatee se no potuisse mihi
 ad has cometicias declinaciones confugisset /
 Nam si athomus ut grauitate ferant tributum
 est necessitate nature q omne pondus nulla
 re impediante moueat et feratur necesse est
 Illud quoq; necesse est declinare quibus atho
 mis uel si uult omnibus naturaliter

visa Bud' 1464
 22 Jul.

A hannoveri Vitéz-kódex 16^b lapja.

Abes aliud indulte fidei testimoniū pro | stb. 34^b l. üres, középütt
 könyvtári bélyegzővel.

Kisnegyedretű hártayakódex, melynek lapjait helyenkint a penész erősen megrongálta. A kódex 34 levélből áll, mely öt ívbe van fűzve. Az első két ív quaternio, a három utolsó ternio. Az ívek kezdő lapjai alul középpütt meg voltak számozva, de átkötéskor a könyvkötő kése a számok alsó részét lemetszette. A lapok szélessége jelenleg 145 mm, magassága pedig 205 mm. Az 1—28. leveleken található két értekezés a XV. sz. közepére tehető humanista betűkkel van írva s a sorok vonalozva voltak. A sorok száma a 8^a lapon 21. A 29—34. levélen található szöveg, melynek hártayája a nedvességtől legtöbbit szenvedett, más, kevésbé gyakorlott, kevésbé csinosan dolgozó másoló kezére vall. E résznel a vonalozás nyomai már alig láthatók; a sorok száma is több egy-egy lapon; így pl. a 30^a levélen 23. Lehet, hogy a harmadik rész később került a kötetbe, de mindenesetre már a jelen kötés előtt is egyesítve volt az előbbi két részszel, a mit az utolsó ternio folytatólagos, egy kéztől eredő ívjelzése mutat. Vitéz korában még nem tartozott a kódexhez, mert javító jegyzeteivel nem találkozunk benne.

Vitéz sajátkezű bejegyzései a másolóétól betűtípusukkal ütnek el; ezen kívül itt is találkozunk a Vitéz által átolvasott kéziratokra jellemző, kacsaringósan kezdődő s ugyanígy végződő, de középpütt egyenes vonalakkal, melyekkel egy-egy részletet a lap szélén megjelölt. A 16^b lapon, Cicero értekezésének végén a következő jegyzetet olvassuk: *visa. Bud' 1464 | 22 jul'. (l. a hasonmást).* A 28^a lapon pedig, a melyen Timaeus értekezése végződik, ez áll: *finis 1464 p^a Septēbris.* A Vitéz által emendált többi kódexen a végső bejegyzés mellett rendszeren kitett Jo. hiányzik ugyan, de e bejegyzéseknek, egyéb, kétségtelenül Vitéz kezétől származó bejegyzésekkel történt összevetéséből teljes biztonsággal megállapítható, hogy az ő kezeirásával van dolgunk. Ehhez járul még az a körülmény is, hogy 1464-ben Vitéz János, akkor még váradi püspök, hosszabb időt töltött Budán s ugyanez évben emendálta Plinius leveleit, melynek kódexét a bécsi udvari könyvtár őrzi.¹ A használt tinta színe lilába játszó vörös.

Ez a XVIII. sz.-i. szegényes félborjúbörkötésben meghuzódó

¹ V. ö. Fraknoi Vilmos Vitéz János könyvtára. Magyar Könyvszemle. 1878: 19. és 194. l.

kötetke ép oly szürke belső kiállításra, mint külső megjelenésre. Vajjon belekerült-e a nagy király pazar könyvtárába s ennek roncsaival szóródott-e szét Európában s került kalandos hányattatás után a hannoveri könyvtárba, nem bizonyos, de valószínű.

A hannoveri könyvtár IV : 506 jelzésű kódexe, melyet Rabe mint esetleges Korvin-kódexet említ, igen finom hártýára írt latin kézirat a XV. sz. második feléből, tetszetős XVII. sz.-i aranyozott sötétpiros szattyánbörkötésben. Czimfelírása az 1^a lapon: M. Valerii . Martialis . | Epigrammaton liber Prim' | incipit foeliciter . | A keretraajz csinos, de egészen sablonszerű. Alsó részén szöke amorettek tartják a ezimer befogadására szolgáló aranykarikát, mely kitöltetlenül maradt. A kódex méretei: 189×107 mm; a levelek száma: 208. A kódexen semmi nyoma sincs annak, hogy valaha Vitéz János vagy Mátyás király birtokában lett volna s így az a kései, közelebbi forrás megjelölése nélkül szükölködő hagyomány, melyet a kézirat származására vonatkozóan Rabe a hannoveri kir. könyvtár kéziratának katalogusa nyomán föllevenít, nem más, mint pusztá szóbeszéd, a hagyomány följegyzőjének szavai szerint: «eine unverbürgte Sage».

ADATOK A KÖZÉPKORI MAGYAR KÖNYVIRÁS TÖRTÉNETÉHEZ.

DR. GÁBOR GYULÁTÓL.

(Hat szövegközi hasonmással.)

Az alábbi sorozatban néhány középkori kódexet óhajtok ismertetni, melyeket magyar vonatkozásuk a középkori magyar kódexírás történetére nézve fontosakká vagy legalább érdekeské tesz. Az ismertetésre szánt kódexek részint magyar emberek művei, részint idegen munkák, melyeket középkori magyar másoló örökített meg, részint végül magyar írók művei, melyeket idegenbe ültetett át valaki, dicsőségére a magyar névnek és tudásnak. Ezeket a kódexeket Magyarországon, külföldön találtam, levéltárak és könyvtárak mélyén, a hol eddigelé ismeretlenül rejtettek. Szolgáljanak e sorok kegyeletes megemlékezésül azok iránt, a kik a rég letűnt századokban a magyar tudományos irodalom munkásai voltak.

I. Occam János «Directorium iuris» című művének Temlinus Tamás esztergomi diák által készített XIV. századi másolata.¹

A munka szerzője, Occam János, XIV. századi angol franciskánus volt, a ki 1344. év körül élt.² Munkája egyházi és cziviljogi kommentár négy könyvben, középkori terjengősséggel írva. A bécsi példány magyar kéz írása, Temlinus Tamásé. A kódex 342. lapján olvasható kolofon:

¹ Ez a kódex Bécsben, az udvari könyvtár kéziratgyűjteményében őriztetik. Jelzése: 2146. (Rtec. 88.) saec. XIV. 252. f. Valójában 352 lapból áll a kódex, a «Tabulae codicum» 252. lapszám adata nyilván sajtóhiba.

² Ockam (Jean) franciscain anglais, 1344. Fabricius, B. m. ae. (1735.) IV. 319—20. (2^a, 110'). — Sbaralea, Suppl. W. (1806.) 445'. — Wadding, Script. Minor. (1650.) 216' (2^a ; 147'). Ezeket a forrásokat a «Répertoire des sources historiques du moyen âge par Ulysse Chevalier», Bio-Bibliographie, Paris, 1907., Vol. II. 3386. b közli.

Joannes Occam, Anglus, scripsit *Directorium iuris*, opus magnum et

«Finitum in vigilia beati Michaelis in castro Strigoniensi.
Amen dicatur scriptor nec maledicatur,
Thomas vocatur, nec Temlinus denegatur».

A leirő tehát azonos azzal a Temlinus-szal, a ki 1394-ben Bernát diákkal együtt másolta Esztergomban azt a bibliát, a mely jelenleg ugyancsak a bécsi udvari könyvtárban őriztetik.¹ Ez a Temlinus az «Esztergomi Krisztus-collegium» tagja volt,² kinek keresztnévét (Thomas) ez a kódex árulja el. A munka maga igen ritka. Még egy példányát ismerem a müncheni udvari könyvtárban,³ melyről alább szólok.⁴ Ez a müncheni példány azonban XV. századvégi.

Kódexünk hártýára van írva; írása gondos minuscula; idézéseiben a XIV. század szokásos rövidítéseit használja, melyhez a «Modus legendi iura et abbreviaturas» elnevezésű középkori jogi segédkönyv ismerete feltétlenül szükséges. A leirő Tamás diák kétségtelenül hiven követte az eredeti szöveg menetét. Az egyes lapok nincsenek megszámozva, csupán a könyv megfelelő számával (pl. L. (Liber) III.) vannak ellátva. Ezen kívül minden lap felső jobb sarkán az illető lapon tárgyalt cím megnevezése, bal sarkán a titulus száma olvasható.

A négy könyv kezdőlapjai csinos lapszél-diszítéssel vannak körülvéve. A kezdő lapok initialéi (a 80-ik lapon egy *P.* betű, a 158-ik lapon *Q.* betű és a 254. lapon *J.* betű) igen ügyes kézzel, piros és kék festékekkel vannak rajzolva. Maga a szöveg kettős hasábokban folyik.

A könyv táblája erős fatábla, melyről a külső hártýadisz már

doctum. (Wadding: *Scriptores ordinis minorum*, 216. *b* és Wadding: *Annales Minorum* VII. köt. 314. l. VIII. pont.

Joannis Occami Quodlibeta memorat Jo. Lelandus, cap. 326. (Fabricius: *Bibl. latina*, Tom. III. 395.)

¹ Könyvtári jelzése: 1215.

² V. ö. Csontos János: Adalék a magyarországi XIV—XV. századi könyvmásolók és betűfestőkhöz. (Magyar Könyvszemle, 1879. évf. 44. l.)

³ Könyvtári jelzése: 3897. saec. XV.

⁴ Ezt a müncheni példányt a bécsi udvari könyvtár igazgatósága átkérte Bécsbe, hogy a bécsivel összehasonlíthassam. Karabaček József igazgató úrnak, továbbá Menčik Ferdinand és Beer Rudolf könyvtárőr uraknak ez uton mondok hálás köszönetet azért a nobilis előzékenységet, melylyel kutatásaimat elősegítették.

teljesen lekopott, csupán a sarkán látható még belőle valami. A könyvön eredetileg két kapocs volt, de ezek is elvesztek.

A kódex első lapja üres fedő lap. A második lap ki van vágva, csak egy piczi darabka van meg belőle, melyen egy aranyfestésű lapdísznek — valószínűleg a könyv díszes cím-lapjának — egy kis része látható. Az első szöveglap az elveszett címlap belső része volt, a mit egy marginális jegyzet-darabka és egy piros lapszéli szám (levágás daczára megmaradtak) mutatnak. A könyv mai első szöveglapján már a második titulus rubruma olvasható: «de fide catholica», de még ugyanezen a lapon az előző (első) cím 4. és 5. pontjai is olvashatók. E szerint csak az első cím 1—3. pontjai hiányzanak. A szöveg első (meglevő) sora: «qui generat, filius qui gignitur». Az első könyv végződik a 79. lap belső részén:

«*Explicit liber primus directorii iuris. Qui scripsit, sit benedictus amen.*»

A 80. lap első oldalán szép *P* initiale. Felette a rubrum:

«*Incipit liber secundus de ministris sacramentorum et rebus pertinentibus ad eosdem.*» Végződik a 157. lap első oldalán:

«*Explicit liber secundus, qui directorium vocatur. Vinum scriptori debetur de meliori.*»¹

A 157. lap belső oldala üres. A 158. lap első oldalán díszes «Q» betű (1. ábra.) és lapszédísz. Rubrum: «*Incipit liber tercius de delictis et penis consequentibus ex peccatis titulus primus.*»

Végződik a 254. lap első oldalán, az első columnán, a második columna üres: «*Explicit liber tercius directorii iuris.*»

A 254. lap belső felén díszes J. betű és lapszédísz. Rubrum: «*Incipit liber quartus de iurisdiccione omnium iudicum et processu iudiciorum titulus primus.*» Végződik a 340-ik lap belső oldalán. Ezután következik a fentidézett colophon.

Ez után néhány lap elveszett. A 341. lap első oldalán «*tabula primi et secundi libri*» rubrum alatt már folyik a tartalomjegyzék «S» betűje: «*Succedere qui debet*» bevezetéssel. A 341. lap 2. oldalán a 6. columnán: «*Explicit tabula directorii iuris primo et secundo libro. Deo gratias amen.*»

¹ Ezek a vidám közbeszólások az egyes könyvek végén kétségteljesül Tamás diáktól erednek s a müncheni példányból hiányoznak.

Ezután jön a harmadik könyv tabulája: «*De delictis...*» A 342. lap első oldal a) columnáján: «*Explicit liber tercius. Incipit quartus*», A b) columnán: «*Explicit tabula generalis libri quarti. Incipit tabula specialis libri tercii et quarti*». Diszes L. betű. Ezután folyik alfabeta sorban a tabula.¹ A 351. lap második oldalán: «*Explicit tabula directorii iuris libro tercio et quarto*». A 352. lap első oldalán későbbi írással még egy tabula van összeállítva a harmadik és a negyedik könyv címeiről. A második oldal üres. Ezután következik egy üres alsó fedőlap.

*

Az összehasonlított müncheni példány nagy folio, papír.

(Vízjelzése háromágú korona, a középső ágból kiemelkedő hosszú vonallal.) Írása jól olvasható minuscula, az egész kötet 431. levelet tartalmaz, melyből az első 120 levél egy kéz írása, a mű további darabja ismét egy, az elsőtől különböző kéz írása. A 121-ik levéltől kezdve minden levél a felső jobb sarkán a



1. ábra. Kezdbetű Occam bécsi kódexéből.

«titulus» felírását viseli. A müncheni példány teljes és szövege igen kevés és jelentéktelen íráskülönbséget leszámítva, megegyez a bécsi példány szövegével. A Temlinus-tól eredő versikék hiányoznak. Az első 120 oldalon sűrűn fordulnak elő marginális jegyzetek. Az első négy oldal a kódex használójától eredő és a kódexen is előforduló írásra valló alfabeta index. Colophonja: «*Incepta et completa anno domini 1494.*».

II. A budai krónika egykorú müncheni és bécsi írott példányai.

1. Az itt ismertetendő kódexek azért is érdeklik a magyar bibliografust, mivel egy magyar munkának, a Budai Krónikának a külföldön való térhódításáról tesznek tanúságot, a müncheni

¹ Az első két könyvnek ilyen specialis tabulája nincsen.

kódex azonban azért is, mivel benne magyar történelemre vonatkozó feljegyzések találhatók. Az utóbbi kézirat a müncheni



2. ábra. A budai krónika müncheni másolatának bekötési táblája.

udvari könyvtár gyűjteményében őriztetik,¹ czime: «*Historia Australium et Ungarorum*». Papírra van írva, alakja 8-r.

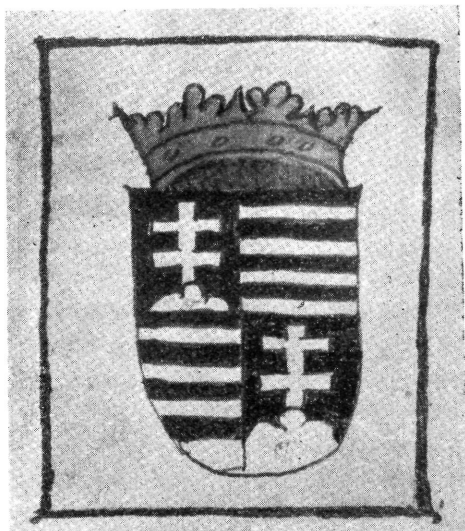
¹ Könyvtári jelzése: Cod. lat. 442.

Diszes préselt bőrkötésű, csinos veretű rézsarkakkal és két rézkapocs-sal. (2. ábra.)

A kódex Schedel Hartmann gyűjteményéből való és I. Mátyás király korában készült, minek meghatározására szolgál, hogy a benne közölt Budai Krónika a Budán, Hess András által 1473-ban nyomtatott kiadásról van másolva, míg a kódexben foglalt, Mátyás halálát megelőző csodás tüneményekről írt költemény, úgy látszik, közvetlenül Mátyás halála után vezetett be a kódexbe.

Az egész kézirat 270 lapot tartalmaz, melyek pirossal vannak számozva.

Az első lap le van ragasztva a fedélhez, de a felső $\frac{1}{4}$ része szabad. Ez alatt látható a bajor kir. ezimer felső része, az alsó rész le van ragasztva, de keresztül olvasható: *Ex bibliotheca serrenissimorum utriusque Bavariae ducum*. Az első lap belső felén a bajor könyvtár kisebb alakú ex librise.



3. ábra. Magyarország czimere a budai krónika müncheni másolatában.

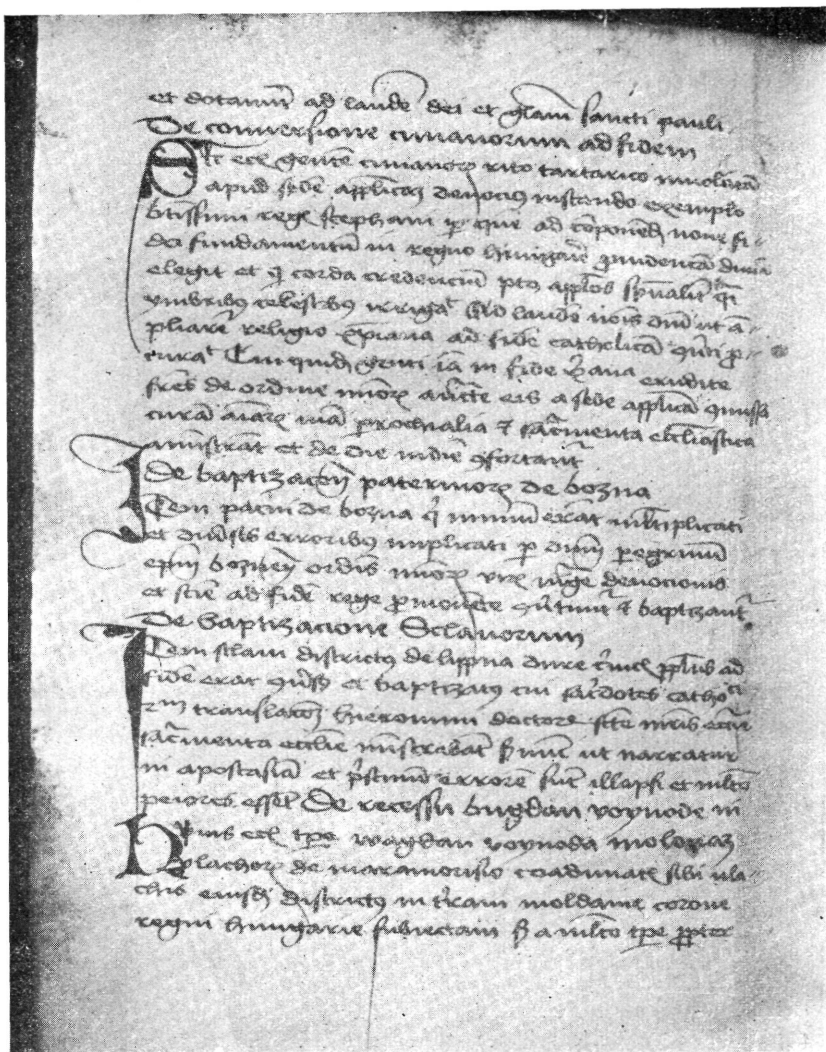
A belső ex librise le nem ragasztott felső fele szabaddá van téve. Alatta a kódex hártyakötése látható, rajta piros festékekkel írva; LIBER. DOCTORIS, HARTMANNI. SCHEDEL. DE NVREMBERGA: .—

A második lapon van a kódex indexe:

† . Index . eorum | que . in- | isto . libro continentur ; | Historia Australis . de Origine do- | mus Austrie et Gestis in ea | Edita per Eneam Senensem postea | papa Pium ad Fridericum impera- | torem tercium . Licet imperfecta . | carta 1 . | Cronica Hungarorum Andree de | Origine Hungarorum et descensu | de Scithia et eorum regibus . ad | Ladislaum prepositum Buden | sem Mathie regis Hungarorum | vicecancellarium . | carta 169 . | Lege foe- | iciter . | H . S .¹

¹ T. i. H(artmann) S(chedel).

A 3., 4., 5. és 6-ik lap első oldala üresek. A 6-ik lap 2-ik oldalán kétéjű sas piros alapra ragasztva, fehér papírosból ki-



4. ábra. A budai krónika müncheni másolatának egy lapja.

vágva, mellén piros mezőben fehér pólya. A 7-ik lapon kezdődik Aeneas Sylvius előszava. A 9-ik lapon kezdődik III. Frigyes

története; ugyanez oldalon van az osztrák tárcsapajzs: vörös mezőben fehér pólya. Innen folynak a számok és a szöveg a 19-ik lap első oldaláig. Itt megszakad a szöveg és a számozott lapok üresek a 31-ik lapig. Itt folytatódik III. Frigyes története és folyik a 151. l.^a oldaláig, a hol végleg megszakad. Innen a 164. l.^a oldaláig üres. A 164. l.^b oldalán Magyarország czimere, vékony vörös keretben: kerekaltpú négyelt paizs, 1. és 4. vörös mezejében fehér, [de «g.» (grün) betűvel jelezve, hogy zöldre lesz festendő] hármas halomból emelkedő kettős kereszt; a 2. és 3. mezőben négy vörös és négy fehér pólya, fölötte kék belésű, drágakövekkel diszített nyílt leveles arany (sárga) korona. (3. ábra.)

A 165. l.^a oldalán kezdődik a Budai krónika. A 177-ik lapon marginális jegyzet: «Catalogus Hungarorum». Egyébként megszakítás nélkül folyik a krónika ismert nyomtatott szövegének utolsó soráig, csupán a colophon: «Finita Bude...» hiányzik. A szöveg hű másolat. Írása szép — német karakterű — cursiva, csinos, piros kezdőbetűkkel és piros rubrumokkal. (4. ábra.) Hogy a másolat a nyomtatott példányról készült, onnan tűnik ki, hogy a Hess András praefatióját is közli.¹

A kódex 266. l.^a oldalától folyik ismeretlen szerzőnek a Mátyás halálát megelőző tüneményekről írt verse:

*Ad cetum Pannonum De monstris que precesserunt mortem diui Mathie
Regis Vngarie.*

Vltimo nobis celebrandi amici
Pannonnes claris studijs fauentes
Quique sub celo meliore nati
Sole propinquo

Auream terram colitis beati
Quam rigat pulcer Sauus et sonanti
Defluens cursu Drauus et remoti
Nominis Ister.

Solus hic vastas tumidi procellas
Armaque rei potuit tirannj
Fere dum late dederat ruinas
Perfidus hostis.

¹ A müncheni kir. könyvtár katalogusa tévesen Hess András írája a krónika szerzőjének.

Sed premit victor refugas catervas
 Et truces enses animi furentis
 Sternit: et seuam rabiem cruentis
 Stragibus arcet.

Sepius mecum repetistis alta
 Mente: que rerum fuerint latentes
 Inferum cause: superumque quis sit
 Lucidus ordo.

266/b.

Unde tam vastis mare fluctuosum
 Turgeret ventis nebulosus aer
 Unde vel vultus triplices coloret
 Nubibus ether.

Igneus phebi globus unde tanto
 Impetu currat rapido rotatus
 Turbine et lentam nitidis reducit
 Solibus umbrans.

Et modo celsas properans subarctos
 Parturit flores iterum rotatus
 Orbe decliui pluuium recurrit
 Pronus ad Austrum.

Sepius metum rigido sub axe
 Frigus arctum pepulistis altis
 Noctibus blando mea dum calebant
 Tempora bacho.

Qui modo vultus posuit serenos
 Arma fraternis animis perosus
 Et genuit mestis habitata raris
 Arva colonis.

Marcios longos queritur furores
 Et truces ultrix galee micantis
 Stridulos arcus et abacta lento
 Spicula cornu.

267.

Non habet secum satyros procaces
 Nec leves faunos calamis sonantes
 Meret et nullis comitata pratis
 Gracia nymphis.

Quam gravem cladem superi scientes
 Noscere humanum voluere pectus
 Dum fuit magnis patefacta monstria
 Ira deorum.

Visus ardenti rubicundus igne
 Crinibus sparsus rutilis cometis
 Et stetit Mavors facie minaci
 Herculis astro.

Phebus et tantos fugiens tumultus
 Mestus abscondit rosei micantem
 Verticis vultum soror ut decora
 Lumina texit.

Quin et infausto genitrix labore
 Tristis inmanem peperit draconem
 Quique funesto furiale sparsit
 Ore venenum.

Huic graves modo venient ruine'et
 Bella permultas sacianda cedes
 Quas parit fulvum stolidis petitem
 Regibus aurum.

267/b.

Quale nobiscum deus ipse fatum
 Tentat aut qualem superi dedere
 Legibus sortem teneamus equam
 Tempore mentem.

Et brevis nobis abeunt beati
 Temporis soles: statuatur altis
 Cimby bachus fugiant necantes
 Pectora cure.

Increpet nervos Cythare canoras
 Mobilis pollex veniat solutis
 Crinibus curas relevat edaces
 Mollior etas.

Cum data est nobis brevis hora vite
 Et cito ruge properant seniles
 Vixerat felix sua qui fugavit
 Tristia letis: —

A 268. lap üres. A 269. l.^a oldalán következő feljegyzés olvasható:

De Maximiliano archiduce Austrie.

C. Anno domini 1459. die vigesimo secundo Maij Maximilianus Fredrici Romanorum imperatoris filius nascitur.

C. Anno domini 1486. die vigesimo Februarij Maximilianus Friderici regis ac Romanorum imperatoris filius in regem Romanorum ab electoribus Alemanie eligitur.

C. Anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo octavo penultimo Januarij die Maximilianus rex Friderici Romanorum imperatoris filius exercitum equitum quadringentorum, peditu(m) mille quingentorum ducens a Burgentibus, dum urbem Burgem egrederetur, maiore copiarum parte iam emissa captus in vincula coniectus est, affirmantibus Burgentibus non prius illum se de vinculis educturos, quam pacem cum rege Francorum firmasset.

C. Die tertio Maij Fridericus Romanorum imperator iniuriam filii bello vindicaturus, coacto exercitu quadraginta milium inter equites ac pedites ad Burgem equitat, quumque oppido ad octo milia appropinquasset, exterriti Burgenses, quod nec ipsi tanto exercitui pares essent, nec aliunde presidia exportarent, generali habito consilio communiter decernunt, ut iniurias Maximi(li)ano illatas novis obsequiis redimant; itaque in maxima quadam cuiusvis platea pulchrum erigunt tribunal, ibique Maximilianum vinculis exemptum quantum possunt honorifice collocant, regem salutant, veniam errori suo, et ne exercitum paternum propius accedere sinat, deprecantur. Quibus Maximilianus magno atque cesareo animo veniam dedit; legatusque pro Burgentibus factus patrem, ut exercitum retro duceret, exoravit. Quo impetrato cum patre simul et exercitu Anuersam versus profectus est.

A 269. l.^b oldalán Mátyás királynak Bécsbe történt diadalmas bevonulásáról szóló, nyilván egykorú feljegyzés:

«Sciendum, quod Anno domini M^o CCCCLXXXV^{to} Rex Vngarorum Mathias intravit civitatem Wiennensem eam capiendo in vigilia corporis Xpi hora octava de mane: Primo premisit triginta duos currus cum alimentis: Secundo duo milia equestres electos: Tercio viginti quatuor cameli secuti sunt illos equestres portantes thesaurum regis: Quarto secuti sunt quadringenti pedites: quinto viginti 4^{or} episcopi¹ cum mille equitibus electis viris: Sexto Rex Mathias intravit cum mille equitibus secuti sunt bene armati et equi vestiti usque ad terram. Septimo secuti sunt regem ducenti

¹ Nyilván az infulás főpapokat mind püspököknek nézte a krónikás, mert 24 püspök nem lehetett jelen a bevonuláson. Hogy a bejegyzés egykorú, mutatja maga a szöveg: «...regina Hungarorum *intrabit* civitatem regalem Wiennensem feria 4^a ante octavam corporis Christi», tehát június 8. előtti.

pedestres electissimi. Octavo secuti sunt mille boves in sustentacionem civitatis supradicte. Et dicitur, quod regina Vngarorum Intrabit civitatem regalem Wienensem feria 4^a ante octavam corporis Xpi. Mira rerum mutacio :



5. ábra. Szent Lászlót ábrázoló fametszet.

Et novus siderum influxus Vienna caput Austrie ad Vngaros pervenit : Sic deo placuit ludere fortunam dixisse antiquitas : Nos divine providencie cuncta tribuimus :» —

A kódex ezzel véget ér. Tartalmaz azonban még néhány érdekes hungaricumot.

A kódex utolsó (270.) lapjának második oldalán következő czeruzával írott feljegyzés olvasható: «*Beigelegt eine series regum Hungariae, — áthúzva: von Schedels Hand, — die bei den Bruchstücken gefunden wurde. 9/XII. 91. mit Fundbemerkung von Föringers Hand. 1 Dplbl. in 4^o Pag. (mit 1 Dplbl. Umschlag)*».

A kódexbe bele van téve egy genealogiai táblázat. Ez egy szürke papír fedő lapban van, melyre következő feljegyzés van írva: «*Dieses Doppelblatt lag in dem Exemplare Inc. c. a 607. von Thurotz Cronica Hungarorum August. 1488. Ratdolt. 4^o u. wurde zur Aufbewahrung bei den Mss. übernommen. M. 18 April 1861. F.*» Kívül: «*Zu Cod. lat. 442.*»

Ez a genealogia nyilván a Thuróczi Krónika 1488-iki kiadásából iratott ki és úgy látszik kódexünk másolója használta is; erre vall a 177-ik lap marginális jegyzete: «*Catalogus Hungarorum*». Hogy ez a táblázat Mátyás halála előtt készült, azt onnan következtetem, hogy a 35. számú körbe, — mely az utolsó — Mátyás neve mellé nem iratik a halálozás évszáma.

Végül az utolsó, — magyar vonatkozású emléke ennek a kódexnek a bekötési táblára felragasztott, színezett, fametszetű Szent László-kép. A durva fametszet vaspánczél öltözetben mutatja a szent királyt, kezében a hagyományos bárdal. A kép keskeny fekete kerettel van körülvéve és a kódex bekötésekor ragasztatott be. A kép alatt következő bejegyzés: *Item illigatori Leonardo.*

Magán a fametszeten a mező legalja sárga, feljebb zöld, felette a levegő színezetlen. A ló színezetlen, kantárszíjai vörösek. Szent László pánczélzata sárga, kardja, töre, bárdja éle fekete, sisaktollai: piros (1.) fehér (2.) zöld (3.) sisaktakarója: a felüllévő rövidebb zöld, a hosszabban lelógó piros. Az iratszalg színezetlen: Sanctus Hung. (? Kun(i)g) Lassel. A pajzs: négyelt. Az első mezőben két vörös és két fehér pólya a negyedik fehérrel és vörössel ötször vágott; a második és harmadik vörös mezőben fehér kettős kereszt (hármás halom nélkül). (5. ábra.)

2. A krónika másik példánya Bécsben őriztetik a cs. és kir. udvari könyvtár kézirat gyűjteményében.¹ Nagy 4-r. alakú

¹ Könyvtári jelzete 3445. chart. saec. XV.

papír kódex, melynek 95 a) lapjától a 171. b) lapig terjed a krónika, mely épp úgy, mint a müncheni, a nyomtatott példányról készült. A 95 a) lapon pirossal festett C betű után: *«ad venerandum dominum Ladizlaum prepositum budensem: prothonotarium apostolicum: nec non vicecancellarium serenissimi regis Mathie in cronicam hungarorum andree prefacio. C (kéken festve) um superiori... A 171. l.^b oldalán végződik a krónika: «...augere dignetur etc. Explicit historia hungarica.*

Et { *sic* } *finis*.
 { *est* }

Szépen írva. a XV. század jellegzetes németes cursívájával. A czimek pirossal vannak aláhúzva, minden cím előtt α betűjel váltakozva piros és kék színben. Az egyes fejezetek első betűi csinos kis initialek, felváltva piros és kék színben. Oldaljegyzetek nincsenek, csak az elején egy pár egész újkori feljegyzés.

III. Magyar Pál XIII. századi kánonjogtudós «Notabilia» című művének ismeretlen példánya a gliesseni egyetemi könyvtárban.

Magyar Pálról és munkájáról, a III. Inceze pápa ügyleveleihez írt Notabiliákról, más helyütt és pedig behatóan óhajtók megemlékezni. E helyütt csupán a bibliográfiai szempontokkal foglalkozván, a Notabiliák egy eddig nem ismert példányát irom le, utalva röviden az érdeklődőket Toldy Ferencz,¹ Fejérpataky László² és Békesy Emil³ idevágó dolgozataira.⁴ Lehetetlen azon-

¹ Toldy Ferencz: Ujabb adalékok a régibb magyar irodalomtörténethez. (Ért. a nyelv és széptud. köréből, II. köt., VII. rész.)

² Ifj. Fejérpataky László: Jog- és természettudomány az Árpádok alatt. (Abafi: Figyelő, III. köt. 190. l.)

³ Békesy Emil: Magyar írók az Árpádházi királyok korában. (Katholikus Szemle: X. köt. 536. és köv. l.)

⁴ Chevalier: Repertoire II. 3539 ^b: «Paul (b^x), hongrois dominicain à Bologne 1221, missionn. en Cumanie, ou † 1242.

Année Dominic. (1884.) II. 609—14;

Mazzeti: Prof. Bologna (1847.) 2348;

Pétin: Dict. hagiogr. II. 1539;

[Prileszky], Acta ss. Ungar (1744), II. App. 17—23;

Schulte, Geschichte des Canon. Rechts (1875.) I. 196—7.

ban pirulás nélkül gondolnom Magyar Pálra, ki elsőnek szerzett dicsőséget a külföldön a magyar tudós névnek, ki a bolognai egyetemen az egyházjog professora volt abban a korban, midőn ez egyetem véleménye kötelező tekintélyű volt Európában, de a kinek 22 folio oldalnyi kicsiny, de jeles munkáját a hálás(?) utókor még arra sem érdemesíté, hogy kinyomassa! Pedig büszkeségünk kellene, hogy legyen, hogy már a XIII. század legelején akadt magyar elme, ki a jogtudományt az akkori művelt világ legelőkelőbb egyetemének katedrájáról hirdette s a kiről úgy kortársai, mint az újabb kor nagynevű külföldi tudósai a legnagyobb elismerés hangján nyilatkoznak.¹

Azonban térjünk a tárgyra. Magyar Pál Notabiliáinak eddigelé két példánya volt ismeretes:

I. A lipcei példány (a lipcei egyetemi könyvtárban, 975. sz. al. fol. 209. a. — 216. a.) a XIV. századból.²

II. Az angersi városi könyvtár XIII. századi példánya. (No 361.)³

¹ V. ö. Toldy: i. m. 4—5. ll.

² Leírását adja: Schulte: *Literaturgeschichte der Compilationes antiquae*. (Sitzungsberichte der Kais. Akad. Philos. — Hist. Cl. LXVI. köt. 53. és köv. l.) és Toldy Ferencz. i. m. 6. és 7. ll.

³ Ezenkívül Csontos János is felfedezni vélt egy példányt a bambergi királyi könyvtárban s erről említést tesz (M. Könyvszemle, 1883. 213. l.), minden ismertetés, sőt a könyvtári jelzés közlése nélkül. Ezt a felfedezést azután Békesy Emil teljes jóhiszeműséggel valónak vette. Tényleg azonban ennek a felfedezésnek semmi alapja sincs s az egész nem egyéb, mint Csontos tévedése.

Csontos tényleg kutatott Bambergben s erről be is számol a M. Könyvszemle idézett helyén, említve, hogy ott egy XIV. százazbeli kódexet talált: «Petri Beneventani Compilatio V. librorum Decretalium tertia vocata, quam Paulus Ungarus interpretatus est». Az is tény, hogy van egy kódex a bambergi könyvtárban, melybe ez be van jegyezve, de valójában az illető kódex csak a Compilációt tartalmazza, a Notabiliák nélkül. Ennek pedig következő a magyarázata:

A bambergi könyvtár régi kéziratcatalogusa: «Vollständige Beschreibung der öffentlichen Bibliothek zu Bamberg, von Heinrich Joachim Jaeck I. Theil. Nürnberg, 1831.», a következő leírást tartalmazza (124. l.):

«980. [Petri Beneventani, subdiaconi et notarii Innocentii III. circa a. 1220.] compilatio V. librorum decretalium, tertia vocata, quam Paulus Ungarus interpretatus est. (Pancirolos de leg. interpret. Ed. II. 414. — Oudin II. 1726. Ed. Herdae 1575. et Paris 1609. f.) S. XIV. 105. fol. 2 col.

Ezek közül a lipcsei példány, valamint az angersi példány a II. és III. compilatióhoz írt Notabiliákat tartalmazza.¹

III. Az általam felfedezett példány a giesseni egyetemi könyvtárban őriztetik, nagy folio, hártyakódex,² mely az írás jellege és a használt rövidítések után ítélve, a XIII. század végén, vagy a XIV. század elején, Itáliában iratott. A kódex két munkát tartalmaz; az első rész: 1—22. oldal, Magyar Pál Notabiliáit tartalmazza, a második rész: 23-tól végig magát a III. Compilatiót, melyhez Magyar Pál a Notabiliákat írta.

Tudjuk, hogy III. Inceze pápa 1210-ben meghagyta jegyzőjének Benevent Péternek, hogy az ő pápasága alatt 1210. évig kibocsájtott ügyleveleket gyűjtse egybe. Ez meg is felelt feladatának s a gyűjtemény, — mely *Compilatio tertia* nevet nyert —

c. gloss. marg. e. bibl. cath. Bg. C. 18. Fol. (P. II. 6.)» Ennek a kódexnek jelenlegi könyvtári jelzete: «Msc. Can. 19.»

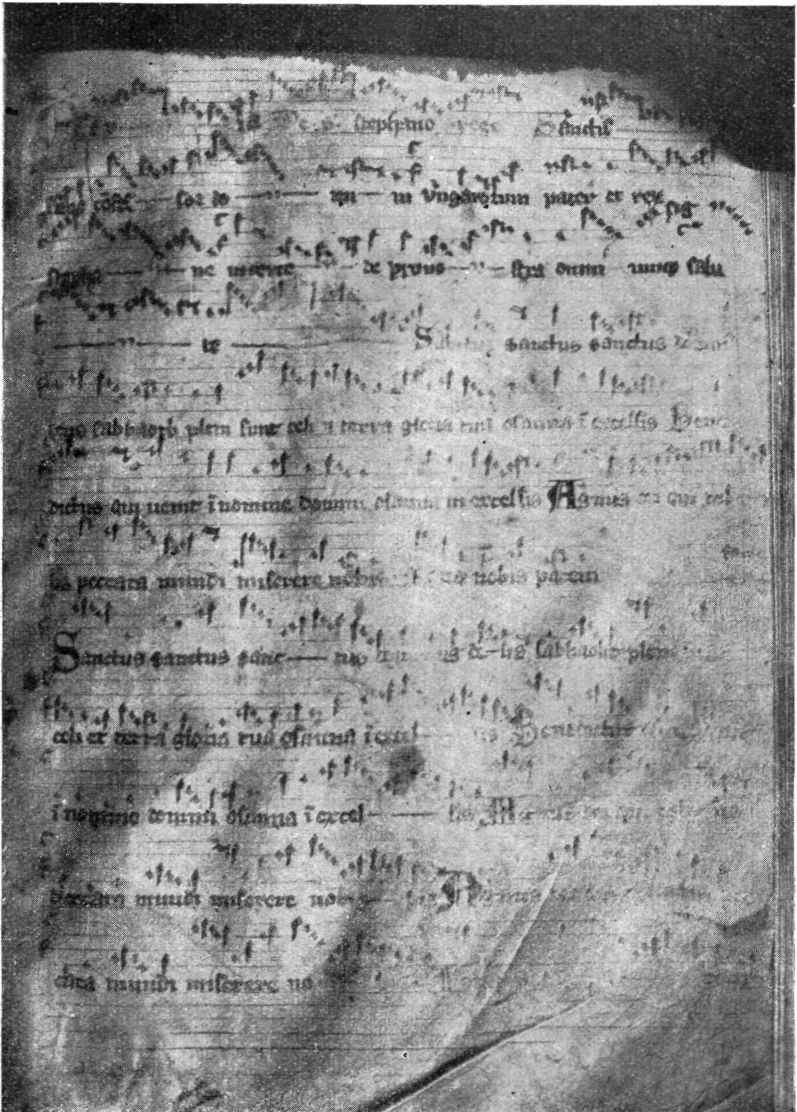
Jaeck ezt a tartalomjegyzetet beírta magába a kéziratba is. Természetesen semmi egyebet nem akart vele jelezni, mint azt, a mit a compilatiókra nézve az általa idézett forrásmunkákban talált, hogy t. i. a III. Ince compilatióihoz Magyar Pál írt Notabiliákat. Későbbben dr. Leitschuh, volt bambergi főkönyvtáros ideiglenes czédula-katalógust készített a kéziratokról, de kizárólag a Jaeck-féle adatok alapján.

Akár az utóbbit, akár a Jaeck-féle munkát olvasta tehát Csontos, sőt talán a kódexet is megnézte, mindenesetre tévesen említi Paulus Hungarus művét, mivel az nincs a szóban forgó kéziratban, valamint nincs benne a bambergi könyvtár egy másik compilatió-példányában sem, mely Jaeck idézett művében következőleg említettik: «982. — — eadem S. XIV. 82. fol. e. bibl. cath. Bg. C. 11. Fol. (P. II. 7.)» melynek mai könyvtári jelzete: Msc. Can. 20.

¹ Ekként úgy a Toldy Ferencz, miként a Békesy Emil közleményeit ki kell igazítanunk. Toldy ugyanis Schultét rosszul olvasván, még egy fuldai és egy königsbergi kódexben is a Paulus Hungarus Notabiliáit véli feltalálhatni, holott Schulte azokban: «Andere Notabilia zur Comp. III.» cím alatt szól. A tévedést, — de csak a königsbergi kódex felemlítésével — átveszi töle Békesy és azzal tetézi, hogy mind a négy Notabiliában a I-ae et II-ae Compilationis notabiliáit véli. Folytatja azután a tévedést, mikor a III. compilatio magyarázatának kéziratáról azt állítja, hogy az ismeretlen, holott a lipcsei kódexben is benne van. Hogy pedig a Notabiliák nem «a kánoni törvénytár némely részeihez írt magyarázatok», azt eléggé dokumentálja, hogy a compilatiók a Corpus iuris canonici-ban egyáltalán nincsenek benne. Egyáltalán anakronizmus a XIII. században kánoni törvénytárról beszélni.

² Könyvtári jelzése: MCVI. (B. G. (3.) 1. fol.)

megküldetett véleményezés végett a bolognai egyetemnek s az



6. ábra. Szent Istvánról szóló rész a bambergi gradualéban.

által elfogadtatván, kötelezővé tétetett.¹ Ezt a compilatiót követi

¹ «...insinuacione presencium innotescat, decretales epistolas a

Magyar Pál és pedig úgy, hogy az illető ügylevél első egy-két szavát leírja, pl. «*Cum omnes*» és utána teszi a maga jegyzetét: «*Nota, quod...*» bevezetéssel. Ekként pontosan összehasonlítván a Notabilia-t, magával a Compilatióval, megállapíthatjuk, hogy a III. Compilatióhoz írt teljes Notabiliákkal van dolgunk.

A kódex bevezetése: «*Incipiunt notabilia super devocioni¹ de constitutionibus*». Egyszer piros festékkel és föléje írva egykorú kéz írásával még egyszer ugyanez a sor. A szöveg bevezetése: «*Devocioni. Nota, quod tituli decretalium sunt autentici*». Ezután három hasábosan folyik a szöveg. Minden fejezet címe piros festékkel van írva: «*de rescriptis, de consuetudine*» stb. Minden bevezető szó előtt egy «q» betű. Az első oldalon ez a «q» betű és a bevezető szó első betűje pirossal van diszítve. Ez a diszítés a többi oldalakon már nincs meg. A szöveg befejező szavai: «*de privilegio delinquere² non formidant*». Sem a szövegben, sem másutt Paulus Hungarusról említés nem tétetik.

Ellentétben a lipcsei példánnyal, ezek a Notabiliák nincsenek könyvekre osztva, valamint a Compilatio maga sem, hanem csupán fejezetekre.

Különben az írás elég világos minuszcula, roppant erős rövidítésekkel.

A kódex kemény, bőrrel bevont fatáblába van bekötve és két csinos rézkapocsal ellátva. A hártyalapokat két papír levél előzi meg. Az elsőn a következő feljegyzés:

«Innocentii III. Pont. rom. Collectio Decretalium per Petrum Beneventanum adornata anno MCCX.

De hoc codice anno 1772. Programma scripsi cuius exemplar appono.³

dilecto filio nostro P. (t. i. Petro) subdiacono et notorio (!) nostro compilatas fideliter et sub competentibus titulis collocatas in nostris usque ad XII. annum continuum registris, quas ad cautelam sub bulla nostra vobis duximus transmittendas, ut eisdem absque quolibet dubitationis scrupulo uti possitis, cum opus fuerit, tam in iudiciis, quam in scolis». Ezek a compilatio bevezető sorai. Az első szavak helye üres, nyilván diszes iníciálét készült belerajzolni a kódex másolója.

¹ A giesseni könyvtár katalogusában tévesen «devotione» iratik. A «devotioni» szó a pápa átküldő levelének bevezető szava: «Devotioni tuae... innotescat». Különben a többi példány is «devotioni»-t ír. (V. ö. Schulte i. m. id. helyét.)

² A giesseni katalogusban: «defendere» (!)

³ Ez a kódex-leírás Kochnak egy dissertatiója, megvan a giesseni

IV. A bambergi XIII. századi magyar vonatkozású graduale.

Az idén nyáron a bambergi városi könyvtárban kutatva, kezembe került egy XIII. századi graduale,¹ melynek 34. lapján egy *Szent Istvánról szóló rész* foglaltatik. Maga a graduale a benne előforduló speciális bambergi ünnepek után ítélve, Bambergben íratott és pedig a «Frohnleichnams Fest» felvételénél fogva a XIII. század végén.

A hazánkat érdeklő lap (6. ábra.) egy kivágott lap helyére van varrva és kétségtelen, hogy a hártján eredetileg más szöveg volt, mely ledörzsöltetett és helyébe íratott a Szent Istvánról szóló rész.

A hangjegyek a magyar zeneirodalomnak eddig ismert leg-régibb emlékét őrizték meg számunkra. A szöveg következő:

«Alleluja. De s(ancto) stephano rege. Sanctissime confessor domini Vngarorum pater et rex stephane intercede pro nostra omniumque salute. Sanctus sanctus sanctus dominus deus sabaoth pleni sunt celi et terra gloria tua osanna in excelsis. Benedictus qui venit in nomine domini osanna in excelsis. Agnus dei qui tollis peccata mundi miserere nobis, dona nobis pacem».

Azután még kétszer a Sanctus, Benedictus és Agnus dei, különböző hangnemekben.

A szöveg kezdőbetűi pirosra vannak festve, a hangjegyek között látható «c» és «f» jelek az Arezzói Guido-féle jelzések.

A graduale úgy látszik Magyarországra került a XIII. században és így jött bele ez a rész, (vagy valamely magyar földről támogatott kolostorban használtatott), különben nem volna érthető a magyar szentnek felvétele egy német graduáléba.

A hangjegyek és jelzetek tényleg a XIII. század végére vallanak.²

könyvtárban, de a Compilatiót tárgyazza, míg a Notabiliákat csak pár szóval említi. A kéziraton még:

«Male et ex inscitia quidam tergo huius Codicis inscripsit: Decretum cum Glossa et ita in catalogo bibliothecae extabat. Ignorabamus ergo verum huius thesauri nomen, donec ego ante paucos annos, quum MSS. iuridica bibliothecae acad. perlustrarem, illud detegerem. Giessen d. XIV. Martii 1772. D. Jo. Christoph. Koch.»

¹ Leitschuch és Fischer: Katalog der Handschriften der Königlichen Bibliothek zu Bamberg. I. 153. l. «12. Ed. III. 13. perg. 27·7×19·6 cm. 72. Bl. 1. Col. 13. Zeil. 13. Jahrd.»

² Oswald János úrnak, a Magyar Zeneakadémia tudós professorának e helyütt mondok őszinte köszönetet az adott szives felvilágosításokért.

PÁRIS TUDOMÁNYOS KÖZKÖNYVTÁRAI.

DR. GULYÁS PÁLTÓL.

(Második közlemény.)

II.

A Bibliothèque Sainte-Geneviève.

A párisi tudományos közkönyvtárak között a Sainte-Geneviève könyvtár kötetei számára nézve a harmadik, a használat nagyságát illetőleg pedig a második helyen áll.

Kézirattári része csaknem teljesen a szent Genovéváról, Páris védőszentjéről nevezett apátságból származik. Az apátság eredete homályos. Csak azt tudjuk, hogy a szent Péter és szent Pál apostolok tiszteletére Clovis francia király és neje Clotild által emelt bazilika mellett keletkezett. A történeti források az apátságról már a IX. század második negyedében megemlékeznek s úgy látszik már ekkor megalakult könyvtára is, hiszen Anségise fontenellei apát 831-ben két könyvet hagy az intézetre. A genovévai kongregáció iskoláit pedig legelőször 1006 körül említik, mint virágzó intézményt, a mely azonban csakhamar hanyatlásnak indul. IX. Lajos idejében a kolostort szent Ágoston szabályai szerint reformálták.

Az új szabályzat kiváló gondot fordít a könyvtárra, melynek felügyeletével az *armarium*st bízta meg. A szabályzat szerint az összes kéziratokról jegyzék készítendő s a művek évenként kétszer-háromszor darabról-darabra átvizsgálandók; a kódexek befogadására szolgáló szekrények szövettel vonandók be a nedvesség ellen s polczain tárgy szerint csoportosítva állítandók föl a művek. Külső használatra a kéziratok csakis megfelelő zálog mellett adhatók ki; az értékesebbek kikölcsönzéséhez az apát külön felhatalmazása szükséges. A kölcsönzést, még ha az intézet falai közt történik is, külön lajstromban kell nyilvántartani.

Az *armarius* ügyel a másolókra s rendelkezik velük; ő adja ki nekik az anyagot s jelöli ki föladatukat.

Ez időtájt a szerkönyveken kívül mintegy 200 kéziratot lehetett az apátsági gyűjteményben, a mint ezt a *Bibliothèque nationale*-ban őrzött XIII. századi, sajnos igen szűkszavú, lajstroma igazolja. E régi anyagból a mai Szent-Genovéva-könyvtárban alig van valami; csupán 15 oly kötete van, mely a XVI. századnál korábbi ex-libris bejegyzéseket tartalmaz. A középkori könyvtár szinte teljesen szétszóródott. A szétszóródás a XVI. század folyamán, a politikai küzdelmek éveiben kezdődött s Benjamin de Brichanteau apátkodása alatt (1612 előtt) érte el tetőpontját, a mikor — Molinet páter szerint — mázsaszámra adták el a könyvkereskedőknek az értékteleneknek vélt kódexeket!

A jelenleg meglévő negyedfélezer kézirat nagyrésze a XVII. század második negyede óta került a könyvtárba, a mikor is François de La Rochefoucauld erős kézzel újból megrendszabályozta a kongregációt. Az erélyes bibornok első gondja volt, hogy magánkönyvtárából öt-hatszáz kötetet kiválasszon s a szerzet tagjainak használatára bocsásson. Végrendeletileg egész könyvgyűjteményét az apátságra hagyta, de később ez intézkedését fiók-végrendeletével megváltoztatta: csupán jegyzeteit, melyek a francia szerzetesi intézmények reformálására vonatkozó adatokat tartalmaznak, hagyta a Ste-Genevièverre, míg ellenben könyvei és kódexei a clermonti jezsuita kollégiumra szálltak.

A könyvtár újra föllállítása után annak első könyvtárosa Jean Fronteau atya volt, a ki 1636-ban foglalta el e tisztelet. Kortársai kiemelik, hogy nagy buzgósággal látott feladatához és megemlítik, hogy nagy vásárlásokat is eszközölt, de pontosabb adatok, ez általánosságokon kívül, nincsenek tevékenységéről. Utóda 1662 óta Pierre Lallement volt, de ez nem igen törődött a könyvtár ügyeivel: legalább önéletrajzában csupán egyetlen egyszer említi meg s akkor is csak egészen futólag. Ellenben a harmadik ismert könyvtáros, Du Molinet, aki 1675-ben került a gyűjtemény élére, annyira szíven viselte a könyvtár gyarapítását, hogy az halálakor már hét-nyolczezer kötetre rugott. Az ő idejében épült az új könyvtárterem is, melyet a gyűjtemény csak a jelenlegi épület elfoglalásakor hagyott el. Molinet nemcsak hogy

új könyveket vásárolt, hanem arra is törekedett, hogy a század elején könnyelműen elkótyavetyélt kódexekből is visszaszerezze azt, a mit még lehetett. Az 1687-ben elhunyt Du Molinetnek utóda Nicolas Sarrehouse volt, akit kortársai főleg azért az előzékenységért dicsértek, melylyel a gyűjteményeket az érdeklődőknek bemutatta. 1708-ban végre igazi tudós került a könyvtár élére Louis Joachim Gillet személyében, a ki előbb 1717-ig, majd pedig 1740-től 1753-ban bekövetkezett haláláig töltötte be ezt az állást. Működése első részében a legfontosabb esemény Letellier reimsi püspök hagyatékának az átvétele volt; ez úton 16.000 kötet jutott a könyvtár birtokába, közte mintegy 75 kézirat. Könyvtárosi tevékenysége második felében Gillet főleg a kéziratgyűjtésén munkálkodott s oly szerencsével, hogy a hivatalba léptekor alig 600 kötetes gyűjtemény halálakor 1600 kötetből állott. A későbbi könyvtárosok közül még Merciert említjük meg, a ki, sajnos, sokat adott a könyvek s kéziratok külső csinjára, amiért is a rongált kötések eltávolította és zöldre festett hártýaborítékkal helyettesítette.

A könyvtár gyűjteményei 1735 óta nyitak meg a tudományos világ számára. 1759 óta rendes nyitási órák is vannak hetenkint háromszor: hétfőn, szerdán és pénteken délután 2—5 óráig. A könyvek és kéziratok házi használatra is kiadattak, de mindenkor a káptalan külön engedélyével. E nagylelkűséget Páris városa azzal honorálta, hogy a könyvtár gyűjtésére évi 750 livret engedélyezett, a mit az apátság a maga jövedelmeiből még 300 livre-rel toldott meg. A forradalom alkalmával a városi tanács leltárt vétetett föl az apátság vagyonáról s ekkor kiderült, hogy a Ste-Geneviève könyvtár 60.423 nyomtatvány és 2013 kézirat kötetből állt. A könyvtár a szekularizáció következtében államosított s a vidéki szerzetesi és egyházi könyvtáraktól bevont könyvek egyrészével gyarapított. A munka ez által annyira fölszaporodott, hogy a könyvtár évi költségvetését 13.620 frankról 23.620 frankra kellett emelni. A könyvtár, mely a *Bibliothèque du Panthéon* elnevezést kapta, ez időben naponta délelőtt 9—12 óráig s délután 2-től estig volt nyitva. A direktorium alatt a nyitási időt tetemesen megrövidítették s ezentúl hosszú ideig naponta délelőtt 10-től 2 óráig volt nyitva a gyűjtemény. Ez időben került a könyvtár élére Daunou ismert

bibliografus, a ki VI. Pius könyvtárának egyrészét szerezte meg intézetének. Ekkor került a könyvtárba számos ritka olasz ősnymtatvány és a *variorum* kiadások egykor sokra becsült sorozata.

A könyvtár régi elnevezését a restauráció idejében nyerte vissza. A nyomtatványi rész ez időben 160.000 kötetet tett; az évi dotáció pedig 1833-ban 40.500 frankra rugott, a miből 34.500 frankot a személyi kiadások emésztettek föl. Ily körülmények közt nem csoda, hogy a könyvtár fejlődése nem tartott lépést az irodaloméval s hogy 1838-ban 48.223 frank rendkívüli hitelre volt szükség a legsürgősebb kiegészítések eszközlésére. Ez évtől kezdve a könyvtár az esti órákban is nyitva áll a közönség számára s azóta az olvasóterem köznapokon délelőtt 10-től 3-ig és este 6-tól 10-ig van nyitva. Végül arról is gondoskodott a kormány, hogy az egyre növekedő gyűjtemény részére új épület emeltessék a place du Panthéonon lévő egykori Montaigne-kaszárnyával kapcsolatos börtönépület helyén.

A renaissance izlésű palota H. Labrouste műve s 1843-tól 1850-ig épült. Az alapkövet 1844. augusztus 12-én tették le. A vestibült nagy francia írók mellszobrai, a lépcsőházat Rafael *Athéni iskola*-jának másolata s a könyvtár újjáalapítója, La Rochefoucauld bibornok, továbbá építésze, Labroustenak mellképe diszitik. Az épületben két olvasóterem van; az egyik a földszinten a kéziratokat, ritkaságokat (*rèserve*) használók számára, a másik, mely az első emelet egész hosszoldali homlokzatát elfoglalja, a nyilvános olvasóterem, melyet a nyomtatványi osztály látogatói használhatnak. A magas oldalvilágítású nyilvános olvasóterem területe 1730 m², boltozatát tizenhatsz karesű vasoszlop tartja s ekként a terem két hajóra oszlik. A terem közepén tizenhárom asztal van 420 ülőhellyel. Az oldalfalakat öt méter magasságig könyvpoleczok borítják s harmadfél méter magasságban karzat futja körül. Az oszlopközöket 2,5 méter magas állványok töltik ki. Mind e poleczok és állványok könyvtári raktárul szolgálnak s a közönségnek fenntartott területtől korlátokkal vannak elkülönítve.

A nyomtatványok zöme ebben a teremben van elhelyezve; egyrészük a földszinti helyiségekben van elraktározva. 1906-ban a könyvtár 253.000 kötetből s 85.000 füzetből állott. A dologi kiadásokra 1907-ben 32.636 frank volt előirányozva. Az ezen összeg-

ből eszközlendő vásárlásokat egy négytagú bizottság állapítja meg, mely a könyvtár főbb tisztviselőiből alakult. Főleg irodalmi műveket s külföldi tudományos folyóiratokat szereznek be, mint-hogy a köteles példányok második példányából ez a könyvtár kapja meg a tudományos (vagyis matematikai, természet- és orvostudományi) részt. Az ekként beérkezett nyomtatványok száma 1906-ban 15.585 darab volt; ebből 510 darab doktori értekezés. Az ajándékok száma 6974 darabra rugott, míg vásárlás útján a könyvanyag 677 darabbal szaporodott. Az évvégi állomány 253.000 kötetet és 85.000 füzetet tett.

A könyvanyag szakok szerint van fölállítva. A szakrendszert még a XVIII. században állapították meg s azóta keveset módosult. Az egyes szakokat egyes vagy kettős nagy betűk jelölik, a melyhez még az érkezésük rendje szerint beállított kötetek sorszáma járul. A szakok a következők:

Hittudomány:

A) Szentírás. *B)* Szentírásmagyarázat. *BB)* Liturgia. *C)* Concilia. *CC)* Egyházatyák. *D)* Újabb theologusok.

Jogtudomány:

E) Egyházjog. *F)* Világi jog.

Történelem:

G) Bevezetés és segédtudományok. *H)* Egyháztörténet. *I)* Ókor. *K)* Modern olasz történet. *L)* Francia történet. *M)* Németország, Svájc, Belgium, Hollandia története. *N)* Észak-európa. *O)* Anglia, Skócia, Írország, Írland. *P)* Spanyolország és Portugália. *PP)* Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. *Q)* Irodalomtörténet.

Tudomány és művészet:

R) Bölcsészet. *S)* Természettudomány. *T)* Orvostan és Vegytan. *V)* Matematika, Technológia. *X)* Grammatika és retorika. *Y)* Költészet. *Z)* Philologia és polygraphia.

Külön gyűjtemények:

ZZ) Ókori régészet. *W)* Metszetek és betűjelzés nélkül: Könyvészet.

dánya; a saintdenisi francia krónika eredeti példánya, melyet Mathieu de Vendôme 1274-ben III. Fülöpnek ajándékozott, egy angol-szász bibliafordítás a XII. századból, Titus Livius Betfordról nevezett kézírata stb.

A nyilvános olvasótermet a nappali órákban mindkét nem-beli közönség minden alakiség — tehát olvasójegy — nélkül használhatja; az esti órákban azonban a hölgyek csakis külön írásbeli fölhatalmazás mellett léphetnek a terembe. Minden olvasó belépésekor egy 25×17 cm. nagyságú űrlapot kap az ajtónállótól, melyet kisebbített hasonmásban bemutatunk. Az olvasó erre fölírja nevét, lakását s a teremben elfoglalt ülőhely számát, továbbá a szükséges művek czimét és jelzetét s miután a lapot a teremben felügyelő tisztviselővel láttamoztatta, átadja valamelyik szolgának. Ez utóbbi kikeresi a kért köteteket s helyükbe erős kartonlapokat helyez a polczra, melyre röviden följegyzi a kivitt kötet jelzetét, a kivitel napját s azt is, hogy az olvasóteremben vagy a házon kívül használják-e a kötetet. A könyveket a kérőlappal együtt adják oda az olvasónak, a ki távozáskor nem a felügyelő tisztviselőhöz, hanem az ajtónállóhoz viszi a köteteket s a kérőlapot s ez utóbbi állapítja meg, vajjon a kötetek visszaadattak-e s ennek hitelül lebélyegzi a kérőlapot. A használható kötetek száma nincs korlátozva. A könyvekről van nyomtatott betűrendes, kézíratos szakkatalógus; az újabb szerzeményekről pedig időről-időre pótlékok adatnak ki. A kurrens folyóiratok elreteszeltetők fiókokban őriztetnek, melyek mindegyikének megvan a maga sorszáma; a fontosabb folyóiratok legújabb száma pedig szabadon ki van téve az egyik asztalra. A tinta használata meg van engedve.

A ritka könyvek s kéziratok használatára fenntartott földszinti olvasó ú. n. dolgozóterembe csak belépőjeggyel juthat a közönség. Az olvasójegy sorszámmal ellátott szürke kartonlap, mely félévenként megújítandó. (Szövegét s mintáját lásd a tuloldalon.)

Kiadatása ugyanoly alakiságokkal jár, a minőkkel a Bibliothèque Nationale-nál találkoztunk. A dolgozóterem csakis délelőtt 10-től délután 3-ig van nyitva.

A *Bibliothèque Nationale*-lal ellentétben a *Bibliothèque Sainte Geneviève*-ben a házon kívüli kikölcsönzés is meg van engedve. Egy-

általán nem kölcsönözhető ki : az értékes művek, szótárak, hírlapok, folyóiratok, térképgyűjtemények, a sokszor használt kézikönyvek, doktori értekezések, regények, gyűjteményes kiadványok, műlapokkal bíró publikációk és az összes művek kötetei. A részerben őrzött ritkaságok és kéziratok csakis a könyvtárigazgató külön felhatalmazása mellett adhatók ki. A miniatúrák s egyébként rendkívüli becses kéziratok kölcsönadásához pedig a miniszter külön felhatalmazása szükséges.

Egy és ugyanazon személynek egyszerre legföljebb tíz kötet

No.

BIBLIOTHÈQUE SAINTE-GENEVIÈVE

MANUSCRITS ET RESERVE

CARTE D'ADMISSION DANS LA SALLE DE TRAVAIL

Valable du au

M

demeurant rue

Signature du Porteur :

L'Administrateur :

CETTE CARTE EST RIGOREUSEMENT PERSONNELLE.

adható ki. A kikölcsönzésről külön naplót vezetnek, melybe a visszaszolgáltatás határidejét is följegyzik. A végső határ a kölcsönvétel napjától számított három hónap. Az igazgatónak azonban jogában áll a határidő letelte előtt is hazahozatni a kikölcsönzött köteteket, ha a szolgálat érdeke úgy kívánja. Ha a kölcsönvevő távozik a fővárosból, előbb tartozik visszaszolgáltatni a kivett köteteket. Lakásváltozás esetén az új cím mindig közlendő a könyvtár vezetőségével.

A kölcsönzésre jogosítottokról külön lajstromot vezetnek s a ki e feltételeket be nem tartja, a lajstromból töröltetik. A kivett könyvekért a kikölcsönző anyagilag felelős.

A rendes kikölcsönzők három havonként megújítandó jegyet

kapnak. Ebben a kedvezményben az egyetemi tanárok, doktorok és ismert nevű tudósok részesíthetők.

E rendes kikölcsönzők mellett rendkívüli kikölcsönzők is vannak a midőn az igazgató, vagy ennek felhatalmazottja, szoros kivételkép, egyik másik általa ismert egyénnek egyetlen, meghatározott mű kivételére jogosító utalványt állít ki. Ezen kivételes kikölcsönzésekről külön lajstromot vezetnek.

A könyvtár anyagának fotografálása ép oly feltételekhez fűződik, a minőket a *Bibliothèque Nationale*-ról szoltunkban említettünk.

A könyvtárban 1906-ban Morel¹ szerint 198.929 egyén fordult meg, a kik összesen 290.575 könyvtári darabot használtak. A házon kívüli kikölcsönzés nem lett külön kimutatva. A látogatók zöme a főiskolai hallgatók sorából kerül ki. Jellemzésükre legyen elég a liberális érzelmű Morel e sokatmondó sorát idéznem: «Il faut ici un Larousse relié en fer, attaché par une chaîne comme au moyen-âge, et un lavabo obligatoire à l'entrée».²

III.

A Bibliothèque de l'Université de France.

A párisi tudományegyetem könyvtára a négy karnak megfelelően négy részre oszlik, mely részek mindegyike másutt van elhelyezve. E részek:

1. Bibliothèque de l'Université de France (vagyis a bölcsészeti és természettudományi karok könyvtára, a Sorbonne épületében). Állománya közel 500.000 kötet. Az olvasók száma az 1906/7. tanévben 134.000 volt, a használt köteteké pedig 441.500. Házi használatra 981 egyén 14.240 kötetet kölcsönzött ki.

2. A jogi kar könyvtára (a megfelelő kari épületben). Állománya 1907-ben 85.000 kötet. Az olvasók száma az 1906/7. évben 194.400-ra rúgott, a használt köteteké pedig 252.000-re. Házi olvasásra 146 egyén vagy intézet 7225 kötetet kölcsönzött ki.

3. Az orvosi kar könyvtára. Állománya közel 180.000 kötet.

¹ Les bibliothèques. II: 469.

² U. o. I: 67.

Az olvasók száma 1906/7-ben 101.540 volt, a használt köteteké pedig 153.550. Házi használatra 2659 egyén kivett 6565 kötetet.

4. A gyógyszerészeti főiskola könyvtára. Állománya mintegy 50.000 kötet. Olvasók száma 1906/7-ben 10.022, használt köteteké 14.336, házon kívül kikölcsönzött köteteké pedig 1641.¹

E négy rész mindegyike külön vezetés alatt áll s külön költségvetés felett rendelkezik. A kezelés módja s a használat szabályai azonban az összes részekben teljesen egyenlő. Épen azért csakis a legtekintélyesebb kari könyvtárat, a *Bibliothèque de l'Université de France*-t látogattam meg, a mely a Szent Genovéváról nevezett könyvtár tőzsomszédságában van.

Az egyetemi könyvtár alapját 1762-ben vetette meg Gabriel Petit de Montempuys mintegy 4000 kötetre rügő könyvhagyományával. Ehhez járultak 1764-ben a kitiltott jezsuita-rend könyvtáraiból bevont kötetek és 1767-ben a vásárlás útján megszerzett Hamelin-féle könyvtár. Ugyanekkor a konfiskált Louis-le-Grand jezsuita-kollégium épületébe telepítették s hol *Bibliothèque du Prytanée*, hol *Bibliothèque du lycée impérial*, hol meg *Bibliothèque des quatre lycées de Paris* elnevezéssel illették, míg végre 1812-ben a *Bibliothèque de l'Université de France* elnevezést kapta. 1823-ban végre áttelepítették a Sorbonne épületébe s miután előbb *Bibliothèque de l'Académie de Paris*, majd *Bibliothèque de la Sorbonne*-nak keresztelték el, 1861 óta *Bibliothèque de l'Université* a hivatalos czime.

A régi Sorbonne hires könyvtárához semmi köze: ennek anyagát 1795-ben részben a *Bibliothèque Nationale*ba, részben más állami könyvtárakba kebelezték, a többi egyházi eredetű könyvgyűjteményekkel egyetemben.²

A villamos világitással fölszerelt olvasóterem az egyetemi épület első emeletén van elhelyezve s 320 egyénre van berendezve. Nyitási idő köznapokon d. e. 10—12, d. u. 2—6 és este 8—10 óráig. Az olvasótermet az összes francia egyetemek hallgatói, továbbá a főiskolák és középiskolák tanulói s a tanárok használhatják; egyéb kutatóknak külön folyamodvány alapján adnak ki látogatójegyet.

¹ V. ö. a számadatokra nézve Morel i. m. mutatóját.

² V. ö. Trübner's *Minerva*, II: 530.

Az olvasóteremben négy asztalon van elhelyezve a könyvtár egyetemes betürendes czédula-katalógusa, míg a tárgyszerinti katalógus el van zárva a közönség elől s csakis a tisztviselők tájékoztatására szolgál. Egyes szakokról nyomtatott katalógusok is készültek; eddig megjelentek: Périodiques; Cartulaires; Mélanges jubilaires; Bibliographie; Sciences mathématiques; Sciences physico-chimiques; Sciences naturelles; Sciences philosophiques; Philologie (8 osztály); Histoire (8 osztály). Az új szerzeményekről havonként autografált értesítést adnak ki.

Az olvasóteremben mintegy 3000 kötet van fölállítva: nagyrészt szótárak s gyakran használt kézikönyvek. E köteteken a rendes jelzés mellett még US (a. m. usuel) betűjegy is áll.

Egy-egy olvasó egyszerre legfeljebb három művet kérhet ki; a folyóiratokból, gyűjteményes vállalatokból egyszerre csupán öt kötetet hoznak ki. A kérés egy-egy ülés folyamán többször is megismételhető, úgy hogy 20—25 kötetet is kikaphat egy és ugyanazon olvasó. A kikért művek mindegyikéről külön kéréslapot állít ki a használó, melynek kisebbített mása a következő:

BULLETIN DE DEMANDE	BIBLIOTHÈQUE DE L'UNIVERSITÉ DE PARIS
No de la place : _____	Bulletin de Demande
M. _____	Cote de l'ouvrage : _____
Cote de l'ouvrage : _____	M. _____
	Demeurant _____
	Auteur : _____
	Titre de l'ouvrage : _____
	Nombre de volumes ou fascicules remis : _____
	Date : _____
	Observations importantes :
	Écrire très lisiblement. — N'insérer qu'un seul ouvrage par bulletin.
	<i>Rapporter ce bulletin avec l'ouvrage demandé. — Tout bulletin non rendu implique la perte ou la disparition de l'ouvrage.</i>
	Voir au verso.

Az egyetemi könyvtár olvasótermi kéréslapja.

A kéréslap a kipontozott helyen kettéválasztható; a kisebbik rész a terem felügyelőjénél marad, míg a nagyobbik részt a

a könyvvel együtt átadják az olvasónak. Távozáskor az olvasónak e kériólaprészt a könyvvel együtt kell átszolgáltatnia a felügyelőnek.

Miként a *Bibliothèque nationale* olvasótermében, itt is vannak fenntartott asztalok; a nagyalakú foliánsok, térképek, ritka s illusztrált művek, továbbá a bekötetlen folyóiratok ez asztaloknál használandók.

A nagy olvasóterem mellett még két külön olvasóhelyiség is van e könyvtárban; az egyik kizárólag irodalmi vizsgálatra készülőknek van fenntartva s egy 2000 kötetes szépirodalmi könyvtárral van felszerelve; a másik a folyóiratok legújabb számainak olvasására szolgál s ide csakis a tanárok meg a külön felhatalmazással bíró olvasók léphetnek be.

A házi kikölcsönzés, miként az a fentebb közölt forgalmi adatokból önként következik, meg van engedve. Az egyetemi tanárok minden különösebb alakiség nélkül kapnak kölcsön könyveket; a diákság azonban, a melynek kölcsönzési jogát az erre vonatkozó miniszteri rendelet különösen kiemeli, csak bizonyos alakiságok teljesítése mellett élhet e jogaival. Csakis rendes hallgatók élhetnek e joggal, még pedig akkor, ha a fakultás titkárától kiváltják az e célra szolgáló beiratkozási igazolványt. Az igazolványt letétbe helyezik a könyvtár vezetőjénél, a ki ennek alapján a szokásos térítvény ellenében kiadja a kért könyveket. Ha a hallgató visszaszállította az összes nála levő könyveket, igazolványát visszakapja s ez azt újra beadja a kari titkárnál, a ki visszahelyezi az illető hallgató iratesomójába, melynek szerves kiegészítő része.

A kikölcsönzés lebonyolítására szolgáló iroda köznapokon d. u. 2-től 5-ig van nyitva. A zöldszinű térítvényeket tintával kell kitölteni. A 22×13 cm. nagyságú térítvény mintáját a túloldalon adjuk.

A kérés csak másnap nyer kielégítést. Egyszerre csupán két mű vehető kölcsön; a határidő legfeljebb *két hét*. Aki nem hozza vissza idejére a könyveket, mindaddig nem kap kölcsön újabb műveket, amíg e kötelezettségének eleget nem tett.

A szótárak, nyelvtanok, könyvészeti művek és kompendiumok, továbbá a gyűjteményes művek és folyóiratok, végül a ritkaságok nem adatnak ki kölcsön.

A több emeletre terjedő könyvraktár az épület udvari szárnyában van elhelyezve s nincs a legjobban megvilágítva. A természetes világítást villamos lámpák fénye egészíti ki, a melyek vezetőke gondosan el van szigetelve. A butorzat tölgyfából készült, míg az állványok mozdíthatatlan (!) polczai nyárfából valók. A könyvek fölállítása szisztematikus s az egyes tárgycsoportokat megfelelő felírások mutatják. Alak szerint a könyvek négy csoportba vannak osztva; ezek: 2° 33 cm.-en felüli nagyságúak; 4° 25—33 cm. magasak; 8° 20—25 cm. magasak; 12° 20 cm.-

Emprunteur : M. _____
Adresse { _____
Date d'emprunt : _____
Cote : _____
Format : _____
Nombre de volumes : _____
Date de restitution : _____

BIBLIOTHÈQUE DE L'UNIVERSITÉ DE PARIS

Demande de Prêt à Domicile

DÉSIGNATION DE L'OUVRAGE		
Auteur : _____		
Titre { _____		
Année : _____	Cote : _____	Format : _____

Demandé par M. _____ Qualité : _____

Demeurant _____

Date : _____ Signature : _____

A rendre à l'Emprunteur,
en échange du volume.

Lire l'Avis au verso.

Az egyetemi könyvtár terítvénye.

nél alacsonyabbak. A könyvtár szakrendszerét Lebas állapította meg; főbb osztályait *Bibliográfiai rendszerek* című dolgozatomban¹ már közöltem s így arra e helyen nem terjeszkedem ki.

A könyvtárban két szerzeményi naplót vezetnek; egyet a vételekről s egyet az ajándékokról. Minden könyv külön tétel-számot kap s e szám a napló megkezdésétől kezdve egyfolytában halad egytől a végtelenig. A vételek elkönyvelésére szolgáló naplóba a következő adatok jönnek: 1. szállítás napja; 2. tétel-szám; 3. a szállító könyvkereskedőczég neve; 4. a szerző neve; 5. a mű czime; 6. a megjelenés helye; 7. a megjelenés éve; 8. a kötetek száma; 9. a rétnagyság; 10. az ár; 11. könyvtári

¹ Magyar Könyvszemle, 1909. évf. 28. 1.

jelzet; 12. a számla kelte; 13. a kifizetés kelte; 14. észrevételek.

E két növedéki naplón kívül van még egy harmadik is, a folyóiratok, sorozatos kiadványok számára. E napló betürendben tartott mozgó lapokból áll, melyek mindegyike egy-egy folyóirat számára van fenntartva.

A könyvek lebélyegzésénél szabály, hogy a 100 lapnál vastagabb köteteknél a címlapon s utolsó lapon kívül a 99. lap is lebélyegeztessék.

A könyvek teljes címét csakis az elzárt szisztematikus katalógusban írják le, a lapszámozás megjelölése azonban itt is elmarad. A szerzők betürendes katalógusában rövidített cím-főlvételekkel találkozunk, melyek a jelzetre, a szerző, esetleg fordító vagy átdolgozó nevére, a rövid címre, a kiadás számának, a megjelenés helyének s évének, továbbá az alaknak megjelölésére terjeszkednek ki. A fordító, átdolgozó neve alól utalólap is készül, mely azonban csak a szerző nevére s a szakjelzésre szorítkozik, de a munka címét nem ismétli meg. Ez mindenesetre kényelmes a katalógus készítői, de nehézkes a használók szempontjából s követésre épen nem ajánlható.

Végezetül emlékezzünk meg néhány szóval az egyetemi könyvtári tisztviselőktől megkivántató szakképzettségről is. Az egyetemi könyvtárakban alkalmazást nyerni óhajtó egyéneknek külön vizsgálatot kell tenniök, melyhez csak oly jelöltek bocsáttatnak, a kik legalább is 21 évesek, de 35 évnél nem idősebbek, érettségi bizonyítvánnyal, esetleg főiskolai végzettséggel (doktorátus, licenziátus) bírnak s egy évig, illetve (főiskolai végzettségük-nél) egy félévig valamely egyetemi könyvtárban voluntáriuskodtak. A vizsgálat két részből áll: írásbeliből és szóbeliből. Az írásbeli tárgyai: 1. értekezés valamely általános bibliográfiai kérdésről vagy az egyetemi könyvtári szolgálat valamely ágáról; 2. tizenöt különféle tárgyú s a könyvnyomtatás különböző korszakaiból való mű osztályozása, tekintettel az 1878. május 4-én kiadott szabályzatra. A szóbeli vizsgálat tárgyai: 1. kérdések a bibliográfia s egyetemi könyvtári szolgálat köréből; 2. kérdések azon idegen nyelveket illetőleg, melyeket a jelölt saját bevallása szerint elsajátított.

Az írásbeli és szóbeli vizsgálat első pontja alá tartozó kér-

déseket külön program részletesen előírja. Mutatóba álljon itt az a rész, mely a könyvészeti repertóriumokra vonatkozik:

1. Egyetemes bibliográfiák, minők Brunet, *Manuel du libraire*; Ebert, *Allgemeines bibliographisches Lexikon*; Graesse, *Trésor des livres rares*.

2. Franciaországra vonatkozó speciális bibliográfiák, a minők Quérart, *la France littéraire, les Supercheries littéraires*; Barbier, *Dictionnaire des anonymes*; Lorenz, *Catalogue de la librairie française*; a *Journal général de l'imprimerie et de la librairie*; — hasonló repertóriumok, melyek Németországban, Angliában, Itáliában, Spanyolországban, Portugáliában s az Északamerikai Egyesült-Államokban láttak napvilágot.

3. Meghatározott tárgyra vonatkozó különleges könyvészeti munkák; például a középkori történelemre nézve: Potthast, *Bibliotheca historica maedii aevi*; Ul. Chevalier, *Répertoire des sources historiques du moyen-âge*; a klasszika-filológiára nézve: Engelmann és Preuss, *Bibliotheca scriptorum classicorum*; és így tovább a történelem, jog, nyelvészet, irodalom, történet, matematika, természettan, természettudomány, orvostan stb. legfőbb ágaira vonatkozólag.

VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1908-BAN.

A Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége, eddigi szokásához híven, 1908. évi működéséről is részletes jelentésben számolt be, hű képet nyújtva a vidéki könyvtárak mai állapotáról.

A társadalmi tényezők által föntartott tudományos közgyűjtemények közül az 1908. évben 76 intézet tartozott a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége hatáskörébe.

E gyűjtemények szükségleteire és a könyvtári és múzeumi ügy fejlesztésével járó egyéb kiadások fedezetül az 1908. évi állami költségvetésben 299.060 korona hozatott előirányzatba, mely összegből a rendes kiadásoknál az Országos Főfelügyelőség szükségleteire személyi járandóságok czimén 25.560 korona, dologi kiadások czimén 21.700 korona, összesen 47.260 korona, a tudományos közgyűjtemények szükségleteire 124.300 korona, a rendkívüli kiadásoknál építkezési és beruházási szükségletekre 127.500 korona volt fedezetül szánva. Ezek a javadalmi tételek a Főfelügyelőség szükségleteinek rovatánál a személyi járandóságoknál 2560 koronával, a gyűjteményeknél 6500 koronával mutták felül az előző évi költségvetésben megállapított javadalmat és így ez évre 9060 koronával növekedett a kiadások fedezete. Ehhez a javadalomhoz járult az előző évben felhasználatlanul maradt 7529'85 korona, mely összegből 3585'85 korona a Főfelügyelőség központi szükségleteinek, 3944 korona a tudományos gyűjtemények szükségleteinek fedezetét gyarapította. Ekként 306.589'85 koronát tett ki az az összeg, a mely a múzeumi és könyvtári ügy fejlesztése terén a Főfelügyelőségre váró feladatokban az elmúlt évben rendelkezésre állott.

Anyagi eszközei felhasználásánál a Főfelügyelőség ez évben is az eddigi gyakorlat által igazolt eljáráshoz ragaszkodott.

Rendes évi segélyek czimén 31.000 korona, a rendkívüliek

czimén pedig 41.500 korona folyósított a Főfelügyelőség hatáskörébe tartozó könyvtáraknak.

A könyvtárak gyarapítására szánt diszmunkák és szakkönyvek közül, a «Breviarium Grimani» X. kötete két példányán kívül, a «Gróf Zichy Jenő III. ázsiai utazása» czimű mű 10 példánya vételárából hátralevő ötödik részletének törlesztése 222·40 koronával terhelte a Főfelügyelőség javadalmát, melynek terhére ezenkívül Csiki Ernőnek «Magyarország bogárfaunája» czimű műve 30 s Petrik Géza «Magyarország bibliographiája» 10 példányban lőn beszerezve.

Továbbá e rovatából és egyéb czélokra közvetlen a Főfelügyelőség még a következő műveket szerezte meg: Dr. Szentkirályi Kálmántól 2400 koronáért az 1861—1908. évi országgyűlések nyomtatványainak teljes gyűjteményét, mely értékes sorozat valamely, egyelőre még meg nem határozott nagyobb nyilvános könyvtárnak van szánva; a kassai múzeum számára 200 koronáért Prokop A.-nak a morvaországi műemlékekről szóló 4 kötetes munkáját.

Ezenkívül gyarapítási, bútorozási, berendezési és egyéb czélokra a következő tételeket utalványozta ki a Főfelügyelőség közvetlen rendelkezésre álló javadalmából: a poprádi Kárpát-Múzeumnak üvegszekrényekre és könyvtárpoleczokra 1044 koronát; a szekszárdi múzeumnak adott rendkívüli könyvtári segélyképen 110 koronát s végül a pápai református főiskola metszetgyűjteményének földolgozásáért a megállapított tiszteletdíj első felét, 800 koronát, s a gyűjtemény rendezésére 387·30 koronát.

A Főfelügyelőség kebelében előfordult események fölsorolása alkalmával mindenekelőtt dr. *Schönherr Gyula* ideiglenes előadó-titkárnak márczius hó 24-én bekövetkezett elhunytáról emlékezünk meg.

Az év többi személyzeti ügyéről az alábbiakban számolunk be: Ő császári és apostoli kir. Felsege 1908. évi február hó 12-én Bécsben kelt legfelsőbb elhatározásával a Főfelügyelőség előadójává *Mihalik József* kir. tanácsost, az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum igazgató-örét méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni; a Főfelügyelőség titkárává a nm. vallás- és közoktatásügyi magyar kir. miniszter *Winkler Elemér* miniszteri segédfogalma-

zót, a dr. Pataki János távozásával megüresedett tollnoki állásra pedig dr. *Tihamér Lajost* nevezte ki.

A jelentés további folyamán az állami felügyelet alatt álló tudományos közgyűjtemények állapotáról, az év folyamán az állam és társadalom részéről fejlesztése érdekében tett intézkedésekről s azok eredményéről ad számot. Ebből a részből közöljük azokat az adatokat, a melyek a könyvtárak ügyeire vonatkoznak vagy azokkal kapcsolatosak.

Alsókubinban az Árva megyei Csaplovics-Könyvtár épülete teljesen elkészült s az annak végleges átvétele előtt szükségesnek talált pótmunkák is befejeztettek. Mindamellett a könyvtár mindeztideig a nyilvánosságnak átadható nem volt, mert a belső berendezés költségei hiányában még el nem készülhetett. E célra a vármegye közönsége 9561 K államsegélyt kért, a melynek fedezetéről a Főfelügyelőség akként gondoskodik, hogy a jelenlegi rendkívüli államsegély 1910-ben utalványozandó utolsó 5000 koronás részletének még 1911-ben és 1912-ben leendő folyósítása, illetve emez évekre való meghosszabbítására nézve 1910-ben fog javaslatot terjeszteni a vallás- és közoktatásügyi miniszter elé. A könyvtár az 1908. évben 800 K államsegélyt nyert, melyet a könyvtáros mellé segítségül adott díjnak díjazására fordítottak. A könyvtárrendezés folytatólagos munkájáról, a gyarapodásról s a könyvtár használatáról nincsenek közelebbi adatok.

Aradon az Aradi Kölcsey-Egyesület könyvtárában az olvasók száma az elmúlt esztendőben csaknem megháromszorosodott. Az őszi és téli hónapokban hetenként ötször-ötször áll nyitva a könyvtár s 244 napon 2703 esetben 11.048 művet kölcsönöztek ki az olvasók. A kikölcsönzött könyvek négyötödrésze szépirodalmi. A nagy kereslethez képest erősen meg is szaporították könyveiket. 662 darabbal több volt a könyvtár az 1908. év végén, mint az elején. Összes állománya pedig 38.720 darab volt. Az egyesület összesen 1152 koronát költött 1908-ban a könyvtárra, könyvre azonban az idén még 200 koronával többet is költhetett, mert az Országos Tanács jóvoltából 100—100 korona árú könyvvel fejleszthette az aradszentpétervári és az aradségai könyvtárakat. Az egyesület kérésére küldött még az Országos Tanács Nagyhalomgyra és Buttyinba is egy-egy nép-

könyvtárt, melyet az egyesület gondozása mellett szép eredménnyel használ a közönség.

Aranyosmaróton a Barsvármegyei Múzeum mindezeideig rendezetlen lévén, a nyilvánosságnak még nem volt átadható. Könyvtárának összes állománya az 1908. év végén 3507 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 23 darab.

Balassagyarmaton a Nógrádvármegyei Múzeum-Társulat a Nagy Iván-féle értékes könyvtárt, mely három éven át a Takarékpénztár tágas helyiségében nyert ingyenes elhelyezést, minthogy e helyiségekre nevezett pénzügyintézetnek szüksége volt, új bérhelyiségbe vitette át 1908. október 1-én. Az új bérhelyiség a Népbank tulajdonát képező házban van, tűzmentes helyen, vasajtókkal és ablakrácsokkal ellátva. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 15.269 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 20 darab. A múzeum 1908-ban 1000 korona államsegélyt nyert, melyből 540 koronát lakbérre, 460 koronát pedig könyvek kötésére fordítottak.

Bártfán a Sárosvármegyei Múzeumban dr. Iványi Béla orsz. levéltári tisztviselő 1907-ben miniszteri megbizásból rendezte Bártfa szab. kir. város levéltárát 1526-ig. Javaslatára megállapodás történt, hogy a levéltár anyaga a középkoron túl is rendeztessék, miért is a városi tanács a polgármestert és dr. Vas Antal múzeumi őrt kérte föl a további rendezésre. Nevezettek körülbelül 5000 oklevelet vettek át, a melyekben megfejtették a dátumokat s majd borítékba helyezték és a megfelelő föliratokkal ellátták azokat. E munkálkodáson kívül a múzeumi őr befejezte a régiségek törzskönyvét, a könyvek leltárait s a letéti- és helyrajzi naplókat. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 1340 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 68 darab. A könyvtár ez évben 500 K államsegélyben részesült.

Besztercebányán a Városi Múzeum az 1908. évre nyert 500 korona könyvtári államsegélyből az 1908. év végeig felhasználott 227 korona 59 fillért. Az év végén maradt 272 korona 41 fillér a Főfelügyelőség által jóváhagyott költségvetésben részletezett művek beszerzésére fog fordítani. A könyvtár, július és augusztus hónapok kivételével, minden szerdán és szombaton 5—6-ig van nyitva. A könyvtártól kikölcsönzöttet 547 darab.

A használat díja egy évre 2 korona, havonként 56 fillér volt. Egyes művek használatáért 20 fillért szednek.

Békéscsabán a Múzeumegyesület építkezése ügyében némi haladás történt, a mennyiben a vallás- és közoktatási miniszter elhatározta, hogy Békéscsabán a múzeumi épülettel kapcsolatban közművelődési házat létesít, az egyesületet pedig fölhívta, hogy e czélból sürgősen dolgozza át a már benyújtott terveket s az átdolgozottakat a vonatkozó költségvetéssel együtt terjeszsze föl. Az egyesület eleget is tett a miniszter kívánalmának. A benyújtott tervezet s költségvetés szerint az épület 180.000 koronába fog kerülni, a mely összegből rendelkezésre áll a 80.000 korona államsegélynek eddigi folyósított öt 2000 koronás részlete, tehát összesen 10.000 K, a mely mellé a vallás- és közoktatási miniszter hajlandó a kulturházak alapjából 90.000 korona tökesegélyt folyósítani, a még fönmaradó 80.000 korona pedig törlesztéses kölcsön alakjában lesz fölveendő a város által. E kölcsön törlesztési annuitásához a város évi 1000 koronával járul hozzá, a többbit a vallás- és közoktatási miniszter saját tárczája terhére vállalta el. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 2004 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 20 darab. Az egyesület ez évben 300 K könyvtári segélyt kapott, mely összeg az év végéig nem lett felhasználva.

Békésgyulán a könyvtárat és múzeumot föntartó Békésvármegyei Közművelődési Egyesület főgondját az képezte, hogy a róm. kath. főgimnázium épületében az egyesület által létesített és elfoglalt két teremben a múzeumban őrzött Mogyoróssy-féle könyvtár és a vármegyeházán levő Oláh-féle könyvtár egyesíttessék és a nyilvánosságnak mielőbb átadassék. Az e czélból szükséges rendezési munkálatokra, továbbá a könyvtár gondozására *Németh József* főgimn. tanárt nyerte meg az egyesület.

Budapesten a Budapesti Könyvtár-Egyesület 8552 mű 20.073 darabból álló központi könyvtára föntartási költségeit az 1908. évben is saját bevételeiből fedezte, úgy, hogy a részére engedélyezett 1500 K állami segélyt teljes egészében könyvek beszerzésére fordíthatta. Az egyesületnek eme könyvtára a II. kerületi Corvin-téri Vigadó-épület II. emeletén van elhelyezve, a hol a könyvtári helyiségen kívül egy 20 személyre berendezett nyilvános olvasóterem áll a közönség rendelkezésére. Az egye-

sület a könyvtár használatáért semminemű díjat nem szed. A központi könyvtárt, mely naponta 3—8-ig van nyitva, az 1908. évben 295 ingyenes nyitási napon 6980 egyén (1907-ben 6388) használta és pedig: 5910 középiskolai tanuló, 253 felsőiskolai tanuló, 361 hivatalnok, 47 kereskedő, 102 iparos és 307 egyéb foglalkozású. Az olvasók részére az 1908. évben 9730 mű, 11.977 darab (1907-ben 9229 mű, 11.533 darab) lett használatra kiadva és pedig szakok szerint: Vallás-tudomány 214 mű, nevelés-tudomány 79 mű, bölcsészet, szépirodalom, művészet 389 mű, irodalom és nyelvészet 745 mű, jog- és államtudományok 934 mű, történelem és földrajz 1146 mű, orvostudományok 402 mű, természettudományok és mennyiségtan 634 mű, gazdaság 54 mű, vegyesek 111 mű, hírlapok 1032 mű.

A dunamelléki ref. egyházkerület és a budapesti ref. főiskola tulajdonát képező Ráday-könyvtár 1908. évi történetében nevezetesebb mozzanatok nem említhetők. A könyvtár törzsanyagáról még most sem adhatni pontos, hanem csak megközelítő kimutatást, a mennyiben az utolsó revizionális munka még folyamatban van. Megközelítőleg tehát csak annyi jelezhető, hogy a könyvtár mintegy 14.000 művet foglal magában, körülbelül 23.000 darabban. Az 1904-ben és 1905-ben a könyvtár rendezésére nyert 10.000 K államsegélyből 1908-ra 2504 K 64 f jött át. Ebből részint beszerzésekre, részint a rendezés munkálataira 1908. decz. 31-ig 2148 K 80 f használtattott fel. Maradványképen tehát az 1909. évre 365 K 64 f hozatott át. Meg kell azonban jegyezni, hogy az 1908. évben a takarékpénztári kamatok nem vétettek fel s így ezeknek figyelembevételével összesen körülbelül 500 korona áll még a könyvtár rendelkezésére, a rendezési munkálatok bevégzésére.

Debreczenben a ref. főiskola könyvtáránál a harmadik esztendeje folyó rendezés utolsó stádiumába jutott. A kéziratár rendezése, a könyv-hagyományok besorozása, elhelyezése után a húsz szakba csoportosított könyvtárnak körülbelül 87.600 czímlapból álló egyetemes, betürendes czédula-katalógusa is elkészült. A könyvtár anyaga 1908. december 31-én, az apró nyomtatványokkal együtt: 115.058 drb. Az 1908. évi szaporulat 1670 drb. Ezt a gyarapodást az államsegélyből beszerzett 226 drb. a rendes évi jutalékból, ajándékokból felnövekedett 1105 könyv, 115 hírlap, 139 apró nyomtatvány, 81 kézirat, 1 oklevél és 3 arckép

teszi. Az 1908. évi 1500 korona államsegélyt különösen a matematikai-geometriai és német philológiai szakcsoport leg-szükségesebb kiegészítésére fordították; de azonkívül számos magyar szépirodalmi munkát is szerezhettek be az Orsz. Főfelügyelőség jóvoltából. A könyvtár 230 napon át volt ingyenesen nyitva. Az olvasóteremben 6571 látogató használt 9145 darabot, kikölcsönzöttetett 3884 darab.

A Debreczeni Városi Múzeum könyvtárának összes állománya az 1908. év végén 6368 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 1058 darab; ebből 876 darab ajándék.

Désen a Szolnokdobokamegyei Történelmi, Régészeti és Ethnografiai Társulat könyvtárának fejlesztése, mióta a dési m. kir. állami főgimnázium igazgatósága s az attól megbízott könyvtáros gondozása alá jutott, teljesen az Orsz. Főfelügyelőség jóindulatára volt bízva. Az attól nyert évi segélyek az egyedüli források, melyek részben könyvkötésre, részben gyarapítási célokra fordítottak; egyéb tekintetben a könyvtár a megyei, városi hatóságok és intézetek részéről semmiféle támogatásban nem részesült. Pedig a megye területén ez az egyedüli nyilvános jellegű könyvtár. Örvendetes jelenségnek vehető, hogy a könyvtár használatában némi haladás észlelhető, a miből következtetni lehet a további fejlődésre. Mindenesetre kívánatos volna a könyvtárnak olvasóhelyiséggel való ellátása is és éppen a könyvtár kezelője igyekezett is a közvéleményt és az illetékes tényezőket nyilvános könyvtár létesítése érdekében mozgalomra bírni, de a törekvés hatástalan maradt. A könyvtár állománya 1201 darab, melyben a gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 55 darab. A könyvtár mindennap a 9—12 órák között van ingyenesen nyitva; kikölcsönzöttetett 140 darab.

Déván a Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Társulat könyvtárából 30 egyén használt 120 művet. Összes állománya az 1908. év végén 5560 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 145 darab.

Eperjesen a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület kollégiumának könyvtárában a rendezési munkálatok az 1908. évben tovább folytak. A könyvtár állománya, a czédula-katalógus alapján tör-tént becslés szerint, 25.000 darab. Gyarapodás volt 1908-ban 365 darab. Kikölcsönzöttetett térítvényre 174 darab.

Felkán a helyi Tátra-Múzeumegylet gyűjteményei közül a könyvtár összes állománya az 1908. év végén 3589 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 59 darab. A könyvtárnál hetenként kétszer volt könyvváltás. Kikölcsönzött 12 egyén 79 darabot. Kötetenként egy hétre a használati díj 10 fillér volt.

Győrött a városi közkönyvtár egész csöndben 1908. évi márczius havában nyílt meg. Az olvasóterem a közönség rendelkezésére állt 1908. augusztus 1-ig, a mely időponttól kezdve december 15-ig a város tanácsa abba a kényszerhelyzetbe került, hogy a termet a kataszteri becselő-biztosnak engedje át. Így a látogatók gyér száma ez idő alatt a kisebb könyvtári teremben használta az anyagot. A könyvtár javadalma 2410 korona volt, beleértve az 1000 korona állami segílyt. Vételre fordított 1321 korona 71 fillért. A katalógus nyomda alá rendezése a levéltárossegéd bekövetkezett betegsége miatt abbanmaradt. Mindemez akadályok daczára mégis 473 egyén látogatta a könyvtárat, kik részint az olvasóteremben 424, részint térítvény ellenében 1020, összesen 1444 darabot használtak. A könyvtár állománya 27.789 darab, a gyarapodás 1462 darab.

Gyulafehérvárott az Alsófehérvármegyei Történelmi, Régészeti és Természettudományi Egylet gyulafehérvári múzeumára nézve csendes és buzgó munkálkodás közt telt el az 1908. esztendő, az egyesület főnnállásának 25-ik éve. A könyvtárt, mivel nincs helyiség, olvasók igénybe nem vehették, hanem térítvényre kikölcsönöztek 17 művet. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 3688 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 171 darab. Fejlesztésére a Főfelügyelőség 300 K államsegélyt folyósított, a mihez még 87.97 K 1907. évi maradvány járult. Az 1908. évi maradvány 16.80 K volt.

Hódmezővásárhelyen a ref. főgimnázium nyilvános tanári könyvtárának külső rendezése az 1908. évben teljesen befejeződött, mivel a főntartó ref. egyház elkészítette az ujságok és folyóiratok elhelyezésére szolgáló nagy könyvállványokat 170 korona értékben, az 1909. évi költségvetésbe pedig 140 koronát illesztett be egy újabb könyvállvány beszerzésére a már rendezett iskolai értesítők számára. Ez állvány még az 1908. év zárta előtt elkészítettvén, a könyvtár helyiségében most már a leg-

nagyobb rend uralkodik, könnyű az áttekintés és ellenőrzés. Az egész év folyamán folyt az óvatos selejtezés, továbbá az iskolakönyvek kiszedése és ezeknek egy új csoportba való elhelyezése. Bár az 1907. évben az egyház külön adományából 400 koronát fordítottak könyvkötésre, az 1908. évben pedig 149 koronát, mégis sok könyv vár bekötésre, különösen olyanok, melyeket a közönség sűrűn használ. A diplomok katalógusa is elkészült az év folyamán s annak egy példánya a Főfelügyelőséghez beküldetett. A könyvtár összes állománya 19.141 darab; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 525 darab. A könyvtár nyitva volt 208 napon át, mely idő alatt az olvasóteremben 362 látogató 384 művet 419 kötetben használt. Kikölcsönözött 94 térítvényre 162 mű 222 kötetben. A könyvtár használata díjtalan. A könyvtár 1908-ban 800 K államsegélyben részesült, a mihez még 3850 K 1907. évi maradvány is járult. Ez összességéből az év végéig 56002 K-t használtak fel.

A városi közkönyvtár állománya az 1908. év végén 4813 darab volt. Ebben a gyarapodás 1372 darab. A közkönyvtár ingyenesen nyitva volt: vasárnap d. u. 2—5-ig, a téli hónapokban pedig 5-től fél 7-ig. Az olvasóteremben 112 látogató 197 darabot használt, kikölcsönözött pedig 4354 térítvényre 7917 darab. A könyvtár az Orsz. Tanács útján 2500 K államsegélyt nyert; ebből az év végén 206532 K volt a maradvány.

A *kassai* Múzeum első legégetőbb szükséglete, hogy helyiségei minél előbb szaporíttassanak. Különösen a könyvtár az, melynek érdekében szót kell emelnünk. Még néhány évvel ezelőtt is ez volt a legszerényebb osztálya a Kassai Múzeumnak. Javárészt használatba sohasem kerülő régi, jobban mondva ócska munkákból állott. Két nagyobb adomány azonban kiemelte előbbeni helyzetéből s egyszerre modern, a művelt közönség és az érettebb tanulóifjúság használatára kiválóan alkalmas gyűjtemény magjává tette. Egyik volt a vallás- és közoktatásügyi minisztérium 20.000 koronás rendkívüli államsegélye, melyet Mihalik József miniszteri biztos úgy használt fel, hogy egyrészt a föltétlenül szükséges muzeális szakkönyvtár alapját megvetette, másrészt a legelhangoltabb irodalmi, irodalomtörténeti és történelmi szakcsoportokat modern munkákkal lehetőleg kiegészítette. A másik Puky József ny. miniszteri tanácsos ajándéka, a

mely, az apró nyomtatványoktól eltekintve, 2263 kötetnyi válogatott, részben igen értékes és nehezen megszerezhető munkát tartalmazott. Szépen gyarapodott a könyvtár az évről-évre növekedő államsegélyből is; így az 1908-ik évben nem kevesebb, mint 4179 korona 89 fillért fordíthatott könyvvásárlásra és kötésre. A mint a könyvtár polczai újabb művekkel kezdtek megtelni, azonnal kitűnt, hogy Kassán, a hol a jogakadémia szakkönyvtárán kívül csak két kisebb terjedelmű s majdnem kizárólag szépirodalmi munkákat tartalmazó népkönyvtár van, egy a tudományok minden ágára kiterjeszkedő modern közkönyvtár valósággal közszükséglet. Csakhogy fájdalommal kell látnunk, hogy az igényeknek a múzeum mai állapotában képtelen megfelelni. Az olvasóhelyiség, melyet teremnek csak némi túlzással nevezhetni, mindössze 28 ülőhelyre van berendezve. S ez az egyedüli nyilvános olvasóterem egy városban, a melynek jogi és gazdasági akadémiája s két középiskolája van, a melyben a lakosságnak egyharmadát az értelmiség teszi. Mondani sem kell, hogy ez a szerény helyiség a legmelegebb nyári napok kivételével állandóan telve van. Elodázhatatlan kötelesség tehát, hogy eme szomorú helyzeten valamiképp addig is segítsenek, a míg az épület kibővítéséről gondoskodás történik. A helyszükén kívül még jelentékeny szerkezeti hibái is vannak a múzeum épületének. Ilyen gyökeres hibája első sorban az, hogy könyvtári helyiségei csak a főbejáraton, tehát a kiállítási helyiségül szolgáló előcsarnokon át közelíthetők meg. Az olvasóterem, a nyári félélszűnetet kivéve, mindig a délutáni órákban (3—7 óra között) van nyitva, a mikor is a terjedelmes épület biztonságára csak a múzeum egyetlen szolgálója ügyel fel. Ha ez — a mi kikerülhetetlen — a bejáratától eltávolozni kénytelen, akkor a múzeum földszinti és emeleti csarnoka teljesen őrizetlenül áll a szabadon belépő látogatók előtt. Hogy ezen a tűrhetetlen állapotban valamenynyire segíthessenek, addig is, a míg a múzeum északi szárnya kiépülhet, föltétlenül kívánatos lenne egy a könyvtár mellé az udvar felől építendő kis előcsarnokon át külön bejáratot nyitni az olvasóközönség számára, a mivel segíteni lehetne a másik folyvást érezhető hiányon: a ruhatár híján is.

A könyvtár külön történetében az év folyamán fölmerült legjelentősebb esemény a nyitási idő megváltoztatása. Az előző-

leg főnállott szabályok szerint a könyvtár július és augusztus hónapokban hetenként kétszer, szerdán és csütörtökön d. u. 3-tól 7-ig volt a közönség számára nyitva. Most Kassa sz. kir. város tanácsa oda módosította a szabályzatot, hogy a könyvtár évenként július hó 1-től szeptember 15-éig hetenként négy ízben d. e. 9-től 12-ig áll az olvasók rendelkezésére, míg ellenben délutánonként állandóan zárva marad. A közönség igényeire való tekintetből tanácsi engedelemmel a vasárnapi könyvtári órákat is áttették délelőtről délutánra. Mindkét intézkedés jól bevált s a látogatók számának növekedését eredményezte. A könyvtári olvasóterem szűk voltáról már fentebb volt szó. E hiányossággal szemben konstatálnunk kell, hogy a múzeum összes terei között éppen a könyvtár az, a mely új anyag elhelyezésére elegendő térrel rendelkezik, a mely tehát az adott körülmények között legintenzívebben gyarapítható. A könyvtartóterem mai, fölöttébb czélszerűtlen berendezése mellett is legalább ötezer új kötetet könnyűszerrel lehet még felállítani, ha pedig a nehézkes állványok helyébe czélszerű könyvpolczok kerülnek s ha a helyiség megfelelő, vasszerkezetű karzattal szereltetik fel, benne közel ötvenezer kötet, tehát a jelenlegi állomány kétszerese nyerhet elhelyezést. Részben ezért, részben mert a közönség folyvást fokozódó érdeklődését a könyvanyagának erősebb gyarapításával kellett méltányolni, a múzeum miniszteri biztosa minden lehető eszközt felhasznált a könyvtár szaporítására. E tekintetben az elmúlt év eredménydúsnak mondható. A szaporulat az előző évinél jóval magasabb számokat mutat. A vétel útján szerzett 1045 kötetnek 1907-ben 114 kötet felel meg s a végösszeg: 1848 kötet (2606 könyvtári darab) messze túlhaladja az akkori eredményt, a mely 361 kötettel (814 könyvtári darabbal) zárult. A gyarapodást a múlt évben kimutatott könyvtári anyaghoz hozzáadva, végeredményül azt találjuk, hogy a Kassai Múzeum könyvgyűjteménye az 1908-ik év végén 23.145 darabból állott. E megállapítás egészen pontosnak nem mondható, miután a Múzeumnak számba nem vett néhány száz kötetnyi olyan könyve is van, a melyek, mint fölöslegesnek vagy csonkáknak látszók, a rendezéskor félretétettek. Van továbbá elraktározva ezret meghaladó apróbb nyomtatvány, régi (nagyobbára 1848—49-beli) plakát, értesítő, hivatalos nyomtatvány, a melyek-

kel együtt a könyvtári anyag eléri a 25 ezer darabot. A könyvtár nagymértékű gyarapodása két okra vezethető vissza. Egyik a rendelkezésre állott összeg aránylag magas volta, a másik az ajándéku nyert művek nagy száma. Az állam a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége útján 1908-ban 2200 koronát adott könyvtári segély czimén. Ehhez járult 200 korona rendkívüli segély, 977 korona 18 fillér előző évi maradvány és 800 korona az 1907. évi néprajzi államsegély-maradványból, melynek könyvtári czélokra való felhasználását a Főfelügyelőség megengedte. Ily módon a rendelkezésre állott s 23 korona 56 fillér híján fel is használt összeg 4203 korona 45 fillerre ment. A gyarapítás oly irányban történt, hogy lehetőleg a könyvtár ama szakcsoportjai nyerjenek kiegészítést, a melyeket eddig kellő fedezet híján el kellett hanyagolni. Ilyenek első sorban a természettudományok s a földrajz, továbbá a hazai történelem. De nem hanyagolták el a muzeális segédkönyvtárul szolgáló műtörténeti csoportot sem, végül tetemesen gyarapították a szépirodalmi munkák sorozatát. Az ajándéku kapott művek, akár a kötetek számát, akár minőségét tekintsük, szintén jó irányban s tetemesen gazdagították a múzeum könyvtárát. A nagylelkű ajándékozók között ez évben is első helyen áll *Puky József* ny. min. tanácsos. Nem kevesebb, mint 809 könyvtári darabbal gyarapította a könyvtárát, a miből a kötetek száma 627 (427 mű). Ily módon az általa eddig ajándékozott könyvek és apró nyomtatványok száma megközelíti a 4000 darabot. Csupa hasznos és becses munka, közötté több ritkaság s egy egész zárt sorozat a magyar népköltésre vonatkozó művekből. Az állami segélyből könyvvásárláson kívül még egy kisebb összeget könyvkötésre s négy Schröter-féle czédulafiók beszerzésére is fordított a múzeum igazgatója. Az 1908-ik év elején a könyvtár anyagának körülbelül egy nyolczada volt kötetlen állapotban. Ez aránylag nagy százaléknak nem is mondható, miután azonban a könyvkötésre fordítható összeg nagyon szerény, a könyvkötői árak pedig az utolsó években 25—40 százalékkal emelkedtek, előre lehet látni, hogy a kötetlen könyvek hányada évről-évre növekedni fog, ha csak valamely rendkívüli segély lehetővé nem teszi egyszerre nagyobb mennyiségű könyv bekötését. Majdnem akkora gondot, mint a bekötetlen könyveknek a szükséges védőborítékokkal való

ellátása, okoz a régebben bekötött, vagy «eredeti kötésekben» pompázó kötetek legnagyobb részének a tökéletes elrongyolódás ellen való biztosítása. A múltban a csekély bevételekből s a szűkre szabott segélyekből nagyon keveset lehetett könyvkötésre fordítani. Ennélfogva a mi kész kötésben volt megvehető, az így szereztetett be, a mit pedig be kellett köttetni, arra a legolcsóbb, a legkezdetlegesebb tábla került. Hosszú ideig fog tartani, míg ezek a rosszul konzervált kötetek vagy kicserélődnek, vagy legalább új, tartósabb táblákat nyernek. A fölmerült kár egyedüli haszna a tanulság, a mit ezen esetből merithetünk. Ennek megfelelően az újabb kötések, ha drágábbak is, hasonlíthatatlanul jobbak a régiéknél és mindenkor megfelelnek a bennük foglalt könyv értékének, illetőleg előrelátható használtóságának.

A czédulafiókók beszerzése a könyvtár halaszthatatlan újraczédulázásával s rendezésével áll kapcsolatban. A könyvekről ugyan évek óta készültek katalóguslapok, ezek azonban alakjuknál s anyaguknál fogva betürendes jegyzék alakítására merőben alkalmatlanok voltak, másrészt pedig belső hibáik miatt is csak részben lettek volna használhatók. Az új czédulakatalógus terve már az év derekán fölmerült ugyan, mindazonáltal addig is, a míg a kivitelre kerülhet a sor, nem szűnt meg a régi szabású czímmások készítése.

A könyvtárba érkezett munkákra az olvasóteremben kifüggesztett táblákon, majd ezek megtelte után kiakasztott czédulákon hívták fel a közönség figyelmét. Az újdonságok közlésének e kezdetleges módja rövid idő alatt azt eredményezte, hogy a könyvtár látogatóinak száma rohamosan nőtt és a téli hónapokban körülbelül elérte a helyhez mért maximális számot.

Az olvasóterem forgalmáról a következő kimutatás ad képet:

H ó n a p	Nyitási napok száma	Olvások száma	Használt művek száma	Olvások átlaga	Használt művek száma
Január	23	357	441	15	19
Február	24	437	560	18	23
Márczius	26	494	646	19	25
Április	22	331	426	15	19
Május	25	181	231	7	9
Junius	22	66	76	3	3
Julius	18	199	222	11	12

H ó n a p	Nyitási napok száma	Olvások száma	Használt művek száma	Olvások átlaga	Használt művek átlaga
Augusztus ...	15	163	188	11	12
Szeptember ...	21	348	411	17	19
Október ...	26	746	903	29	34
November ...	26	1019	1265	39	48
Deczember...	23	839	954	36	41
Összesen ...	271	5180	6323	19	23

A viszonyokhoz képest e számok elég magasak s az előző évekhez képest tetemes emelkedést mutatnak. Az utolsó öt évben az olvasóterem forgalma a következő volt:

1903-ban	1690	olvasó	2106	művet	használt.
1904-ben	3126	«	3930	«	«
1905-ben	3795	«	5030	«	«
1906-ban	3324	«	4097	«	«
1907-ben	2192	«	3487	«	«

Közelebbről nézve a dolgot, konstatálható, hogy a látogatók zömét napról-napra ugyanaz az állandó kis csoport szolgáltatja s a könyvtárt használni hivatott művelt elemek nagy tömege nem veszi igénybe az intézetet. Erről tanuskodik a kiszolgáltott olvasójegyek aránylagos kis száma. 1908-ban olvasójegyet váltott 243 egyén (1907-ben 121) és pedig foglalkozás szerint: tanár és tanárjelölt 3, tanító és tanítójelölt 27, ügyvéd és ügyvédjelölt 8, hivatalnok 13, kereskedő, kereskedelmi alkalmazott 11, iparos 3, katona 2, joghallgató 14, gazdasági akadémiai hallgató 7, közigazgatási tanfolyami hallgató 3, középiskolai tanuló 99, szakiskolai tanuló 52, nő (tanítónő) 1, összesen 243. Átlagosan tehát minden olvasóra 21 látogatás esik. Bizonyos társadalmi osztályoknak (p. o. tanárok, lelkészek) távolmaradása első sorban az olvasóterem kicsiségével s tudományos kutatók számára föntartott külön olvasóhelyiség hiányával függ össze. Viszont egy másik igen tekintélyes csoport (hivatalnokok, kereskedő, iparos) azért van csekély számmal képviselve, mert a könyvtár nyitási órái a hivatalos és üzleti vagy ipari tevékenység idejével esnek össze. A nyitási idő meghosszabbításával e hiba helyrehozható volna, mert ha az olvasótermet legalább hetenként háromszor este 10 óráig nyitva tarthatnák, azok is részesülhetnének a könyvtár használatának áldásában, a kik

ma onnan kenyérkereső foglalkozásuk révén ki vannak rekesztve. A mai személyzet ennek a kivánalomnak minden buzgósága mellett sem felelhet meg. Délelőtt három, délután négy órai szolgálatot még három esteli órával megtoldani lehetetlen. Ha azonban az intézet még egy tisztviselőt kaphat, váltakozva beosztott szolgálattal, azonnal meg fogják kísérelni az olvasóteremnek az esteli órákban való nyitvatartását.

A könyvtárt látogató közönséghez mérten elég kedvező arányú a használt munkák szakokszerinti kimutatása. Az évi eredmény a következő:

S z a k c s o p o r t	A használt művek száma
Hittudomány	23
Lexikonok, szótárak	147
Történelem és földrajz	472
Műtörténet és régiségtudomány	519
Irodalomtörténet, költészet, nyelvtud., szépirodalom	4159
Mennyiségtan és természettudomány	294
Bölcsészet és neveléstudomány	85
Orvosi tudomány	40
Jog- és államtudományok	104
Vegyesek, társulati kiadványok	290
Folyóiratok	166
Múzeumok és könyvtárak katalógusai	10
Térképek	12
Kéziratok	2
Összesen	6323

A könyvtári szakrendszer szerint készült kimutatás nem tünteti fel, hogy mennyi volt a szépirodalmi munkákat használók száma, annyit mégis megállapíthatni belőle, hogy a használat nagyobb fele esik a belletrisztikára s csak kisebb fele a tudományos munkákra. E jelenség nem aggasztó, mert ugyanez tapasztalható az összes univerzális és nem szigorúan tudományos jellegű könyvtárakban. Mégis szükséges arra is rámutatni, hogy a tudományos munkák használatának kisebb mértéke nem éppen a közönség izlését, hanem egyúttal s talán inkább a könyvtár egyes szakcsoportjainak nagy szegénységét dokumentálja. A hittudományi, bölcsészeti, jogi, vagy éppenséggel az orvosi szakot a Kassai Múzeum könyvtárában jóformán elavult s használhatatlan ócskaságok képviselik; azon lehet csodálkozni,

hogy akadtak olvasók, a kik e rosszul ellátott csoportokat is használni tudták.

Az olvasóterem szűk s a használati órák kevés voltáért némi kárpótlást nyújthatna a házi használatra való könyvkölcsönzés. Sajnos, e tekintetben szégyenletesen kis forgalmat mutathat fel a könyvtár. Az egész év folyamán mindössze 269 művet vettek ki otthoni használatra, 126 térítvényen. De még e csekély forgalmat is csak úgy tudták elérni, hogy a városi tanács által készített és életbeléptetett könyvtári szabályzat idevágó rendelkezését, mely a házonkívüli használatot a múzeumi választmány külön engedélyétől teszi függővé, egyszerűen mellőzték. Az említett rendszabás a múzeumi czímjegyzékben is le van nyomtatva s ilyképpen átment a köztudatba. A kimondott föltétel mellett a kikölcsönzést megkísérelni csak kevés embernek volt kedve, ennélfogva azok, a kiknek az olvasótermet használni valami okból nem volt módjukban, a múzeumi könyvgyűjtemény igénybevételéről eleve lemondtak. A mint a múzeum államosítása bekövetkezik, új, lehetőleg méltányos és a közönség érdekeit is megvédelmező múzeumi szabályzat fog készülni, a melyben elv gyanánt lesz kimondva, hogy a könyvtárból minden Kassán állandó lakással bíró, bizonyos kort elért lakos jogosítva van könyveket kölcsönvenni.

A könyvtárnak a közönség által alig ismert, de elég érdekes függeléke egy kis irat- és oklevélgyűjtemény. E gyűjteményben a XVI. század elejétől a legújabb korig körülbelül négyezer okirat van, közöttük számos a Felvidék és Kassa történetére vonatkozó darab. Néhány érdekesebb az olvasóteremben levő keretekben s tárlószekrényekben van kiállítva, a többi — egyéb hely híján — kiállított bútorok s ládák rekeszeiben van elrakva. Felállításukra, rendezésükre, vagy regesztázásukra mindaddig gondolni sem lehet, a míg arra való helylyel nem rendelkezik a múzeum. A gyűjtemény gyarapításáról azonban, ha alkalom nyílik, gondoskodni fognak; természetes, hogy szem előtt tartva a múzeum különleges irányát, a fősúlyt a Felvidékre vonatkozó iratokra fektetik. A lefolyt évben az okirattár két csomaggal gyarapodott. Az egyik vétel útján került a múzeumba s volt benne 7 középkori (1371—1409), 3 XVI-ik, 5 XVII-ik és 24 darab XVIII-ik századi oklevél, továbbá a Kádas-család XVII. századi

jegyzőkönyve és a Temesvári-család genealógiai följegyzései. A másik a múzeum tulajdonában volt, de másfél évtized előtt minden térítvény nélkül kivett oklevelekből állott, a melyeket az elhunyt kikölesönző hagyatékának kezelői küldtek vissza. Mindössze 14 darabot tartalmazott, ebből négy középkori (1347—1478), a többi pedig a XVI—XVIII. századra esik. Az utóbbiak között a jászói konvent egy 1352. évi osztálylevelének másolata s Bercsényi Miklósnak 1708-ban Pécsi János «ngos Perényi Miklós brigadéros úr eő kglme adjutantya» számára kiadott passualisa érdemel figyelmet.

Kecskeméten a Városi Múzeum könyvtára az 1908. év folyamán 261 kötetből álló 179 művel gyarapodott. Az 500 korona államsegélyből 42 művet szereztek 54 darabban, a városi segélyből pedig 641 korona 40 fillérért 102 darabból álló 72 művet vettek. Ajándékba 65 művet kapott a múzeum 105 darabban. Így könyvvásárlásra összesen 1141 korona 40 fillért fordítottak. A könyvtári munkálatok között legelső és legsürgősebb volt a füzött állapotban levő munkák beköttetése. A vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak a 10.000 koronás államsegély első fele kiutalványozásáról szóló leirata megérkezéssel fölhasználhatóvá válván az a 2000 korona, mit a th. közgyűlés könyvek köttetésére régebben megszavazott s a Főfelügyelőség jóváhagyását is megnyervén, hogy a 10.000 koronás államsegélyből köttetésre is használhatnak föl szükséges összeget: azonnal megkezdték ezt a munkát. Az év folyamán 4007 kötetet készítettek el, melyekért 860 korona 28 fillért fizettek ki a városi segélyből. A könyvtárra tehát az 1908. évben 2001 korona 68 fillért költöttek. A városi könyvtár és múzeum anyaga immár annyira megszorodott, hogy az annak elhelyezésére kijelölt helyiségek nem elegendők, nem alkalmasak, de a városháza épületében lévő eme helyiségekre közigazgatási célokból különben is szükség van. Ez okból Kada Elek polgármester jelentése folytán a városi tanács az iránt tett javaslatot, hogy a mint az ország minden nagyobb haladó városa államsegélylyel építi már múzeumát és könyvtárát magába foglaló kulturpalotáját, ez iránt e város közönsége is tegye meg a szükséges előkészítő lépéseket. A th. bizottsági közgyűlés, a polgármester javaslatához képest, határozatilag kimondotta, hogy, bár a kulturpalota fölépítésére szüksé-

ges összeggel ezidőszerint nem rendelkezik és így e célra a szükséges födözetet kijelölni nem tudja, annak létesítését mielőbb kielégítendő szükségletnek jelenti ki és ehhez képest annak előkészítését munkába veszi. A betérjesztett javaslatához képest azt is szükségesnek jelentette ki a város közgyűlése, hogy a kecskeméti református egyháznak már kifejezett hozzájárulásával a városi múzeum s könyvtár új helyisége oly módon építtessék föl, hogy a 10.000 kötetnyi városi és a 30.000 kötetnyi ref. főiskolai könyvtárnak gazdag anyaga egy közös olvasóteremben álljon a közönség rendelkezésére. Mindemez okokból a th. bizottsági közgyűlés kijelölte a városi kulturpalota részére az új nagy piacra (Szabadság-tér), másfelől az Aradi-utczára eső ama 26475 négyszögöl területű háztelket, mely a 443/kgy. 1908. számú közgyűlési határozattal elfogadott kisajátítási egyesség alapján a ref. főgimnázium épülete részére kijelölt telekrészek átengedése után a városi közönség tulajdonát képező V. t. 120. és 121. számú háztelkekből megmarad; ezen a telken a ref. főgimnázium szabadság-téri homlokzatával egységes külső kiképzéssel kívánja fölépíttetni a városi kulturpalotát, a mely a városi könyvtár és múzeum, esetleg a népkönyvtár elhelyezésére fog szolgálni és a melyben a tudományos és művészeti ismeretek terjesztésére szolgáló előadó- s hangversenytermek és kiállítási helyiségek lennének létesítendőek. Elvileg azt is elhatározta a város közönsége, hogy eme kulturpalota fölépítésére később kijelölendő alaphból a fenti 50.000 koronányi értéket képviselő telken kívül még 100.000 koronát fog fordítani az esetben, ha e célra az államtól 150.000 korona hozzájárulást megnyerni sikerül. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 9156 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 261 darab.

Keszthelyen a Báltoni Múzeumegyesület új bérhelyiségében a könyvtárnak is külön szoba jutott, a melyet megfelelő könyvtári állványokkal bútoroztak be. 1908-ban a könyveket, folyóiratokat és apró nyomtatványokat számba vették, ellenben a ezédula-katalógus elkészítése csak 1909-ben fog megtörténni. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 2930 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 652 darab. Az 1908. évi államsegély 300 K volt.

Késmárkon az ág. h. ev. liceum nagy könyvtára a lefolyt

évben kitűzött ama czélt, hogy az új könyvtári helyiségeket és vele együtt az olvasótermet berendezzék és a közönség használatára megnyissák, sajnos, meg nem valósíthatta, mert az erre szükséges 3500 korona berendezési államsegélyt csak az év végével kapta meg, minélfogva csak akkor láthattak hozzá a szükséges átalakítási munkálatok foganatosításához. E munkák közül a termék átalakítása már be van fejezve, hátra van még a belső berendezés és a villamos világítás bevezetése, úgy hogy az új könyvtári helyiségek és az olvasóterem remélhetőleg az 1908. év szeptember 1-jétől már a közönség használatára megnyitottak, a mivel a könyvtár valóban nyilvános könyvtárrá alakult át. A nyitási napok száma 42-ről 75-re, a látogatóké 515-ről 924-re, a kivett könyvek száma pedig 1145-ről 1889-re emelkedett. A könyvtárat, a mennyire a szűk anyagi viszonyok megengedték, fejlesztették. A könyvtár 1908-ban 800 korona államsegélyt nyert, melyet új művek beszerzésére teljesen fölhasznált. Ezenkívül az intézet 1908-ban 1710 korona 32 fillért fordított a könyvtárra. A könyvtár összes állománya 41.867 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 624 darab. Látogatási és használati díjakból befolyt 55 korona.

Kiskúnfélegyházán az elmúlt 1908-ik esztendő a Városi Múzeum életében tulajdonképen az alapvetés éve volt, mert működését a múzeum jóformán csak attól az időtől kezdhetette meg, midőn az alapszabályok jóváhagyása után, mely pedig évekig késett, állami felügyelet alá helyeztetett. A könyvtár alapját máris megvetette a múzeum. A Miletz-féle hagyaték mintegy 500—600 kötetre terjedő anyagát már majdnem egészen földolgozták, de állványok hiányában a rendezett anyag nem volt fölállítható. A múzeum könyvtára és gyűjteményei rendezés és lajstromozás alatt állván, a törzsállomány számszerű adatokkal még ki nem mutatható. A könyvtárból kikölcsönöztek 16 művet.

Kiskúnhalason a ref. főgimnázium könyvtárát föntartó testület mindent elkövetett arra, hogy könyvtárányagát minél szélesebb körben használatba vegye a város közönsége. Díjat a használatért nem szedett s a kívánt könyvek azonnal való megrendelésével igyekezett a közönség olvasókedvét fokozni. A nagy könyvtárban 53 látogató használt 79 darabot, kikölcsönöztek 446 térítvényre 744 darab könyvet. A használt anyag tehát összesen 823

darab. Az államsegély terhére beszereztetett 41 darab könyv, állami letétbe kaptak 3 darabot, egyéb vétel és csere útján 70 darabbal, ajándékozásból pedig 186 darabbal szaporodott a könyvtár. Az évi összes gyarapodás tehát 300 darab. A könyvtár jelenlegi állománya 36.190 darab. Az 1907. évben már lekötött, de még ki nem fizetett könyvekre kifizettek 300 koronát, könyvkötésre és naplókra, bélyegekre 23 korona 34 fillért. Az államsegély-maradékot a múlt évi 600 korona államsegélyhez csatolva, a pénztári készlet az év végén 613'82 korona volt. A nagy könyvtárnak adott egyházi segély 1908-ban 228 korona volt.

Komáromban a Vármegyei Könyvtár 1908. évi történetében legfontosabb mozzanat, mely sorsára nézve is döntő fordulatot hozott, a közoktatásügyi miniszter ama gondoskodása, a melylyel a vármegyei könyvtár és múzeum végleges otthonának építésére újabb 100.000 K összeget s így az előzővel együtt 125.000 K államsegélyt engedélyezett, a mely az 1908. évi állami költségvetésben előirányoztatott. Évtizedek óhajtása nyert emez elhatározással kielégítést. A könyvtár és múzeum elhelyezésének kérdése is megoldást nyert az 1908. év folyamán. Nevezetesen Komárom szab. kir. város közönsége a könyvtár és múzeum céljaira följánlotta a volt benzés kisgimnázium nádor-utczei telkét, mely erre a célra alkalmas és a városnak, valamint a forgalomnak középpontjába esik; de hogy a könyvtár és múzeum építkezése már az 1909. év folyamán biztosítható legyen, úgy Komárom város, mint Komárom vármegye törvényhatósága fölterjesztést intéztek a közoktatásügyi miniszterhez az államsegélynek egy összegben leendő folyósítása iránt. A könyvtár jelenlegi helyisége a viszonyoknak és követelményeknek egyáltalán meg nem felel s az 1908. évi gyarapodás a levéltár polczainak még üres részein kívül a levéltár ablakaiba került. E szomorú dolgon egyelőre nincs mód segíteni. Komárom vármegye könyvtárában egyesített gyűjtemények: a Kultsár- és Ghyczy-könyvtárak, a Népkönyvtár és a Múzeum-Egyesület könyvtára kisebb gyarapodásán kívül a vármegyei könyvtár gyarapodása az előző évekkal arányosan az elmúlt esztendőben is lépést tartott és 874 munkával (2111 drb) gyarapodott. A könyvtár jóltevői sorában idősb Szinnyey József kir. tanácsos, a ki 1908. évben 224 mű 328 kötettel gyarapította azt, Ghyczy Béla nyugalmazott al-

tábornagy, főrendiházi tag szerepel nagyobb adománnyal, ki néhai Ghyczy Kálmán könyvtárának kiegészítésére 786 darab, főleg országgyűlési nyomtatványt adományozott. Az államsegélyből 1908. év folyamán szerzett a könyvtár 136 darabot 702⁷⁵ korona értékben. Egyéb vételből pedig 200 darabot 191⁹¹ korona értékben. Ajándékot kapott 1970 darabot, csere útján 36 darabot. Folyóirat 30 járt a könyvtár czimére. Az 1908. évben 1100 korona államsegélyt nyert a vármegyei könyvtár, melyet gyarapításra és könyvkötésre használtak föl. Elismeréssel kell itt fölemlíteni a Komárom Vármegyei és Városi Közművelődési Egyesületet, mely az 1907. és 1908. évekre 300—300 koronát, valamint a Dunántúli Közművelődési Egyesületet, mely az 1908. évre 200 koronát adományozott, Komárom szab. kir. város közönsége pedig elhatározta, hogy a vármegyei könyvtárban kezelt gyűjteménye, a Népkönyvtár segélyezésére 1908-tól kezdve évi 800 korona segélyt ajánl föl. A vármegyei törvényhatóság 300 korona segélyt szavazott meg a könyvtár céljaira. A könyvtár kezelése évről-évre nagyobb terhet ró a könyvtár tisztikarára, egyrészt az olvasók számának emelkedése, másrészt a nagymérvű gyarapodás folytán. Az 1908. évben a könyvtárőr és a segédőr mellé a könyvtárnyitási napokra segédmunkaerőt kellett alkalmazni, hogy a nagy forgalmat a könyvtár szűk helyiségében akadálytalanul lebonyolíthassák. Hetenként kétszer, hétfőn és pénteken van nyitási nap, a melyeken csak megfeszített munkássággal tudták az olvasók igényeit kielégíteni. 1908-ban készült el a Népkönyvtár címjegyzéke és a vármegyei könyvtár 1907. évi gyarapodásának földolgozása, czédula-katalógusa és címjegyzéke, a melyből 910 példány forog ezidőszerint közkezen. A könyvtár látogatóinak száma 1908-ban 623-ra emelkedett, tehát az előző évhez képest többletet mutat; ezek 98 nyitási napon 9471 művet olvastak 11.794 kötetben, tehát 3190 kötetrel többet, mint az előző esztendőben, a mi a könyvtár használhatósága és annak népszerűvé válása mellett bizonyít. Az olvasók statisztikája a következő: Férfi 372, nő 251; komáromi 596, vidéki 27, összesen 623.

A Komárommegyei és Városi Múzeumegyesület szakkönyvtára teljesen rendezve áll a tagok rendelkezésére. Az évi gyarapodást Alapi Gyula könyvtárőr dolgozta föl és az Értesítőben

teszi közzé. Összes állománya az 1908. év végén 1681 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 84 darab.

*Losonc*on a Városi Közkönyvtár adományozások útján 70, vétel útján pedig 196 művel gyarapodott. A könyvtár összes állománya 22.390 darab volt. A közönség által használtatott 2532 mű, 6345 kötet. Államsegély czimén 1908-ban 400 koronában részesült a könyvtár. Nyitva volt 299 fizetéses napon. A használati díj: 1 óra 1 K, $\frac{1}{4}$ évre 2:50 K, $\frac{1}{2}$ évre 4:80 K, 1 évre 9 K. A használatból befolyt jövedelem: látogatási és használati díjakból 282:90 K, katalógusok eladásából 20:50 K, összesen 303:40 K.

Löcsén az ág. h. ev. egyház könyvtára a folyósított 600 koronás államsegélyből mult századbeli modern történelmi és irodalmi, természettudományi műveket szerzett be, a mivel a könyvtár értéke az általános tudományos használhatóság szempontjából tetemesen emelkedett. A könyvtár állománya 17.023 darab. Ebben az 1908. évi gyarapodás 59 darab.

Magyaróváron a Mosonmegyei Történelmi és Régészeti Egylet könyvtára ez évben 5 kötettel gyarapodott; állománya az év végén 2479 darab volt.

Máramaroszigeten a lefolyt 1908-ik év a ref. főgimnázium főkönyvtárára jelentősebb eseményt nem hozott, fejlődése az utóbbi évek normális medrében haladt. A könyvtár részére engedélyezett 1600 korona államsegély az előző évi pénztári maradvánnyal együtt csaknem teljes összegében fölhasználtatott. A könyvtár állománya 32.627 darab, a melyben az 1908. évi gyarapodás 1004 darab. Ingyenesen nyitva volt, az ünnepek és iskolai szünetek kivételével, mindennap. Az olvasóteremben 154 látogató 162 darabot használt. Kikölcsönöztek 59 darabot.

*Miskolc*on az ág. h. ev. egyház nyilvános könyvtára 1903-tól rendszeres évi államsegélyt nem nyervén, a könyvtárnak azóta nincs más jövedelme, mint az alapítványnak évi 600 korona kamata, a melynek fele a könyvtáros tiszteletdíjára, másik fele pedig a könyvtári terem fűtésére és világítására fordítatik. A könyvtár állománya az 1908. év végén 10.685 darab volt. Ebben a gyarapodás 247 darab. Az olvasóteremben 309 látogató használt 155 darabot, kikölcsönöztek 267 darabot.

A Borsodmiskolczi Közművelődési és Múzeumegyesület könyv-

tárának 1908. évi gyarapodása 448 darab, ebből 330 ajándék, közte egy 200 darabnyi sorozatból álló fizikai és kémiai könyvtár. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 5407 darab volt.

Nagybányán a Városi Múzeum gyűjteményeit az új őr, *Balczér György*, 1908. évi február hó 29-én vette át megőrzés végett. Többek között hozzáfogott az 5813 kötetből álló könyvtár anyagának rendezéséhez is, a mi azonban csak nehezen halad előre. A könyvtárban leggazdagabban vannak képviselve a bányászatra és a kohászatra vonatkozó szakművek, a melyek legnagyobb részt németnyelvűek s leginkább ajándék és hagyatékok útján kerültek a múzeum tulajdonába. A műtörténeti munkáknál fönnálló hiányt az 1908. évi államsegély egy részének fölhasználásával némileg pótolták. Az évi gyarapodás 441 darabot tett ki; a könyvtári államsegély összege pedig 500 korona volt.

Nagyenyedén a Bethlen-főiskola Könyvtára 1904 óta, a mikor a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének tagja lett, örvendetes fejlődést és forgalomnövekedést mutat. Elkészült azóta a szakkatalógus s a kéziratoknak és hungarikumoknak, melyek 4 új üveges szekrényben lettek elhelyezést, külön leltára is. Míg 1903-ban a könyvtárt látogató egyének száma 107 volt, kik 732 művet 1243 kötetben vettek ki, addig már 1908-ban 241 egyén 2189 művet vett ki 3940 kötetben, tehát a könyvtár forgalma 5 év alatt megháromszorozódott. A könyvtár állománya is megfelelő gyarapodást tüntet föl, amennyiben 5 év alatt 3784 kötetben 2873 művel szaporodott, évenként átlagosan mintegy 570 művel. A könyvkikölcsönzők főképen tanárok és tanulók voltak, de a nagyközönség is mind inkább kezdi használni. Míg 1903-ban 16 főiskolán kívüli egyén 23 művet kért ki, addig 1908-ban 41-en 71 művet kölcsönöztek ki. Hogy ez idegenforgalom aránylag még most is csekély, az részben annak is tulajdonítható, hogy azok a szakok, melyek a nagy közönséget inkább érdeklik, t. i. a regényirodalom és a modern jogi munkák, a könyvtárban csak a legújabb időkben kezdenek képviselve lenni. A könyvtár minden vasárnap d. e. 8—12-ig és szerdán d. u. 2—4-ig ingyen nyitva van, de azonkívül is minden nap, minden órákőzben a közönség számára ingyen rendelkezésül áll. A Bethlen-főiskola előjárósága dr. Farnos Dezső könyvtárost 1908. év nyarán 800 korona segély-

lyel külföldi tanulmányútra küldte, mely alatt a bécsi, müncheni, Majna melletti frankfurti, heidelbergi, strassburgi, baseli, luzerni és zürichi nevezetesebb könyvtárakat építkezés, berendezés és kezelés szempontjából megtekintette. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 38.814 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 583 darab. Államsegélye ez évben 800 K-t tett, mely összeg teljesen felhasználtott.

Nagykárolyban a Szatmárvármegyei Múzeum és Könyvtár az 1908. év végén 1156 darab könyvvel birt. A gyarapodás a könyvtárnál 168 darab volt. A könyvtár hetenként kétszer volt ingyenesen látogatható. Az olvasóteremben 45 látogató 132 darabot használt, a kikölcsönzött művek száma 18 darab. A múzeum az 1908. évben nem részesült államsegélyben. Működéséről közlelbbi adatok hiányoznak.

Nagyszombatban a Városi Közkönyvtár és Történeti Emléktár ez évben foglalta el a város tulajdonát képező «Albertinum»-épületnek a főbejáratától jobbra eső összes földszinti helyiségeit. A könyvtár olvasóterme minden csütörtökön d. u. 3—7-ig, kikölcsönző helyisége pedig minden vasárnap d. e. 10—12-ig volt nyitva, kivéve a nyári nagy szünetidőt. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 8693 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 438 darab volt. A könyvtár 61 napon át volt ingyenesen nyitva. Az olvasóteremben 276 látogató használt 506 darabot, kikölcsönzötetett 1190 darab. A könyvtár ez évi államsegélye 800 K-ra rugott, mely összeg az 1907. évi 897 K-val együtt teljesen ki lett merítve.

Nagyváradon a Biharmegyei és Nagyvárad Régészeti és Történelmi Egyesület az 1908. évben főleg könyvtárának rendezésével és a múzeumépület kibővítésének ügyével foglalkozott. A könyvtárhoz a nagyvárad királyi ügyészségtől a köteles példányokat átvették és azokat egyelőre raktárszerűen elhelyezték. A rendezés végett szükséges bekötéseken kívül az okvetlenül megszerzendő szakműveket is megvették és ez által a könyvtárrendezés az engedélyezett 200 koronán felül még 84 K 20 fillérbe került. E pénzt a régészeti tár részére engedélyezett, de 1908-ban föl nem használt 400 koronából a Főfelügyelőség jóváhagyása mellett vették át. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 5557 darab volt; gyarapodás az előző évvégi

állapottal szemben 176 darab. A könyvtár rendezés alatt állván, nem volt megnyitva.

Nyitrán a Vármegyei Múzeum könyvtárát a nyilvánosságnak még nem adták át. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 13.627 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 215 darab. A könyvtár ez évben 500 K államsegélyben részesült, mely összeg teljesen fölhasználtatott.

Pápán a ref. főiskolai könyvtár forgalma és látogatottsága az 1908. évben ismét szépen emelkedett. Nemcsak a városból, hanem a vidékről is mind nagyobb számmal használják értékes könyvanyagát. Nyitva volt a könyvtár 305 napon délután 2—4-ig s ez idő alatt 1774 látogató a könyvtár helyiségében használt 1041 darab könyvet és kéziratot, kikölcsönzött pedig 1033 térítvényre 2165 darab könyvet és kéziratot. A használt anyag tehát összesen 3206 darab volt. Az előző évben 5919·24 K költséggel felállított vasállványok árának fedezésére a Főfelügyelőség útján 3000 K rendkívüli segélyben részesült a könyvtár. A rendes államsegély ebben az évben is 1500 K volt, melyből 1300 K könyvbeszerzésre, 200 K pedig a könyvtárnok tiszteletdíjára fordítottatott. A főiskola saját erejéből adott rendes évi járulék gyanánt 400 K-t a könyvtárnok és segédkönyvtárnok tiszteletdíjára, 2400 K-t pedig könyvbeszerzésre és könyvkötetésre. A könyvtár összes szaporulata 1033 darab. Ebből államsegélyen vettek 125 kötetet, állami letétként kaptak 1 kötetet, saját pénzükön vásároltak vagy csere gyanánt kaptak 524 kötetet, ajándékba pedig 383 darabot. Így a könyvtár törzsanyagának állománya az 1908. év végén 35.984 darab volt.

Pécsett a Városi Múzeum könyvtárának anyagából rendezett állapotban vannak a könyvek (önálló művek, füzetek, folyóiratok, füzetes vállalatok), melyekről ezédulakatalógus is van. Mátyás Flórián könyvtára a többi anyagtól elkülönítve van felállítva. A törzsgyűjtemény állománya: 1365 mű, 2260 kötetben, a Mátyás-feléé pedig 1115 mű, 1703 kötetben és így az egész könyvtár könyvanyaga 1908 végén 2480 mű 3963 kötetben, illetőleg füzetben. A könyvtár egyéb anyaga rendezetlen. A könyvtár rendezés alatt lévén, csak a gyűjteményekben végzett munkálatoknál használtatott. Összes állománya az 1908. év végén 6491 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 807 darab.

Poprádon a Magyarországi Kárpát Egyesület múzeumának könyvtára, különösen az Országos Főfelügyelőség támogatása következtében, igen értékes művekkel gazdagodott. Ennek támogatása révén szerezhették meg a Természettudományi Társulat összes kiadványait és más értékes műveket is. Ajándékképpen 183 művet és 53 oklevelet kapott a könyvtár. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 5060 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 285 darab. A könyvtár június 1-től szeptember 1-ig ingyenesen volt nyitva. A könyvtárból kikölcsönözöttetett 142 darab. A könyvtár ez évben államsegélyben nem részesült, mivel 1907-ből még 369·80 K maradvánnyal rendelkezett. E maradvány az év folyamán teljesen kimerült.

Pozsonyban a Városi Közkönyvtár állománya 1908-ban 2010 darabbal gyarapodott. Ebből ajándék 1483, vétel 339, könyvtárilag feldolgozott állami letét (kir. ügyészégi kötelempéldány) 188 darab. Az eddig élvezett állami javadalmazás 1908-ban elmaradt, mert az Orsz. Főfelügyelőség ez évre a különben is helyszükével küzdő pozsonyi közkönyvtár részére államsegélyt nem hozott javaslatba. Az előző években kapott államsegélyekből 1908 elején 650·49 korona maradt felhasználatlanul, melyet 100·29 korona híján az év folyamán legújabb kiadású magyar művek beszerzésére fordítottak. A könyvtár a városi hozzájárulásból 2183·23 koronát fordított az 1908. évben könyvek és folyóiratok beszerzésére. A költségvetésben előirányzott városi hozzájárulás nagyobbfokú igénybevételel ugyancsak a közkönyvtár helyszüke tette lehetetlenné. A pozsonyi közkönyvtárnak a lefolyt esztendőben egyik legnevezetesebb eseménye az a rendkívül értékes gyarapodás volt, melyben azáltal részesült, hogy, a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége a néhány évvel azelőtt elhunyt Hajnik Imre kiváló hazai jogtudós hagyatékából származó, több ezer kötetre terjedő tudományos könyvgyűjteményt Pozsony szab. kir. városnak engedett át állami letét gyanánt. A városi tanács a szóban levő könyvgyűjteményt egyelőre a primási palota első emeletén levő szobába raktározta el, de gondoskodni fog arról, hogy a Bartal Aurél volt főispán által 1906-ban ajándékozott, körülbelül 6000 kötetet tartalmazó családi könyvgyűjteménnyel együtt, a mely másfél év óta a régi

gabonatarban hever, külön e célra felállítandó állványokon elhelyeztessék és így addig is, a míg könyvtári feldolgozása a rendes módon lehetővé lesz, legalább némiképen hozzáférhetővé válják. 1908. márczius havában a közkönyvtár czimjegyzékének második (1907. évi) pótfüzete jelent meg nyomtatásban. A könyvtár feldolgozott állománya az 1908. év végén: könyvek: 16.656 darab, hirlapok: 433 darab, apró nyomtatványok: 35 darab, térképek: 13 darab, kéziratok: 7 darab. Összesen 17.144 darab. Ebben az 1908. évi gyarapodás 2010 darab.

Az olvasóterem 1908-ban 242 egész és 61 félnapon volt nyitva a közönség számára. Ez idő alatt 2579 darab látogatójegyet állítottak ki 425 férfi- és 5 női olvasónak, a kik összesen 5182 darab könyvet, folyóiratot és egyéb könyvtári anyagot használtak. A kikölcsönzött művek száma 625 térítvény ellenében 896 darab volt; ebből óvadék ellenében 366 térítvényre kikölcsönöztek 585 kötetet. A kezelt óvadékösszeg 3714 korona volt. A térítvény ellenében kölcsönvett óvadékos műveket 108 férfi és 19 nő használta, az óvadék nélkül kölcsönkapott műveket 67 férfi és 3 nő.

A Pozsonyi Orvos-Természettudományi Egyesület könyvtára még mindig rendezés alatt van és a múzeummal együtt várja már azt az időt, midőn Pozsony város közönsége régi tervét megvalósítja és egy a modern igényeknek megfelelő hajlékot fog építeni, melyben úgy az egyesület könyvtára, mint pedig múzeuma a megfelelő elhelyezést meg fogja találni. Összes állománya az 1908. év végén 11.813 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 201 darab. Az olvasóteremben 71 látogató 213 darabot használt, kikölcsönöztetett 37 darab.

Rimaszombatban a Gömörmegyei Múzeum könyvtárának fejlesztésénél csak a legszükségesebbek beszerzésére szorítkozott. A könyvtári helyiség ugyanis annyira szűk, felszerelésében annyira hiányos, hogy csak a holt tőkét halmozhatták volna fel egyes munkák megvételével. A jelenlegi állomány, a rendelkezésükre álló helyiséget zsufoolásig megtölti, úgy, hogy az ezután adományozott könyvek három nagy ládába csomagolva, felbontatlanul hevernek, mert sem helylyel, sem állványokkal nem rendelkeznek azok felállítására. A megkezdett hirlapgyűjtést — job-

bára ez okokból — teljesen el kellett tehát hagyni és csak a helybeli lapokat tartották meg, mint a melyek megyei vonatkozásukkal a megyei múzeumnak becses anyagát képezik. Ilyformán a könyvtár ez idén csupán önkéntes adományok útján szaporodott, vételre mindössze 60 koronát fordítottak, valamint Kozák J. hagyatékából szereztek be egynéhány oklevelet és kéziratot 20 korona értékben. Az államsegély többi elszámolt része szakfolyóiratokra fordított. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 19.429 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 940 darab és a helyszüke miatt fel nem bontott három láda könyv. A könyvtár az igazgató jelenlétében bármikor használható. Térítvényre kikölcsonöztek 8 darabot. A könyvtári államsegély ez évben 300 K volt; ebből évvégi maradvány 135·39 K.

Sárospatakon a ref. főiskolai könyvtár történetében új korszakot nyit meg az 1908. esztendő. Ebben az évben részesült ugyanis a könyvtár a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelőségének ajánlatára államsegélyben. És pedig úgy, hogy az 1908. évi állami költségvetésbe a 10.000 korona rendkívüli segély első részlete gyanánt fölvelt 3000 korona utalványoztatott a könyvtárnak. Hogy a rendelkezésre bocsátott államsegélyből minél több könyvet szerezhessenek be, a könyvtár megbízott könyvkereskedőjével a Leipziger Börsenblattban s a magyar Corvinában hirdetést tettek közzé a könyvek czimeivel s a beérkezett nagyszámú ajánlatok közül az épség és ár tekintetében legmegfelelőbb példányokat rendelték meg. Ez eljárás teljes eredménnyel járt. Az így beszerzett könyvek ára 2643·81 K volt. Könyvköttetésre és fölszerelésre fordítottak 355 K 70 f-t; összes kiadás tehát 2999 K 51 f; pénztári maradvány, az időközi kamatokkal együtt 35 K 49 fillér. A főiskola pénztárából könyvekre és folyóiratokra költött a könyvtár 1351 K 65 fillért. A könyvtár állománya az 1908-ik év végén 46.746 darab volt; gyarapodás az előző évi állapottal szemben 1052 darab. A nyitási napok száma 260 volt, a kikölcsonözött könyvek száma 1465 darab.

Selmeczbányán a Városi Közkönyvtár és Múzeum az elmúlt 1908. évben is örvendetesen gyarapodott. A közkönyvtár azonban még mindig a városi róm. kath. elemi iskolának egyik termében van elhelyezve. A könyvtár törzsanyagának állománya az 1908.

év végén a következő volt: könyvek (önálló kötetek és füzetek, folyóiratok és füzetes vállalatok) 2505 darab, hírlapok (évfolyamok kötetei és egyes hírlapszámok) 25 darab, apró nyomtatványok 30 darab, térképek 5 darab, egyéb könyvtári anyag (rajzok, metszetek, hasonmások) 122 darab, összesen 2687 darab; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 135 darab. Az államsegély összege 500 K volt. A könyvtár hetenkint kétszer, vasárnap d. e. 8—9-ig és szerdán d. u. 3—5-ig volt ingyenesen nyitva. Az olvasóteremben 127 látogató használt könyvet, hírlapot és egyéb anyagot 1319 darabot. Kikölcsönöztetett 2677 térítvényre könyv, hírlap, egyéb könyvtári anyag 3578 darab.

Sepsiszentgyörgyön a Székely Nemzeti Múzeum könyvtári szükségletekre 500 K államsegélyben részesült, melyet egészében kimerített. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 42.133 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 1023 darab. A könyvtárban 108 látogató 456 művet használt; kikölcsönöztetett 64 térítvényre 93 mű.

Szamosújvárott az Örmény Múzeum a lefolyt 1908-ik évben 200 K könyvtári segélyt kapott, mely összeg vásárlásokra fordított. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 1140 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 331 darab.

Szatmáron a Kölcsey-Kör könyvtára vétel útján 34 darabbal, adományozás útján 211 darabbal gyarapodott. Összes állománya az év végén 3263 darabra rúgott. Az 1908. évi államsegély 500 K-t tett, amihez még 30·10 K 1907. évi maradvány járult; ez összegből az év végéig 488 K-t használtak fel. A könyvtár nyitva volt 80 napon, a közönség használt 187 térítvény mellett 517 darab könyvet és 14 darab okmányt, összesen 531 darabot. A könyvtár használatából befolyt díj 12 korona volt. Megjegyzendő, hogy a könyvtár használatáért csak azok fizetnek évenként 2—2 korona díjat, a kik nem tagjai a körnek.

Szászvárosban a Kún-kollégium Könyvtára a 800 korona államsegélyből a Főfelügyelőség által jóváhagyott tervezet szerint mindenekelőtt szegényes szépirodalmi gyűjteményét bővítette ki. A 800 korona államsegélyen kívül a kollégium pénztára 1073 korona 50 fillért fordított a könyvállomány gyarapí-

tására, 239 korona 81 fillért kötésekre, összesen tehát 1313 korona 31 fillért. A könyvtárból 145 egyén 488 térítvényre 1570 darab könyvet kölcsönzött ki, legnagyobb részben szépirodalmiakat. A könyvtár összes állománya 14.385 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 1014 darab. Államsegély-maradvány az 1908. év végén 165 korona 28 fillér.

Szegeden a Somogyi Könyvtár 1908-ban érte meg főnállásának huszonötödik esztendejét. Ő Felsege a király 1883. október 16-ik napján nyitotta meg s adta át kegyes szavakkal közművelődési rendeltetésének. A könyvtár akkor mintegy 43.000 kötetet számlált s a főreáliskola egyik oldalának földszinti termeiben volt elhelyezve. Jelenleg a törzsanyag állománya 71.519 kötet, a mely a Városi Múzeummal kapcsolatosan, külön épületben, a közművelődési palotában nyert állandó, de már-már szűkös otthont. 1908-ban olvasótermét 240 napon át (a nyári szünet alatt csak a délelőtti hivatalos órákban volt nyitva), 9632 olvasó látogatta, a kik 11.668 művet használtak. Az olvasók napi átlagos száma 40 volt. Legtöbben használták a könyvtárt december 7-én: 92; legkevesebben június 2-án: 3. Könyvtárszolgálati idő a rendes hétköznapiokon délelőtt 10—1, délután 4—7 óra. Esti 6 óra után maradt 2873 olvasó. Havonként az olvasók száma így oszlik meg: Január 952, február 1261, márczius 1331, április 690, május 409, június 228, szeptember (a szüneti olvasók beszámításával) 908, október 1458, november 1225, december 1170. Foglalkozásuk szerint az olvasók: 27 lelkész, 428 tanár, tanító, 6401 tanuló (a középiskolák három felső osztályából), 81 író, hirlapíró, 250 művész, 798 ügyvéd, közjegyző, 135 katona, 86 törvényhatósági, 104 állami, 197 magántisztviselő, 46 orvos, 34 gyógyszerész, 19 birtokos, 5 bérlő, 18 gazdatiszt, 102 ipari vállalkozó, 120 építészeti és ipari hivatalnok, 52 kereskedelmi vállalkozó, 112 kereskedelmi hivatalnok, 113 magánzó, 514 nő. A törzsanyag évi szaporulata 1099 kötet; összes állomány 1908 végén tehát, mint már fentebb említettett, 71.519 mű volt. Ebbe nincsenek beleszámítva az apró nyomtatványok, továbbá azok a köteles nyomdatermékek, a melyeknek tudományos vagy irodalmi értékük nincs, valamint a duplum-könyvtár anyaga, a mely 2173, részben hiányos műből áll. A törzsanyag 11 főszakban s

57 alszakban van kezelés alatt. A 71.519 kötetnyi állomány főszakok szerint így oszlott meg az 1908. év végén:

Ösnyomtatvány	204 kötet
Hittudomány	12.872 «
Jogtudomány	5.013 «
Államtudomány	2.701 «
Orvostudomány	2.957 «
Mathematika, fizika, technologia, természetrajz, gazdaságtan, filozófia, aesthetika, paedagógia	5.789 «
Történelem és földrajz	13.601 «
Nyelvtudomány és szépirodalom	10.766 «
Vegyes	8.208 «
Hírlapok, folyóiratok... ..	3.927 «

A könyvtár gyarapításához az adományokon kívül 3000 korona városi javadalmazás és 2200 korona állami segély járult. Az államsegély egész összege nagyobb és értékesebb művek beszerzésére fordított. A városi 3000 koronás javadalmazás, a könyvkötésekre kiadott összeg kivételével, újabb munkák beszerzésére használtatott föl. Köttetett 346 műből 456 kötet 714 korona 37 fillér árban. A könyvtári adományok száma 458 kötet, hivatalok, intézetek és magánosok részéről.

Szekszárdon a Tolnavármegyei Múzeum könyvtárának összes állománya az 1908. év végén 3909 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 884 darab; ebből 513 kötet néhai Wosinsky Mór hagyatékából került a múzeumba. A könyvtár ez évben 110 K államsegélyben részesült, melyet föl is használtak, míg az 1907. évi 35.17 K maradvány átvitetett az 1909. évre.

Szentesen a Csongrádmegyei Történelmi és Régészeti Társulat az 1908. év folyamán kibővítette eddigi bérhelyiségét. Az új termekben, melyeknek bebutorozására és fölszerelésére 170.70 K-t költöttek, főkép a könyvtár és néprajzi múzeum nyert czélszerű elhelyezést. A könyvtár az 1908. év folyamán mindössze 25 darabbal gyarapodott; összes állománya pedig 4369 darab volt. Az eddig összegyűlt könyvek rendezését egyéb hivatalos teendői miatt, nem folytathatta oly mértékben a könyvtáros, a mint ter-

vezve volt. Éppen ezért felhasználatlanul, a jövő évre maradt az az 50 korona, melyet könyvtárrendezés czimén fölvettek az 1908. évi költségvetésbe és az a 250 korona is, melyet a könyvtár gyarapítására szántak.

Szombathelyen a Vasvármegyei Kultúregyesület a mult évben hatalmas lépéssel közelítette meg törekvéseinek célját: a múzeumépület, a magyar állam, Vasvármegye és Szombathely város, továbbá a társadalom és jótévedőinek támogatásával elkészült, termeit az Országos Főfelügyelőség segítségével a szükséges butorzzattal fölszerelték, a gyűjteményeket, a mennyire a rendelkezésükre állott rövid idő engedte, berendezték. A berendezett múzeum 1908. október 11-én adatott át rendeltetésének, A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 43.163 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 3480 darab. A fejlesztésére nyert államsegély 1000 K volt, a mihez még 76.14 K 1907. évi maradvány járult. A könyvtár elszámolása 425.76 K túlkiadással zárult.

Temesvárt a Városi Nyilvános Könyvtár csak a jelenlegi fejlettebb állapotában kezdi mindjobban betölteni hivatását. A gyűjtemény gyarapodása a lefolyt évben a könyvtár főnnállása óta a legnagyobb volt, a mennyiben az 1906. év folyamán kiutalványozott 25.000 és az 1907-ben kiutalványozott 800 korona államsegély ez év folyamán lett teljesen felhasználva. A gyűjtemény gyarapodása a csekély számú ajándékozott műveket, a Délmagyarországi Természettudományi Társaság folytatólagos letétét, továbbá a városi tanácshoz befolyt és a könyvtárban elhelyezett különféle hivatalos kiadványokat és könyvilletményeket hozzászámítva, 2308 tételben 3476 kötetet tesz. Az egész gyűjtemény e gyarapodással 36.704 darabra szaporodott föl. A könyvtár elhelyezésében is lényeges változás állott be. Részben annál az oknál fogva, hogy a belvárosi községi iskolában a tetemesen gyarapodó gyűjtemény számára már nem volt elegendő hely, de főképen azért, mert ebben az épületben az ujonnan szervezett és fokozatosan fejlődő polgári leányiskolát kellett elhelyezni, a miért a városi könyvtár részére más hajlékot kellett keresni. Szerencsére a kegyesrendiek főgimnáziumának új épülete annyira előre haladt, hogy a tornacsarnokot idő előtt használatba lehetett venni s így a régi tornacsarnok külön álló épülete a nyári

szünetidőtől kezdve a város használatába mehetett át. Az épület mindazonáltal tetemes átalakítási munkát igényelt. Az átalakítási munka a hozzávaló anyag nagyrészen kívül 4125 kor. 64 fillérbe került, a könyvtár átköltöztetése és az új helyiségben való elrendezése pedig a könyvtári személyzet feszült munkássága mellett is két hónapi időt vett igénybe. A könyvtár használata amaz oknál fogva, hogy áthelyezése után két középiskola tőzsomszéd-ságába s a belváros egyik legelénkebb utcájába került, az új helyiségekben jóval megélénkült. Az olvasóterem (a régi 10-hez képest) 20 személyre bővítettett, de így is szűknek bizonyult, a mennyeiben némely napokon az olvasók száma meghaladta a 30-at. Az olvasóterem egyébként, július és augusztus, továbbá a költözködés miatt szeptember havát kivéve, minden hétköznap délután 3—7 óráig volt nyitva. A könyvtár kezelése azonban a délelőtti órákban is szolgálatára állott a látogató közönségnek. Összesen 218 nyitási napon az olvasóteremben 2086 olvasó 2799 könyvet használt. Kikölcsönzöttetett pedig 2468 tértívnyre összesen 3289 darab könyv. E szerint tehát a könyvtárlátogatók (használati esetek) száma 4554 volt, ami napi átlagos 20 látogatónak és pedig 9 olvasónak és 11 kikölcsönzőnek felel meg, míg a használt könyvek száma összesen 6088 darab volt. Az olvasók foglalkozására nézve legtöbb volt a középiskolák felső osztálybeli tanulója (60%), a kik csakis a tanáraik által kiállított ajánlati lapok előmutatása mellett kapnak könyvtárháználati igazolványt. A tantestületeknek a könyvtárral való érintkezése általában mind sűrűbbé lesz. Az értelmiségi osztályhoz tartozó olvasók arányszáma 30%, míg az iparos, kereskedő olvasók száma alig 10%. Meglepő, hogy a használati esetek száma jelentékeny többséggel a sokkal kisebb mennyiségű magyar könyvanyagra esik. A tanulóifjúság egyáltalában nem olvas német vagy más nyelvű könyvet.

A Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeumtársulat könyvtára, mely szigoruan vett szakkönyvtár, csakis a múzeumi tisztviselőknek, a választmány s legfőljebb még a társulat rendes tagjainak áll rendelkezésére. A könyvtár anyaga az 1908. év végén ugyan 8678 darab volt, de ezek között maga a könyvanyag csak 1576 önálló darabot képezett, míg a többi az aprónyomatványokra, kéziratokra, térképekre stb. esik. A szakkönyv-

tárban az eddig főnállott *Régészeti*, *Érmészeti*, *Képzőművészeti* és *Néprajzi* osztályokon kívül — a lefolyt év folyamán egy újabb alosztályt nyitottak *Banatica*, *Temesvariana* czimen, melyben a Délmagyarországot és Temesvárt érdeklő mindennemű nyomtatványokat kívánják összegyűjteni.

A Délmagyarországi Természettudományi Társulat szakkönyvtára az év végén 3790 darabból állott; gyarapodás tehát 102 darab volt.

*Vác*zon a helybeli Múzeumegyesület a könyvtárra nyert 200 és 400 korona államsegélyt teljesen fölhasználta. Törzsanyaga ki nem mutatható, mert a gyűjtemények rendezetlenek s legnagyobb részük még mindig raktárilag van kezelve.

Verseczen a Városi Múzeum és Könyvtár az 1908-ik évben hosszú vajadás után végre-valahára külön megfelelő hajlékot kapott. Az épület építését június 1-én kezdték meg és október 8-án megtörtént az építési munkálatok átvétele. Az egész átalakítási költség kerek számban 28.000 koronára tehető. A Verseczi Városi Múzeum és Könyvtárnak immár megvan tehát a maga saját otthona. Az egyemeletes házban a földszinten van a könyvtár. A könyvtárban 92 nyitás volt, vasárnapon és csütörtökön, délután 2—4-ig; 1908-ban kikölcsönöztek 4104 könyvet 884-gyel többet, mint az előző évben. A könyvtár összes állománya az 1908. év végén 20.859 darab volt; gyarapodás az előző évvégi állapottal szemben 970 darab. A gyarapításra 500 K államsegélyt fordíthatott a könyvtár vezetősége.

Veszprémben a Vármegyei Múzeumegyesület az 1908. év folyamán elhatározta a veszprémi «Nemzeti Kaszinó» épületének múzeumi czélokra való átvételét s az ehhez szükséges 50.000 korona összegnek megszerzése czéljából gyűjtést indított. A gyűjtés eredménye az év végén 22.652·16 K volt. Megkereste Veszprém r.-t. város közönségét, hogy a múzeum-épület czéljaira a «Nemzeti Kaszinó» melletti térből a még szükséges területet díjtalanul engedje át. Gyűjtéssel a kaszinóépület megvételére szükséges készpénzt kívánták beszerezni, míg az épületet terhelő tartozások kiegyenlítésére Veszprém vármegye törvényhatóságát, illetve közönségét kérték föl. Kérelmük és ez ügyben kifejtett agitációjuk eredményeképen jelenthető, hogy egy erős ellenáramlattal szemben is sikerült a törvényhatósággal

az egy évre tervezett egyszázalékos megyei kulturpótadót megsza-
vaztatni. A könyvtár rendezése fizetett segéderők alkalmazása
mellett annyira haladt, hogy a 7000 köteten felüli könyvanyag-
névadakatalógusa teljesen elkészült. A könyvtár összes állománya
az 1908. év végén 9521 darab volt; gyarapodás az előző évvégi
állapottal szemben 797 darab, jórészt ajándék.

Zomborban a Városi Könyvtár-Egyesület könyvtárának állo-
mánya az 1908. év végén 32.144 darabból állott. A gyarapodás
328 darab, ebben vétel az államsegélyből: 154 darab, egyéb
vétel és csere: 162 darab, ajándék: 12 darab. A könyvtárban
246 ingyenes nyitási napon 32 látogató 91 darabot használt;
kikölcsönöztek 14.600 darabot. A könyvtárt használó tagok egy
évre 6 K-t fizettek. A használatból befolyt jövedelem 894.40 K-t
tett. A könyvtár 1908-ban 1000 K államsegélyben részesült, a
melyet új művek beszerzésére, könyvek kötésére és könyvtári
felszerelési eszközökre használtak föl.

A Bácsbodrogvármegyei Történelmi Társulat könyvtárának
összes állománya az 1908. év végén 906 darab volt; gyarapo-
dás az előző évvégi állapottal szemben 90 darab. A könyvtár
14 ingyenes napon volt nyitva. Térítvényre kikölcsönöztek
38 darabot.

A felsorolt adatokat összegezve kitűnik, hogy az állami fel-
ügyelet alatt álló intézetek közül önálló nyilvános könyvtárral
bir 27, kisebb méretű nyilvános használatra szánt könyvtárral
39, szakkönyvtárral pedig 6.

A összes könyvtári gyűjtemények száma tehát 72 volt.

TÁRCZA.

JELENTÉS

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM SZÉCHÉNYI ORSZÁGOS KÖNYVTÁRA
ÁLLAPOTÁRÓL AZ 1909. ÉV UTOLSÓ NEGYEDÉBEN.

I.

A *nyomtatványi osztály* anyaga a lefolyt negyedévben köteles példányokban 2778 drb, ajándék útján 157 drb, vétel útján 183 drb, áttétel útján 3 drb, összesen tehát 3121 drb nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezenfelül kötelespéldányok czimén beérkezett alapszabály 161 drb, egyházi körlevél 32 drb, falragasz 1573 drb, gyászjelentés 1218 drb, hivatalos irat 193 drb, műsor 256 drb, perirat 3 drb, szinlap 1768 drb, zárszámadás 196 drb, különféle 595 drb, vagyis összesen 5995 drb apró nyomtatvány. Vételre fordítottatott 1382·96 korona és 3586·80 márka.

Ajándékaikkal a következők gyarapították a nyomtatványi osztály anyagát: Akademia umiejtnosci Krakow (2 drb), a Múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége, Baranyavármegye alispánja Pécs, Belügyminiszterium, Besztercebánya polgármestere, Bibliotheca nacional Rio de Janeiro (7 drb), Bosnyák-herceg. országos kormány Wien, Budapesti földrengési observatorium, Csiki Ernő, Dunántúli ág. h. ev. püspök Pápa, Fejérpataki László dr., gróf Forgách László Mándok, Földművelésügyi miniszterium, Galgóczy János, Gazdasági egyesületek országos szövetsége, Gulyás Pál (5 drb), Győri Tibor, Hampel József, Hesse A. C. Iquique, Isoz Kálmán (2 drb), Kais. Akademie der Wissenschaften Wien (8 drb), Képviselőházi iroda (53 drb), Kongl. universitetsbibliothek Uppsala (2 drb), Köblös Zoltán Kolozsvár, M. kir. állatorvosi főiskola (2 drb), M. kir. földtani intézet, M. kir. központi statisztikai hivatal, M. kir. posta- és táviradvezérigazgatóság, Magyar Tudományos Akadémia (22 drb), Mangold Lajos, Nemzeti Zenede igazgatósága, Országos közoktatásügyi tanács, Országos magyar gazdasági egyesület, Pannonhalmi Szent-Benedek-rend perjele, Peterdy Jenő Pomáz, Pós Antal Esztergom (2 drb), Sándor Imre Kolozsvár, Sepsiszentgyörgy polgármestere, Somogy vármegye

alispánja Kaposvár, Statist. Zentral-Commission Wien (3 drb), Szalay Imre, Szécskay György Passaic (Amerika), Szentgyörgyi György Gusztáv, Thallóczy Lajos Wien (2 drb), Tipografia nacional Guatemala, Vavrincez Mór, Verein für Schriftenaustausch Leipzig (5 drb), Wieländer Oscar Wien, Zlatovszky János.

Nevezetesebb szerzemény: Georgii Logi Silesii Hendecasyllati elegiae et epigrammata. Viennae Pannoniae, 1529. Hártya-példány. (3500 márka.)

A könyvtár helyiségeiben a lefolyt évnegyedben 10.974 egyén 25.290 kötet nyomtatványt használt; kölcsön útján pedig 578 egyén 1144 kötetet.

A lefolyt évnegyedben 1307 munka osztályoztatott, a melyről 1995 cédula készült. Kötés alá készítettett 517 munka 759 kötetben.

A kötelespéldányok átvételére berendezett helyiségbe ezen idő alatt 613 csomag érkezett; ugyaninnen 733 levél expediatott, a miből 230 reklamálás volt.

Az 1897: XLI. t.-czikk intézkedései ellen vétő nyomdatulajdonosokkal szemben megindított peres eljárások eredményeként pénzbüntetés és kártérítés fejében az 1909. év folyamán befolyt 217.44 korona.

II.

A *kézirattár* az 1909. év utolsó negyedében ajándék útján 59 kötet újkori kézirattal 76 zeneművel és 4 drb irodalmi levéllel, hivatalos gyűjtés útján 1 kötet zeneművel, vétel útján 1 középkori kódexszel, 3 kötet újkori kézirattal, 15 zeneművel, 17 drb irodalmi levéllel, 18 irodalmi analektával és 3 drb zenei levéllel, összesen 197 darabbal gyarapodott. Vételre összesen 675 koronát fordítottunk.

Ajándékozók voltak Galgóczy János, ki Zittrow Carlhoz írt levelét, a válaszszal együtt, Hajnik Imre gyermekei, kik néhai apjuk nagybecsű jegyzeteit, dr. Melich János, ki Jagié és Jireček egy-egy hozzá írt levelét, dr. Réthy László, ki költeményeinek kéziratát és Szabadka város, mely Gaal Ferencz elhunyt zeneszerző kézirateit ajándékozta a kézirattárnak.

A szerzett anyagból is igen értékes darabokkal szaporodott a kézirattár. A középkori kódexek száma is több lett egy — bár csonka — 1440-ből való vallásos tartalmú kézirattal; a zenei gyűjteménybe került Liszt két sajátkezű levele s Rózsavölgyi Márk 15 zeneműve, mely a 40-es évek népszerű mesterének, kettő kivételével, mind kiadatlan munkája. Azonkívül kiemeljük Pulszky Ferencz levelezőkönyvét 1861—63-ból, Frankenburg Adolf német verseinek egy újabb, sajátkezű kéziratát s egy erdélyi jelmezképgyűjteményt, mely XVI—XVII. századi erdélyi viselete-

ket mutat be s a mely a Múzeum egy másik hasonló gyűjteményét egészíti ki.

A gyarapodás földolgozásán kívül a megkezdett munkák folytatódtak: az irodalmi levelestár revíziója és a Pulszky-gyűjtemény földolgozása.

Az évnegyed folyamán 65 kutató 215 kéziratot és 76 irodalmi levelet használt. Kikölcsönöztünk 6 esetben 26 kéziratot.

III.

A *hírlaposztály* gyarapodása: *a)* Köteles példányokból: nyomdai kimutatással csomagokban 198 évf. 16.302 szám; számonként — évf. 5109 szám, együttvéve 198 évf. 21.411 szám. *b)* Vásárlás útján (Wein Armintól 8.10 korona) 4 évf. 143 szám. *c)* Ajándék (a braziliai nemzeti könyvtártól) — évf. 163 szám. Mindössze 202 évf. 21.554 szám.

Az évnegyed folyamán a könyvtárban 1237 olvasó 2243 kötetet, a könyvtáron kívül 25 olvasó 63 kötetet, összesen 1262 olvasó 2303 kötetet használt.

Czéduláztatott 328 évfolyam, köztük 30 új hírlap. Átnézetett 192 évf. 16.553 szám.

Ama kötelespéldányok, melyek nyomdai kimutatással (csomagokban) érkeztek be, a növedéknaplóba irattak be, illetőleg a nyilvántartó lapokra vezettettek; a számonként érkezettek, hetenként számbavéve, betűrendjük szerint elhelyeztettek. A csomagküldeményekben hiányzó hírlapszámok azonnal följegyeztetvén, reklamáltattak.

IV.

A *levéltár* a lefolyt évnegyedben vétel útján 208 drb, ajándék útján 118 drb, más osztályokból való áttétel útján 55 drb irattal, összesen 381 darabbal gyarapodott.

A családi levéltárak száma az elmúlt évnegyedben nem gyarapodott, a már letéteményezett levéltárak közül a Lippich-család levéltára gyarapodott 2 drb irattal.

Vételre fordítottatott 700 korona és 4080 márka.

Ajándékaikkal Marchese Aleduse de Buzzacarino, Szmrecsányi Miklós min. tanácsos, Gilly József, László Ákos, Vinkó István és Vörös Lajos gyarapították a levéltár anyagát.

A törzsgyűjtemény gyarapodásából 34 drb a középkori oklevelek csoportjára, 234 drb az ujabbkori iratokéra, 105 drb az 1848/49-es iratok csoportjára és 8 drb a czimereslevelek csoportjára esik.

A czimereslevelek csoportja a következő darabokkal gyarapodott: 1. 1378. ápril 20. Visegrád. I. Lajos czimereslevele

Arcano Buzzacarino részére. Egyszerű XVII. századi másolat. — 2. 1431. aug. 9. Nürnberg. Zsigmond király czimereslevele a Gathaly család részére. Szöveg és czimerkép egyszerű, XX. századi másolata. — 3. 1521. decz. 4. Buda. II. Lajos czimereslevele a Kormossy-család részére. Szöveg és czimerkép egyszerű XX. századi másolata. — 4. 1588. január 8. Prága. II. Rudolf czimereslevele Oliva Tamás részére. Eredeti. — 5. 1627. április 12. Bécs. II. Ferdinánd czimereslevele Dincho Mihály részére. Eredeti. — 6. 1630. április 11. Ferdinánd czimereslevele Erdély, másképp Nagy György részére. Eredeti. — 7. 1650. szeptember 17. Bécs. III. Ferdinánd czimereslevele Török István részére. Eredeti. — 8. 1759. december 28. Bécs. Mária Terézia czimereslevele Haasz Ferencz részére. Eredeti.

A negyedévi gyarapodások közül kiemelendők a Bilkei Gorzó Nándortól vett oklevelek közül a középkoriak, melyek a családra továbbá a máramaros- és beregmegyei oláhokra vonatkozólag tartalmaznak értékes adatokat. Kiemelendők továbbá a C. G. Boerner lipcei czégtől vett iratok, melyek főleg az ujabbkori történet szempontjából bírnak értékkel.

A lefolyt évnegyedben 87 kutató 43.121 darab iratot használt. Kikölcsönöztetett 8 térítvényen 332 darab irat.

A negyedévi szerzemények feldolgozásán kívül folytattott az 1848/49-iki anyag czedulázása és a még hátralevő ujabb nyomtatványi gyarapodásból származott rész teljesen feldolgoztatott. Befejeztetett a Kapuváry-család levéltára, a melynek állománya a következő: 3 drb XV. századi, 1 drb XVI. századi eredeti oklevél, 17 drb középkori oklevél másolata, 16 drb XVI., 93 drb XVII., 1287 drb XVIII., 4090 drb XIX. századi irat. 75 darab elenchus és iratjegyzék, 16 drb genealogiai tábla, 56 drb térkép és rajz, összesen 5654 darab.

Befejeztetett a Szunyogh-levéltár rendezése is, de ennek leltára még nem készült el.

SZAKIRODALOM.

Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái. XIII. kötet. Steiner-Télfy*. Budapest, 1909. Hornyánszky Viktor. 8-r. 21., 1440 hasáb. Ára 12 K.

Abból a nagyszabású emlékműből, melyet id. Szinnyei József immár két évtized óta épít föl a magyar irodalom dicsőségére, ismét elkészült egy rész: a XIII-ik, s mint hírlik, utolsó előtti kötet. Hosszas előkészület, egy egész emberöltőt megkivánó gyűjtőmunkásság után, oly korban fogott hozzá nagy műve megvalósításához, a melyben mások írói munkásságuk javarészét egy-egy jól sikerült jubileum keretében mintegy lezártak tekintik s fiatalos munkakedvvel dolgozik rajta még most is, a mikor már szinte elérte a patriarchák korát. A szellemi ellankadásnak, mely e korban oly gyakori, nyomát sem látjuk műve legujabb részleteiben sem s valóban alig hinnők, ha maga Szinnyei nem árulja el legujabb kötetében, — a midőn a mindennél kérlelhetetlenebb betürend rákényszerítette szerzőnket arra, hogy a magyar irodalom oly sok munkása után végre önmagáról is megemlékezzék — hogy bizony már ez év márcziusában betölti nyolczvanadik esztendejét.

Munkájának belső elrendezését, adatai gazdagságát s megbizhatóságát fölösleges újra ismertetnünk: csak önmagunkat ismételnők meg s csak oly tényekről számolhatnánk be, a melyeket a mindennapos használat közben irodalmunk minden művelője maga is megállapított. Beérjük tehát azzal, hogy ez újabb kötet megjelenése alkalmával, melyet Szinnyei születésének 80-ik fordulója ünneppé avat, hálánkat s elismerésünket fejezzük ki a magyar bibliográfia nesztorának, a kiben a szerencsés természeti adományok mellett megvolt az a nem közönséges lelki erő, mely egy hosszú élet munkásságát egyetlen egy cél érdekében koncentrálja s a kinek épen ez a cél tudatos, egy pontra irányuló munkásság tette lehetővé oly mű létrehozását, a melyre mi fiatalok a szövetkezetek e korában csapatosan is csak félve vállalkoznánk.

Adja az egek Ura, hogy Szinnyei munkakedvét, szellemi

rugékonyosságát még számos éven át mai épségében gyümölcsöz-
tethesse nagy műve érdekében s tegye számára lehetővé, hogy
a művet szerencsésen befejezve, az idők folyamán felgyült újabb
adalékokat is földolgozhassa. *Dr. Gulyás Pál.*

Dr. Gulyás Pál: *A népkönyvtárak szervezése, fenntartása és
kezelése. (Múzeumi és könyvtári kézikönyvek IV. köt.) Budapest,
1909. A Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa és Főfelügye-
lősége kiadása. (Athenaeum r.-t. nyomása.) 8° 239 l. Ára vászon-
borítékban 8 K.*

A magyar könyvtártudományi irodalom értékes művel gyarapodott. A «Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa» megbízásából írta Gulyás Pál dr. a fenti művet s az a «Múzeumi és Könyvtári Kézikönyvek» jól ismert sorozatában jelent meg.

Ez egyszer — kivételesen — nem engedjük magunkat feszélyeztetni az által a gondolat által, hogy a könyv szerzője egyúttal e folyóiratnak segédszerkesztője is, hanem megmondjuk őszintén, hiven meggyőződésünkhöz, hogy hozzáértőbb s lelkesebb szakemberrel nem is lehetett volna iratni kézikönyvet a népkönyvtárakról. Gulyás e téren, általában pedig a hazai könyvtártudományi irodalomban olyan szép és jelentős munkásságot fejtett ki, amint arról épen a Magyar Könyvszemle utóbbi évfolyamaiból bárki is meggyőződhetik, a hazai és külföldi könyvtári intézményeket olyan alaposan ismeri, hogy jelen művét is minden könyvtári szakember eleve is azzal a hittel fogadja, hogy e művéből is sok hasznosat, szakszerűt fog tanulni.

A könyvnek gyakorlati célja van. Kalauzt akar adni azoknak, a kik hazánkban népkönyvtárakat kezelnek, azok vezetésébe, irányításába, alapításába befolylnak. De ennél jóval többet nyújt. Bármely tudományos közkönyvtár tisztviselője mindenkor haszonnal, sok tanulsággal olvashatja azokat a lapokat, a hol a katalogizálásról, könyvkölcsönzésről, könyvfertőtlenítésről stb. van szó. És ez természetes is. Hiszen egy tudományos közkönyvtárban igen sok olyan praktikus szempont van, a mely minden könyvtárra s így a népkönyvtárra is irányadó. De lássuk a könyv tartalmát közelebbről!

Az előszó számot ad arról, kiknek ösztönzésére, megbízásából, valamint — hogy a szerző saját tapasztalatain kívül milyen művek alapján írta könyvét.

A I. fejezet vázolja a népkönyvtári ügy fejlődését és mai állását. Kifejti, hogyan fejlődtek a közkönyvtárak, ezek mellett a kölcsönkönyvtárak, majd 1820 tája óta az ingyenes népkönyvtárak. Miután a népkönyvtárak külföldi helyzetét vázolta, elmondja, mi történt e téren eddig nálunk. «Hazánkban a nép-

könyvtári ügy állami segítyezése igen fejlett fokon áll... hazánk 16.000 községében jelenleg négyezer népkönyvtár működik... Igazi eredményeket azonban csakis akkor fogunk ezen a téren is elérni, ha az állam munkáját a községek, a társadalom s egyesek áldozatkészsége is támogatja.»

A II. fejezet a népkönyvtárak feladatáról és osztályozásáról szól. A népkönyvtár célja: «jó, minden irányzatosság nélkül összeválogatott könyvanyaggal a nép *minden* rétegét elszóraztatni s magasabb művelődésre vezetni.» E cél elérését a népkönyvtár (csonka és teljes stb.) többféle fajtája tűzheti maga elé.

A III. fejezet arról szól, hogy kell eljárunk, ha valamely hazai község népkönyvtárat akar szervezni; mik ilyenkor a teendők, hova kell fordulunk.

A IV. fejezet elmondja, ki kezelhet népkönyvtárat. Nagyon ki kell itt is emelnem szerzőnek azon szavait, hogy «népkönyvtárak kezelésére csak olyan egyéneknek volna szabad vállalkozniok, a kiknek van érzékük a tudomány és az irodalom iránt, fel tudják fogni a gondjukra bizott intézmény kulturális hivatásának egész fontosságát, ismerik a lakosság szellemi szükségleteit, s kellemes, megnyerő modort tanúsítanak az érintkezésben».

Az V. fejezet a népkönyvtárak jövedelmi forrásairól és vagyonkezeléséről értekezik, míg a VI. a népkönyvtári helyiségről és berendezéséről. Nagyon tanulságos e fejezet, a mint a szerző az angol, német és a francia hasonló intézményeket ismerteti. A berendezések ismertetése közt találjuk az Erdélyi-féle állványok leírását is. Mind e dolgok megértését a sikerült rajzok könnyítik meg.

Hogy egy népkönyvtár célját betöltse, igen fontos dolog a könyvanyag beszerzése és a már nem olvasottak kiselejtezése. Erről értekezik a VII. fejezet. Ha nagy gondot és körültekintést kíván egy ily népkönyvtár anyagának beszerzése, a könyvállomány egybeállítása, még nehezebb feladat, mit kelljen kiselejtezni. Tudomány-történetileg rendkívül tanulságos, a mit a szerző Brown tapasztalatai nyomán a kiselejtezésről mond. Így pl. bármely tudományos tankönyvet húsz éves korában kiselejtezhethünk.

A mi Gulyás tanulságos művéből nemcsak a népkönyvtárakkal foglalkozót, hanem bármely tudományos közkönyvtár tisztviselőjét is érdekelheti, az a mű VIII., IX. és X. fejezete.

A VIII. fejezet a könyvanyag feldolgozásáról szól. Leltározás, czimtározás, könyvtár katalógus fajai, a könyvanyag fölállítása és bekötetése, könyvtári revízió azok az alfejezetek, a melyek az érdeklődőt minden olyanról tájékoztatják, a mit a

könyvtártudomány bibliotheconomiai részében ma modern dolognak tartanak, Szerzőnk pedig minden egyes esetben a legraktikusabb eljárást ajánlja.

A IX. fejezet a könyvtár használatáról szól (olvasóterem, kikölesönzés, forgalom fokozása). E fejezetben is, mint az előzőben, ismertetve vannak mindazok a külföldi módszerek, a melyekkel a könyvtár (s nem csupán a népkönyvtár) czélját hatóságosan elérheti. Nagyon világos pl. a Cotgreave-féle indikátorról szóló rész.

A X. fejezet «a könyvek egészségtana» czímen a könyvek útján való fertőzés kérdéséről értekezik. A szerző ismerteti mindazokat a fertőtlenítő eljárásokat, a melyeket eddig alkalmaztak. Úgy látszik, s a szerző is ide konkludál, egyetlen egy kísérlet, illetőleg eljárás se mondható szerencsésen sikerültnek. Így a berlini városi népkönyvtárak vezetősége megállapította a fertőtlenítés meddségét s az eljárással pl. a tüdővész bacillusát nem ölték meg, ellenben a könyveket erősen megrongálták. Éj azért a vezetőség a további fertőtlenítéstől elállt.

A könyvet gondos név- és tárgymutató, valamint az ábrák jegyzéke rekeszti be.

Hiszem, hogy nemcsak a magam egyéni nézetét, hanem mindazokét is, a kik Gulyás Pál művét elolvasták, fejezem ki akkor, mikor azt mondom, hogy ez az európai köz- és népkönyvtárak kitűnő ismeretével megírt munka hasznos szolgálalatot tesz köz- és népkönyvtár ügyünknek, s maradandó nyomot hagy könyvtártudományi irodalmunkban. *Melich János.*

Dr. Szabó Ervin. *A fővárosi könyvtár közleményei.* 1—4. szám. Budapest, 1907—1909. Kilián Frigyes utóda bizománya. 4-r. 56; 139; 34, 4; 210, 13 l. Ára 4 K 50 f.

Dr. Szabó Ervin, a székesfővárosi könyvtár főkönyvtárosa, legott hivatalba lépése után megindította ezt a kiadványsorozatot, mely időhöz nem kötött egyes füzetekben a fővárosi könyvtár anyagának egy-egy olyan részéről ad bibliografiailag pontos, elrendezésében rendkívül áttekinthető s világos összeállítást, mely valamely az érdeklődés homlokterében álló városgazdasági vagy társadalomtudományi problema irodalmáról ad képet, természetesen csak abban a mértékben s abban az irányban, a melyben az illető kérdés irodalma fővárosi könyvtárunkban képviselve van. Szabó vállalata első füzetéhez írt előszavában maga is kifejti, hogy ez eljárásra amerikai példák ösztönözték. A kongresszusi könyvtár speciális lajstromai s a newyorki közkönyvtár *Bulletin*-jében időről-időre megjelenő bibliográfiai lajstromok szolgáltak elsősorban mintául s ha ez összeállításokat teljesség

szempontjából nem is éri el Szabó — a mi, tekintve a fővárosi könyvtár szerény javadalmazását s ezzel arányban álló könyveszerzőképességét, csak természetes — elmondhatjuk, hogy máskülönben bátran egy sorba állíthatók kiadványai az amerikai szakirodalom hasonló termékeivel.

Az eddig megjelent füzetek a következő kérdések irodalmát ölelik fel: 1. A lakáskérdés és a városszabályozás kapcsolatos kérdései. 2. A községi pénzügy. 3. A választóreform. 4. Községi szocializmus, függelékül: Munkaviszonyok községi vállalatokban. Mind e füzetek anyaga összehordásánál Enyvvári Jenő, a legutolsónál rajta kívül még Staindl Mátyás és Basch Imre jártak kezére Szabónak.

Gyakorlati céljának megfelelően e füzetek összeállításánál a teljesség mértéke az előálló sajátos viszonyok szerint változott. Az első füzetbe pl. az önálló művek mellett a folyóiratokban megjelent cikkek is fölvetettek; ettől a hasznos, de a könyvtár tisztikarát rendkívül megterhelő eljárástól azonban a további füzetekben le kellett mondaniok, sőt az utolsó s legtestesebb füzet összeállításánál még az önálló könyvtári darabokat sem dolgozták fel teljesen, a mi abban leli magyarázatát, hogy sok oly szolgáltatás lévén, a melyek a községi üzemkezelésbe csak most kezdenek behatolni, ezekről csak az az irodalom vétetett föl, mely a községesítés szempontjából figyelmet érdemel.

A füzetek előszava háromnyelvű, de a háromféle nyelvű előszó tartalmilag nem mindig azonos. Így pl. a harmadik füzet magyar előszava utolsóelőtti pontja azt indokolja, miért ad csupán válogatott jegyzéket a választóreform kérdéséről a fővárosi könyvtárban meglévő irodalomból. A francia és német előszó megfelelő pontjában még ez a mentegetés is helyet foglal: «Toute-fois si l'on trouvera que plusieurs ouvrages fondamentaux ou plus ou moins importants y manquent, qu'on veuille prendre en considération que notre bibliothèque est une institution toute nouvelle et destinée en premier lieu à la collection de la littérature de l'administration communale». Ezt talán a magyar közönségnek is be lehetne vallani.

A bibliográfiában a rendszók is magyar, német s francia nyelven vannak megadva. Jó volna talán a magyar könyvczimeket is zárjelben német vagy francia fordításban közreadni, mert a puszta magyar cím nem igen elégítheti ki a külföldi olvasót.

Dr. Gulyás Pál.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

Deutsche Literaturzeitung. XXX. évfolyam, 40. szám (1909. október 2.): R. Fick, Der Bibliothekar und sein Beruf. — G. Biagi, Chi è? Annuario biografico italiano 1908. — 42 szám (október 16): E. Jaeschke, Bericht über das 7. Betriebsjahr 1908/9. der Stadtbücherei Elberfeld. — 44. szám (október 30.): Grossherzogliche Universitäts-Bibliothek Giessen. Verzeichnis der laufenden Zeitschriften. — 48. szám (november 27.): A. Hortzschansky, Bibliographie des Bibliotheks- u. Buchwesens 5. Jahrg. (Gottfried Zedler). — 50. szám (december 11.): C. Vecchioni, L'arte della stampa in Aquile.

La bibliofilia. XI. évfolyam 7. füzet (1909. október): Renato Soriga, Di una seria inedita di otto figure xilografiche esistenti nel Museo civico di Pavia. — L. Zambra, Pamphilia, romanzo italiano inedito del 400 tra i manoscritti del Museo Nazionale Ungherese in Budapest. — Carlo Frati, Bolletino bibliografico Marciano. (Folytatólagos közlemény.) — G. Boffito, Saggio di bibliografia Egidiana (Egidio Colonna o Romano). (Folytatólagos közlemény.) — Notizie: Nuovi documenti su Shakespeare. Un manoscritto curioso. Di alcune pergamene neumatiche scoperte a Capodistria. I nuovi vandali. La tipografia a Città di Castello. Pei cultori dell' arte tipografica. L'antico Archivio aquilano. L'origine e le vicende della storica «Biblioteca Brancacciana» di Napoli. Un dono cospicuo alla Biblioteca Braidense. Inchiostro del IV. secolo. Esposizione del teatro. Un museo a Schubert. Un museo wagneriano. Opere di Gluck. Premio per un lavoro petrarchesco. Le mostre alla Marciana e el Museo Civico di Venezia. Errata-corrige. Una edizione monumentale della «Divina Commedia». L'esposizione «Tycho-niana» a Kopenhagen. La storia dell' areonautica. Un' esposizione a Francoforte. La scoperta di un nuovo disegno di Dürer. La scoperta di frammenti della Bibbia del 1462 nella Biblioteca di studi di Linz. Un incendio nella tipografia dell' università di Oxford. La questione delle biblioteche pubbliche — 8—9. füzet (november—december): Arnoldo Bonaventura, L'associazione dei musicologi italiani e la bibliografia musicale. — Lorenzo Rocco, Giunte e correzioni el Sommervogel. — L. Zambra, Pamphilia, romanzo italiano inedito del 400 tra i manoscritti del Museo Nazionale Ungherese in Budapest. (Pótlás.) — Carlo Frati, Bolletino bibliografico Marciano. (Folytatólagos közlemény.) — Giovanni Crocioni, Pietro Martire Scardova. (Folytatólagos közlemény.) — A. Boinet, Courrier de France. —

Gardner *Teall*, American notes. — *Notizie*: Una edizione monumentale di 50 disegni del pittore Michele conte Zichy. Università in Islanda. American book prices current 1904. Stamparia nazionale di Pekino. Una storia dei giornali di Biblioteca. Catalogo dei manoscritti di Leibniz. Museo Pusckin. Un gioiello librario. La scoperta di Giovanni da Verrazzano. La raccolta Vinciana. Museo di Schiller a Marbach. Organetti di Giuseppe Haydn. Euler. La biblioteca di Napoleone. Pianta gigantesca di Londra. Archivio Technofotografico in Berlino. — *Allandó rovatok*: Vendite pubbliche. — Libri pervenuti alla Direzione. — Necrologio.

Mitteilungen des österr. Vereins für Bibliothekswesen. XIII. *évfolyam*, 2—3. *füzet* (1909. november). An die P. T. Leser. — Richard *Fick*, Über Bibliotheks-Zentralen und ihre Aufgaben. — Konrad *Häbler*, Der Inkunabelkatalog der Bibliotheken Deutschlands. — Karl W. *Gawalowski*, Die steiermärkische Landesbibliothek in Graz in ihrer geschichtlichen Entwicklung. — Zur *Frage* einer Reform des Bibliothekswesens. — Gottlieb August *Crüwell*, Iter Siculum. — Moritz *Grolig*, Die Buchdruckerei des Jesuitenkollegiums in Wien (1559—1565). — Ferdinand *Eichler*, 50. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner in Graz. Sektion für Bibliothekswesen. — *Rezensionen und Anzeigen*: Ferdinand Eichler, Die deutsche Bibel des Erasmus Stratter in der Universitäts-Bibliothek zu Graz. Eichler Ferdinand, Aus einer österreichischen Bibliothek. Verzeichnis der laufenden Zeitschriften der grossherzoglichen Universitäts-Bibliothek Giessen. (J. Himmelbaur.) Heinrich Reinhold, Der Bibliothekar und sein Beruf. (G.) Rob. I. Arnold u. Karl Wagner, Achtzehnhundertneun. (G.) Isidori Etymologiae. (Wilh. Weinberger.) Verwaltungsbericht der k. k. Universitätsbibliothek in Wien 1907/8. G. Jacob, Die Erwähnungen des Schattentheaters und der Zauberlaternen bis zum Ausgang des Mittelalters. Original und Reproduktion. (Scherich.) Mich. Holzmann u. Hanns Bohatta, Deutsches Anonymen-Lexikon. V. (Grolig.) Hanns Bohatta, Bibliographie des livres d'heures... imprimés aux XV. et XVI. siècles. (Grolig.) — *Allandó rovatok*: Vereins-Nachrichten. Personal-Nachrichten. Vermischte Nachrichten.

Revue des bibliothèques. XIX. *évfolyam*, 10—12. *szám* (1909. október—december): Emile *Chatelain*, Catalogue des reproductions de manuscrits qui se trouvent à la Bibliothèque de l'Université de Paris (Sorbonne). — Henri *Omont*, Listes de manuscrits grecs de la Bibliothèque Vaticane par Constantin Paleocappa. — Mario *Roques*, Boderbolb Reysms. — *Bibliographie*: Marie Vogel u. Victor Garthausen, Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance. (Seymour de Ricci.) I. F. Van Someren, De Utrechtsche Universitaitsbibliotheek haar Geschiedenis en Kunstschatten voor 1880. (A. B.) Marius Andin, Bibliographie iconographique du Lyonnais. I. 1. (A. B.) G. Clement-Simon, Notice de quelques manuscrits d'une bibliothèque limousine. (A. B.) Ulysse Rouchon, La musique et la librairie au Puy à la fin du XVI. siècle. (A. B.) Périodiques. *Chronique des bibliothèques*: Angleterre. Belgique. France.

Rivista delle biblioteche e degli archivi. XX. *évfolyam* 1—2. *szám*

(1909. január—február): Amilda *Pons*, Le biblioteche popolari in Francia. — G. *Maire*, Le biblioteche popolari in Germania. — Elena *Valori*, «Il Vaso di Basilico» e la novella di Lisabetta da Messina. Keats e Boccaccio. — Ida *Masetti-Bencini*, Note ed appunti, tratti da documenti vulla vita politica di Neri Capponi. — *Notizie*: Biblioteca comunale di Bologna. Biblioteca «Melchiorre Delfico» di Teramo. Rime Volgari. Paolo Diacono. Pandette Fiorentine. Calendari di Montecassino. Collezione Petrarческа. Enciclopedia dell'Arte. — 3—4. szám (márczius—április): Ida *Masetti-Bencini*, Note ed appunti, tratti da documenti, sulla vita politica di Neri Capponi. (Befejező közlemény.) — Curzio *Mazzi*, Le gioie della corte Medicea nel 1566. — *L'origine* delle biblioteche popolari. — *Notizie*: La bibliotecomania nelle scuole normali. Domanda bibliografica. 5—7. szám (május—július): Guglielmo *Volpi*, Sandro di Pippo. — *Le librerie* per uso di marinai. — Cesare *Levi*, Saggio bibliografico delle commedie e dell' «Orazia» di Pietro Aretino e la critica su di esse. — Lidia *Faggioni*, Mademoiselle de Seudéry. — Curzio *Mazzi*, Le gioie della corte Medicea nel 1566. (Folytatólagos közlemény.) — *Notizie*: Studi italiani di filologia classica. Manoscritti di Catullo. La tradizione manoscritta di Sozomeno. Biblioteca «Melchiorre Delfico» di Teranno. Carte longobarde. Onoranze ad Emile Chatelain. Stamperie abruzeri. — 8. szám (augusztus) Franz *Ehrle*, Della conferenza internazionale di S. Gallo. (1898.)

The library journal. XXXIV. kötet, 10. szám (1909. október): Williard H. *Austen*, Educational value of bibliographic training. — A. C. *Hill*, The use of books in prisons. — *Libraries* in Oklahoma. — *Disadvantages* of reinforced binding. — *Medical library* association of England. — *Library week* at Sagamore, Lake, George, Sept. 20—27. — *Book symposium* at Lake George. — *Libraries* in rural communities. — *Chicago public library*. — *Round table meeting*. — *Wisconsin*, Minnesota library meeting. — *Reviews*: Alex. J. Philip, A Dickens dictionary. (Th. W. Koch.) Mary Emogene Hazeltine, Anniversaries and holidays. *Library economics* (Theodore W. Koch). State publications. (J. I. Wyer Fr.) — 11. szám (november): James L. *Whitney*, Reminiscences of an old librarian. — Arthur E. *Bostwick*, System in the library. — Frank *Weitenkampf*, Desinfection of books. — *Interstate library conference* Louisville, Ky. — *International congress* in Brussels. — Theodore W. *Koch*, Note on the Brussels conference in 1910. — *Michigan state teacher's association*. — *Reviews*: Adelaide R. Hasse, Index of economic material in documents of the States of the United States. (W. N. S.) Katherine L. Sharp, Illinois libraries (Charles H. Brown). United States bureau of Education. (L. M. Solis-Cohen.) — 12. szám (december): William Warner *Bishop*, Inter-library loans. — Purd B. *Wright*, The library and the mechanic. — William L. *Post*, Outline for a working collection of public documents and aid to its use. — Isadore G. *Mudge*, Special collections in libraries of the United States. — Robert H. *Whitten*, Development of special libraries. — *Special libraries association*. — T. W. *Koch*, The summer school library. — Louis R. *Wilson*, Library of the University of North Caro-

lina. — *Tribute to Alice Berta Krager*. — John *Parsons*, First children's room. — F. *Weitenkampf*, Berlin royal library. — *The library alcove*. — T. W. *Koch*, Proposed meeting of college and university librarians of the Middle West. — A. G. *Gutenberg-Gesellschaft* publications. — *Reviews*: Gertrude Weld *Arnold*, A mother's list of books for children. (Caroline M. *Hewins*.) James Duff *Brown*, Guide to librarianship. (William W. *Bishop*.) Fasciculus Joanni Willis Clark dictatus. (Wm. W. *Bishop*.) Nelson's encyclopaedia. (Theodor W. *Koch*.) Ernest *Savage*, The story of libraries and book-collecting. (George *Iles*.) *Állandó rovatok*: Editorials. — State library associations. — State library commissions. — Library clubs. — Library schools and training classes. — Library economy and history. — Gifts and bequest. Librarians. — Libraries. — Cataloging and classification. — Bibliography. Notes and queries. — Library calendar.

Zeitschrift für Bücherfreunde. *Új folyam, I. évfolyam 7. szám* (1909. október): Paul *Ettinger*, Wilh. H. *Bradley* — Johann Heinrich *Eckhardt*, Erstlingsausgaben von Theodor *Storm*. — Adolf *Kohut*, Ernst Wolfgang *Behrisch* als Dichter. — Fr. J. *Kleemeier*, Richard *Wagner* als Bücherliebhaber. — Max *Pellnitz*, Setzersorgen in früherer Zeit. — Karl *Baerent*, Zur Casanova-Bibliographie. — S. *Rahmer*, Entgegnung. — Georg *Minde-Pouet* und Erich *Schmidt*, Antwort. — 8. szám (november): F. H. *Ehmcke*, Mein *Faust*. — Friedrich E. *Hirsch*, Schiller im Roman und Drama. — R. *Ehwald* und C. *Schüddekopf*, Unbekannte Schillerbriefe. — Franz *Blei*, Richard de *Bury*, der Verfasser des *Philobiblion*. — Johann Heinrich *Eckardt*, Schillers Verleger *Michaelis*. — Hanns von *Müller*, Selbstanzeige. — Ludwig *Fränkel*, Sicherung zweier eigenartiger deutscher Gelehrten. — Nachlässe. — Franz *Ströck*, Exlibris *Rudolf Sillib*. — 9. szám (dezember): Max *Brahn*, Bibliophilie in der Kinderstube. — Ernst *Schur*, Vom modernen Bilderbuch. — Heinrich *Pudor*, Festkarten und Besuchskarten. — Otto E. *Richter-Welka*, Ein ungedruckter Brief von *Clemens Brentano*. — Leopold *Hirschberg*, Zu den neuesten *Menzel-Funden*. — Paul *Hennig*, Insekten als Bücherfeinde und ein Vorschlag zu ihrer Bekämpfung. — Ein neues Ex-libris von *Rudolf Schiestl*.

Zentralblatt für Bibliothekswesen. *XXVI. évfolyam, 10. füzet* (1909. október): F. W. E. *Roth*, *Theobald Spengel*, Humanist und Verleger zu *Mainz 1534—1562*. — O. *Fiebiger*, Internationale photographische Ausstellung, *Dresden, 1909*. Die Photographie im Dienste des Bibliothekswesens. — *Erllass* betr. die Einführung einer Diplomprüfung für den mittleren Bibliotheksdienst an wissenschaftlichen Bibliotheken sowie für den Dienst an Volksbibliotheken und verwandten Instituten. — *Literaturberichte und Anzeigen*: G. A. E. *Bogeng*, Taschenbuch des Bücherfreundes für 1909. (G. S.) Ed. *Zarncke*, Leipziger Bibliothekenführer (A. *Hortzschansky*). Johannes *Luther*, Die Titeleinfassungen der Reformationszeit. (P. S.) Léon *Vallée*, Catalogue des Plans de Paris et des cartes de l'île de France. (H. *Meisner*). — 11. füzet (november): O. *Handwerker*, Zur Geschichte der Handschriftensammlung der Würzburger Universitätsbibliothek. — F. *Eichler*,

50. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner in Graz (Sektion für Bibliothekswesen). — H. *Escher*, Die IX. Vereinigung schweizerischer Bibliothekare. — *Literaturberichte und Anzeigen*: Ernest Cushing Richardson, An alphabetical subject index and index encyclopaedia to periodical articles on Religion 1890—1899. (A. Harnack.) Otto Günther, Katalog der Handschriften der Danziger Stadtbibliothek. III. (M. Perlbach.) 12. füzet (december): E. *Henrici* Braunschweigs Landeshauptarchiv als Bibliothek. — † R. *Engelmann*, Die Manuskripte des Barons Philipp von Storch. — *Literaturberichte und Anzeigen*: Wilhelm von *Wyss*. Über den Schlagwortkatalog. (Gottfried Zedler.) I. G. Th. Graesse, Orbis latinus oder Verzeichnis der wichtigsten lateinischen Orts- und Ländernamen. (Adalb. Hortschansky.) Beiträge zur Geschichte der Universität Leipzig im XV. Jahrhundert. (Hy.) Seymour de Ricci, A census of Cantons. — *Allandó rovatok*: Kleine Mitteilungen. — Umschau und neue Nachrichten. — Neue Bücher und Aufsätze zum Bibliotheks- und Buchwesen. — Personalnachrichten. — Antiquariatskataloge.

A MAGYAR BIBLIOGRAFIAI IRODALOM AZ 1909. ÉV IV. NEGYEDÉBEN.

Összeállította: HORVÁTH IGNÁCZ.

ALAPI GYULA. Komárom vármegye könyvtárában Komárom szab. kir. város által a tulajdonos fentartásával letétbe helyezett nyilvános népkönyvtár czimjegyzéke. Összeállította — a vármegyei könyvtár öre. Komárom, 1909. Spitzer Sándor kny. 3-r. VII, 35 l. Ára 50 fill. (Komárom vármegye könyvtára kiadványai. V.)

ANHANG zum Leseverzeichnis der Lesebibliothek. Kóhalom, 1909. Bobancu és Fielker kny. 8-r. 2 l.

ATSWAHL moderner und anderer Prosa. Auszug aus dem Katalog der «Belletristischen und populärwissenschaftlichen Abteilung» der Bibliothek des Honterusgymnasiums. Brassó, 1909. Gött János fia kny. 8-r. 22 l.

CZIMJEGYZÉKE, A budapesti tanárképzőintézet gyakorlati főgimnázium ifjúsági könyvtárának — Bpest, 1909. Franklin-társ. kny. 8-r. 51 l.

CZIMJEGYZÉKE, A kolozsvári m. kir. állami I. Ferencz József iparmúzeum könyvtárának — I. pótfüzet. Kolozsvár, 1910. Stief Jenő és társa kny. 4-r. 15 l.

FERENCZI ZOLTÁN. A könyvtárak mint a nemzeti művelődés eszközei. Bpest, 1909. Stephaneum kny. 8-r. 25 l. (Különlenyomat a Múzeumi és Könyvtári Értesítő III. évfolyamából.)

GULYÁS PÁL. A népkönyvtárak szervezése, fentartása és kezelése. Gyakorlati kézikönyv népkönyvtárak és kisebb közkönyvtárak kezelői számára. Bpest, 1909. Athenaeum kny. 8-r. 239 l. (Múzeumi és könyvtári kézikönyvek. IV.) Ára 8 K.

GULYÁS PÁL. Népkönyvtári intézmények Párisban és Londonban. Bpest, 1909. Athenaeum kny. 8-r. 52 l. Ára 1 K.

GYÖRY TIBOR. A magyar orvosi irodalom 1908. V. évfolyam. Eger, 1909. Érseki lyceumi kny. 8-r. IV, 95 l.

HARSÁNYI ISTVÁN. A sárospataki lengyel biblia s ujonnan fölfedezett harmadik töredéke. Bpest, 1909. Stephaneum kny. 8-r. 61 l. 3 hasonmással. Ára 1 kor. 50 fill. (Különlenyomat a «Magyar Könyvszemle» XVII. kötetéből.)

JEGYZÉKE, A bejei népkönyvtár — A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának adománya. Bpest, 1909. Athenaeum kny. 8-r. 18, (11) l.

JEGYZÉKE, A cisztercezi rend székesfehérvári kath. főgimn. ifjúsági könyvtárának — 1909. szeptember hó. Székesfehérvár, 1909. Csitári K. és társa kny. 8-r. 92 l.

JEGYZÉKE, A dunántúli közművelődési egyesület XXVI. számú vándorkönyvtárának — Első sorozat. Bpest, 1909. Athenaeum kny. 8-r. 10 l.

JEGYZÉKE, A grázi népkönyvtár — A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának adománya. Bpest, 1909. Athenaeum kny. 8-r. 18, (11) l.

JEGYZÉKE, A Julián-egyesület vándorkönyvtárának — II. sorozat. A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának adománya. Bpest, 1909. Athenaeum kny. 8-r. 10 l.

JEGYZÉKE, A pécsi városi felső keresk. iskola ifjúsági könyvtárának —. Pécs, 1909. Madarász Béla kny. 8-r. 33 l. (Megjelent először a pécsi városi felső keresk. iskola 1908/9. évi értesítőjében.)

JEGYZÉKE, A rajkai népkönyvtár —. A múzeumok és könyvtárak országos tanácsának adománya. Bpest, 1909. Athenaeum kny. 8-r. 18, (11) l.

JEGYZÉKE, A soroksári tűzoltó-kör könyvtárának —. Erzsébetfalva, 1909. Matkovich Aladár kny. 8-r. 25 l.

JEGYZÉKE, A vulkáni polgári olvasóköri könyvtárának —. Bpest, 1909. Kunossy Vilmos és fia kny. 8-r. 7 l.

KATALOG und Fassungsbuch für die Bibliothek des Bistritzer Gewerbevereins. Besztercze, 1909. Csallner Károly kny. 8-r. 48 l. Ára 50 fill.

KOVÁCS ZSIGMOND. Könyvjegyzék a kassai Kazinczy-kör népkönyvtárában levő könyvekről. Egybeállította —. Kassa, 1909. Werfer Károly kny. 8-r. 45 l.

KÖBLÖS ZOLTÁN. Magyar családtörténeti könyvészet 1472—1905. Kolozsvár, 1909. Gámán I. örököse. 8-r. 74 l.

KÖNYVJEGYZÉKE, A magyar szent korona országai vasutas szövetsége szombathelyi kerülete könyvtárának —. Szombathely, 1909. Gabriel A. ny. 8-r. 36 l.

KÖNYVJEGYZÉK a tisztii könyvtárban levő művekről. II. sz. pótjegyzék. Székesfehérvár, 1909. Számmer Imre kny. 8-r. 16 l. (M. kir. székesfehérvári honv. gyalogezred tisztii könyvtára.)

KÖNYVJEGYZÉK. 1910. Budapest, (1909.) «Jókai» kny. 8-r. VII, 335 l. (Modern Könyvtár könyvkölesönző vállalat.)

KÖNYVJEGYZÉKE, A felsőlövői ág. h. evang. tanítóképző-intézet könyvtárának —. Felsőőr, 1909. Schodisch Lajos kny. 8-r. 63 l.

KÖNYVTÁRA, A zirczi kath. legényegylet —. 1909. Zircz, 1909. Zircz-vidéki nyomda. Kis 8-r. 12 számozatlan lap.

KURREIN, ADOLF. Rechenschafts-Bericht über die Wirksamkeit der jüdischen Schülerbibliothek in dem Jahrzehnt 1889—1908 in Teplitz-Schönau. Pozsony, 1909. Alkalay Adolf és fia ny. 8-r. 30 l.

NEUANSCHAFFUNGEN für die Schülerbibliothek des evang. Obergymnasiums A. B. 1906—1909. Nagyszeben, 1909. Krafft V. kny. 8-r. 6 l.

PÓTJEGYZÉK a Mosonyi-utcai rendőri közétkezde könyvtárában meglevő és olvasásra kapható könyvekről. Bpest, 1909. Rózsa Kálmán és neje kny. 8-r. 15 l. Ára 14 fill.

PÓTLÁS az eperjesi kir. kath. főgimnázium ifjúsági könyvtárának könyvjegyzékéhez. Eperjes, 1909. Kósch Árpád ny. 8-r. 14 l.

SZABÁLYZATA, A «Délmagyarországi magyar közművelődési egyesület» vingai fiokjának könyvtári —. Temesvár, (1909). Csendes Jakab kny. Kis 8-r. 16 l.

SZALON, Irodalmi. (Kölesönkönyvtár r.-t.) Diner-Dénes József vezetése alatt. II. Pótjegyzék. 1909, november. Bpest, 1909. Világosság kny. 8-r. 67 l. Ára 30 fill.

TÓTH KÁLMÁN. A budapesti ügyvédi kamara könyvtárának katalogusa. Szerkesztette — ügyvéd, a budapesti ügyvédi kamara könyvtárnoka. Bpest, 1909. Rózsa Kálmán és neje kny. 8-r. 42, 2 l.

WÄHNER (GUSTAV). Katalog der Bibliothek. 1909. Budapest, 1909. Kertész József kny. 8-r. XXXV, 240 l. (Militärwissenschaftlicher und Casino-Verein in Budapest.)

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Középfokú közkönyvtári s népkönyvtári tisztviselők vizsgálati szabályzata Poroszországban. A porosz fővárosban virágzó, magánjellegű könyvtárosi tanfolyamok, mint a *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 1909. évi X. füzetében olvassuk (465. l.), rendkívül nagy arányú túltermelést idéztek elő. Úgy látszik, ez indította arra a porosz kultuszminisztériumot, hogy kiadja 1909. augusztus 10. kelt rendeletét, melylyel háromtagú, a berlini kir. könyvtár főigazgatójának alárendelt vizsgálóbizottságot léptet életbe, mely a középfokú közkönyvtári (Bibliothekssekretärstellen) s népkönyvtári állások betöltésére jogosító oklevelek kiállítására hivatott. A bizottság évenként legalább egyszer tart vizsgálatot s ennek időpontját legalább is három hónappal előbb a *Zentralblatt für Bibliothekswesen*-ben és a *Blätter für Volksbibliotheken*-ben hivatalosan közzéteszik. A jelöltek fölszerelt folyamodásaikat legalább négy héttel a kitűzött terminus előtt adják be a vizsgálóbizottság elnökének.

Vizsgálatra csak azok bocsáttatnak, kik *a)* kimutatják, hogy valamely középiskola legfelsőbb osztályára érettnek találtattak s *b)* igazolják, hogy legalább három évet ama szakokban leendő kiképzésre fordítottak, a melyekre a vizsgálat kiterjed. E kiképzési időből legalább egy évet valamely tudományos könyvtárnál, vagy pedig szakképzett vezetés alatt álló népkönyvtárnál kell eltölteni. A többi időt szaktanfolyamok, továbbá német, francia s angol irodalomtörténeti előadások látogatásáról, esetleg könyvkereskedői kiképzetéséről stb. szóló bizonyítványokkal kell igazolni. A vizsgálatra bocsátás felől a bizottság elnöke határoz, a kinek döntése azonban a kir. könyvtár igazgatójánál megföllebezhető.

A vizsgálat két részből áll ú. m. zárt írásbeli és nyilvános szóbeli részből. A zárthelyi írásbeli vizsgálat tárgyai: 1. egy rövid német nyelvű értekezés valamely könyvtártechnikai vagy könyvipari kérdésről; 2. néhány német, angol, francia s (tudományos könyvtárakra jogosító vizsgálatnál) latin nyelvű könyv fölvétele a betürendes czédula-czimtár részére, mindama utalásokkal, melyeket a porosz könyvtáraknál érvényben álló utasítás előír; 3. tollba mondott szöveg gyorsírászati fölvétele s gépirásos lemásolása. A szóbeli vizsgálaton a jelöltnek kellő jártasságot kell tanúsítania: 1. *a biblioeconomiában* (a rendes üzleti könyvek, folytatásos művek és statisztikai lajstromok vezetése, a különböző katalogus- és kikölcsönzőrendszerek ismerete; a könyvkereskedés és könyvnyomtatás — különösen a könyv-

jegyzék-nyomatás — berendezésének általános ismerete; a hatóságokkal s üzletfelekkel való levelezés; a közönség olvasási kedvének fokozására szolgáló eszközök, a legfontosabb népmivelő intézmények és rendszerek, első sorban a népkönyvtárak föladatának ismerete); 2. *a könyvészetben* (a legfontosabb német, angol, francia és amerikai általános bibliografiák és enciklopédiák, továbbá a legfontosabb német szak-bibliografiák ismerete; a bibliográfiai s katalógusszerű czímfölvétel közti megkülönböztetés, jártasság a könyvészeti kutatásban); 3. *a tudományok és irodalmak történetében* (a tudományok általános föloszlása és az ennek megfelelő terminologia, a német, angol és francia irodalom fontosabb termékeinek s azok nevelői értékének ismerete) végül 4. *a nyelvekben* (könnyű francia és angol, esetleg latin szöveg lényegileg helyes fordítása élő szóval). Ha valaki e vizsgálati tárgyak elsejében kiváló jártasságot tanusít, ez ellensúlyozhatja a 3. pont alá foglalt ismeretek hiányosságát és viszont. Ép úgy jeles zenetörténeti képzettség kipótolhatja az irodalmi ismeretek fogyatékosságát. Azonban mind e körülményeket a bizonyítványban külön fel kell tüntetni.

A vizsgálatról jegyzőkönyvet vezetnek s három osztályzási fok: elégséges, jó, kitüntetéssel, van megállapítva. Ha a jelölt készültsége elégtelen, a vizsgálatot egy év múlva megismételheti. Többszöri ismétlésnek nincs helye.

A fényképészet könyvtár-technikai jelentőségéről Otto Fiebiger tartalmaz cikket írt a *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 1909. októberi füzetében, a drezdai fényképészeti kiállítással kapcsolatban. Különösen az ú. n. prizmás-fölvétel mellett foglal állást, mely olcsóságánál fogva egész kéziratok, vagy ritka nyomtatott könyvek lemásolására fölhasználható. A prizmás-fölvétel abban áll, hogy a tárgyat nem érzékeny üveglapra, hanem kellően preparált papirosra vetítik, a melyen azután az írás fekete alapból fehéren tűnik elő. A fölvételek rendszeren oly mérsékelt áron készülnek, hogy nem drágábbak az írott másolatoknál s emezeknél jóval megbízhatóbbak. Az árak, Fiebiger szerint, a főbb könyvtárakkal összehasonlításban álló fényképészeknél a következők:

Cambridge, egyetemi könyvtár: Francis Jenkinson könyvtáros prizmás-fölvétel kb. 25 × 20 cm. lapja 1 sh. 6 d.

Escorial, királyi könyvtár. Fr. E. Manero, Real Collegio de Alphonso XII. El Escorial.

13 × 18 cm. lapok à 1.50 peso (nagyobb megrendelésnél

18 × 24 « « « 2.— « mérsékeltbb árak).

München, kir. udvari és áll. könyvtár: Carl Buchner u. Sohn, Augusten-str. 19.

18 × 24 cm. méretű lapok à 1 M. (ha egy kéziratból tíznél több lap készül, egy-egy lap ára 0.80 M.)

Nápoly, Nemzeti könyvtár; Ferdinando Lembo, Via Pace 37.

13 × 18 cm. méretű lapok à 0.50 L.

21 × 27 « « « « 1.— L.

Páris, nemzeti könyvtár. Maison Sauvanaud, Langlois Successeur, rue Jacob 45.

12 × 20 cm. méretű lapok két példányban	1.10 fr.
18 × 24 „ „ „ „ „	1.50 „
24 × 30 „ „ „ „ „	2.— „

Itt azért készítendő egy-egy lapról két példány, mert az egyiket a könyvtár megköveteli magának.

Róma, Nemzeti könyvtár: Pompeo Sansaini, via Corsi 44.

13 × 18 cm. méretű lapok à	0.50 L.
18 × 24 „ „ „ „	1.— „
21 × 27 „ „ „ „	1.25 „
24 × 30 „ „ „ „	1.50 „
30 × 40 „ „ „ „	2.— „
40 × 50 „ „ „ „	5.— „

Prizmás fölvételeket készítenek még: Bruxellesben Paul Becker, rue Antoine Lamberre Ixelles 22; Dresdenben F. & Co. Brockmanns Nachfolger, R. Tamme, Albrechtstr. 27; Londonban Artist-Illustrators Ltd. Donald Macbeth, Ludgate Hill 66; de ezek árait nem közli czikkiró.

Kéziratok s nyomtatványok lefényképezéséhez Fiebiger leginkább a görlltzi Heinrich Ernemann vormals Herbst and Firt czég gépeit ajánlja, melyek 18 × 24 cm. méretekben készülő prizmás-fölvételekre alkalmasak. E gépek Goerz kettős anastigmat lensével (III. sor, 6. sz.) s fölerősített, de könnyen levehető prizmával vannak fölszerelve. A gép ára, a lefényképezendő kéziratok fölerősítésére szolgáló készülékkel együtt 1133 márka.

Az első amerikai ifjusági olvasóterem, mely e névre valóban érdeemes, John Parsons szerint (The Library Journal XXXIV: 552.) 1894. szeptemberében nyílt meg a denveri közkönyvtárban. Mintegy 3000 kötet ifjusági könyvet tartalmazott. Az egyik falon a szekrény felett, Stevenson e szavai voltak olvashatók:

«The world is so full of a number of things,
I'm sure we should all be as happy as kings.»

A szekrények felső részére képek s hivatalos közlemények kerültek, tetejükön pedig vázák, szobrocskák stb. állottak. Az asztalok s ülő butorok a gyermekek méreteinek megfelelően készültek s a kis olvasók szabadon kereshették ki a szekrényekből olvasmányukat. Ez a terem szolgált azután mintául minden későbbi, hasonnemű olvasóteremnek.

A párisi nemzeti könyvtár személyzeteről a köztársasági elnök által 1909. július 9-én aláírt rendelet a következőket állapítja meg:

A Bibliothèque Nationaleban összesen 63 tisztviselői állás van, még pedig egy főigazgatói (administrateur général), egy titkári (secrétaire trésorier), négy konzervátori (conservateur), kilencz segédkonzervátori, 6 főkönyvtárosi, 34 könyvtárosi és 8 alkönyvtárosi állás. A szolgaszemélyzet 98 főből áll, nevezetesen egy vezető őrből, egy könyvkötő-műhelyi főnök-

ből, 2 altisztből, 2 főörből és munkásból, 14 első osztályú őrből és munkásból, 69 másodosztályú őrből és munkásból, 5 munkásnöből, 1 kapusnóból, 2 takarítónöből s a fontaineblai raktár őréből.

A fizetések a következők: administrateur général: 15.000 fr.; titkár és konzervátorok: I. o. 11.000 fr., II. o. 10.000 fr. III. o. 9000 fr.; segédkonzervátorok: I. o. 7000 fr., II. o. 6500 fr., III. o. 6000 fr.; főkönyvtárosok: kivételes osztályban (legföljebb két állás) 6000 fr., I. o. 5500 fr., II. o. 5000 fr.; könyvtárosok: I. o. 4500 fr., II. o. 4000 fr., III. o. 3500 fr., IV. o. 3000 fr., V. o. 2700 fr., VI. o. 2400 fr.; alkönyvtárosok: 2100 fr. A szolgáló személyzet fizetése a következő: örök és munkások vezetői: 2800-tól 3000 fr.-ig; altisztek, főörök és főmunkások: 2500—2600 fr.; I. o. örök és munkások: 2100—2400 fr.; II. o. örök és munkások: 1400—1900 fr.; munkások: 900—1500 fr.; kapusnó és takarítónök 600—1100 fr.; fontaineblai ör 600 fr.

A tisztviselők előléptetése részben anciennitás, részben az igazgatóság választása szerint történik, még pedig oly módon, hogy minden három előléptetés közül kettő az anciennitás alapján áll. A várakozási idő minimuma egy-egy fizetési osztályban két év. A konzervatori állások csakis választás útján töltenek be, még pedig a nyomtatványi osztállynál a segédkonzervátorok, a többi osztályoknál pedig a legalább is 15 év óta szolgáló könyvtárosok sorából.

A fegyelmi fokozatok a következők: 1. Az administrateur général szóbeli dorgálása, az illető osztályfőnök jelentése alapján; 2. írásbeli feddés, mely egy évre az előmenetel jogának elvesztésével jár; 3. lefokozás egy vagy két osztálylyal; 4. a fizetés megvonása, a mi azonban két hónapnál hosszabb ideig nem tarthat; 5. az elbocsájtás. A 2—5. pontok alatti ítéletet a miniszter mondja ki, az administrateur général írásbeli jelentése alapján. Ítélethozatal előtt az ügyre vonatkozó iratesomó közöltetik az érdekelttel, a kiuek joga van írásban, vagy élőszóval védekezni.

A németországi könyvtárak inkunabulum-jegyzékéről, mely az ősnymtatványok tervbe vett egyetemes jegyzékéhez szolgál előmunkálatul, Haebler Konrád hosszabb cikkben számol be a *Mitteilungen des österr. Vereins für Bibliothekswesen* 1909. novemberi füzetében. A jegyzék egybeállításával megbízott bizottság megalakulásáról, működése alapelveiről, ugyancsak Haebler egy cikke nyomán részletesen tájékoztattuk olvasóinkat.¹ Éppen azért nem tartjuk érdektelennek ez újabb közlemény nyomán röviden vázolni a bizottság eddigi munkásságának menetét és eredményét, mely annyival is inkább érdekel bennünket, mivel a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége szintén elhatározta, hogy német mintára földolgoztatja hazai könyvtáraink ide vágó anyagát.

A bizottság működése kiinduló pontjául Schwenke Adressbuch der deutschen Bibliotheken cz. kiadványa szolgált, a mely szerint 452 oly könyvtár van a német birodalomban, a melyek ősnymtatványok birtoká-

¹ V. ö. Magyar Könyvszemle. 1906: 1—6.

ban vannak. A valóság ennél is kedvezőbb, mert habár néhány esetben kiderült, hogy Schwenke adata téves, viszont elég sok könyvtárról pótlólag is megállapították, hogy inkunabulumok fölött rendelkeznek. Ez ismeretlen könyvállományok kiderítése különböző utakon történt. Egy részüket más, korábban s egészen eltérő ügyből kifolyólag kibocsátott körlevelekre beérkezett válaszokból állapították meg, más részüket különböző szerzetes rendek vezetősége derítette ki; egy harmadik részt pedig maga a bizottság nyomozott ki oly módon, hogy az inkunabulumokkal bíró könyvtárakhoz intézett kérdőívben fölített egy pontot, mely arra kért választ, vajjon vannak-e az illető könyvtár közelében olyan más gyűjtemények is, a melyekben ősnymotatványok előfordulnak.

A bizottság által kibocsájtott kérdőív különben első sorban arról kért fölvilágosítást, mily nagy a könyvtárban lévő inkunabulumok száma, van-e s miféle külön katalógus, esetleg általános jegyzék, ismeretes-e a gyűjtemény régi állományának eredete s végül hajlandó-e az illető intézet hivatalnokai kara a bizottság munkáját támogatni. E legutolsó kérdés tulajdonképen arra célzott, hogy van-e az illető könyvtárnál valaki, a ki képes a meglévő inkunabulumokat determinálni, illetve bibliográfiailag földolgozni. De sokan félreértve a kérdést, azt képzelték, hogy arról van szó, vajjon ők maguk nem volnának-e hajlandók saját ősnymotatványaikait leltározni s e félreértés következtében, számos inkunabulum-jegyzék érkezett be a bizottsághoz, mely a legtöbbnek jó hasznát vette a későbbi munkálatok folyamán.

Ekként megállapítván az inkunabulumokkal bíró könyvtárak jegyzéke, a bizottság első teendője az volt, hogy fölosztotta tagjai közt a munkaterületet, természetesen mindegyik tag sajátos helyzetére s tanulmányaira való tekintettel. Ezen túl azután minden tag annyi időt s akkor fordított az inventálás munkájára, a mint viszonyai megengedték. Az inventálás végrehajtása szintén a helyi és személyi viszonyoknak megfelelően változott. Az első teendő volt a kiszemelt könyvtár külön inkunabulum katalógusának kivonatolása; sok könyvtár elküldte az illető bizottsági tag lakására a katalógus kéziratát, míg másutt a helyszínén kellett ezt az előzetes munkálatot elvégezni. E kivonatolás eredménye rendszerint az volt, hogy az ősnymotatványok nagy részének azonosságát már ez alapon meg lehetett állapítani s így csak a hátramaradt kisebb anyagot kellett a helyszínén megtekinteni. Kis 6—8 ezer kötetre rugó könyvtárakat, melyek külön inkunabulum jegyzékkel nem bírtak, rendszerint a helyszínén vizsgálták át, a katalógus igénybevétele nélkül. Az oly könyvtárakat, melyek határozott számot mondtak be inkunabulumaiukat illetőleg, ha e szám nem haladta meg a tízet, nem keresték föl, hanem a központba kérték be az illető köteteket az azonosság megállapítása céljából. A legnagyobb nehézséget azonban oly, több százezer kötetes könyvtárak támasztották, a melyek külön inkunabulum jegyzékkel nem bírnak. Ily esetekben a bizottság az illető könyvtár valamely tisztviselőjét nyerte meg a jegyzék elkészítésére s az így elkészülő jegyzékek egy része nyomtatásban is megjelenik.

A leltározáshoz minden bizottsági tag megkapta Hain és Copinger egy példányát, hogy ennek segélyével az összes, vagy legalább is a keletnélk i inkunábulumokat a helyszínen meghatározhassa. E segédeszközzel s a fentebb vázolt előmunkálatok alapján Haebler szerint egy-egy bizottsági tag napokint átlag 100 őnyomtatványt volt képes meghatározni, de voltak napok, a melyeken 200-at is elvégezhettek. Az inventálás természetesen egyöntetűen történt, még pedig a lehető legegyszerűbb módon. Minden őnyomtatvány, mely Hain, Copinger vagy Reichling jegyzékében előfordul, a bizottság leltáraiban csupán e számmal jegyeztetett föl. E czélból mindegyik bizottsági tag kapott egy könyvet, melyben az 1—100 számok annyiszor voltak előnyomtatva, a hányszor szükséges volt ahhoz, hogy Hain-Copinger-Reichlinggel a konkordanciát előállíthassák. Minden könyvtár, melynek inventárja elkészült, egy betűjegyet kapott pl. M' a. m. München, udvari és állami könyvtár, Lb. a. m. Lübeck, városi könyvtár stb. s e jegyet minden oly Hain-Copinger-Reichling-féle számhoz odatették, mely az illető könyvtárban megvolt. Az oly darabokról, mely Hain-Copinger-Reichling segélyével bármily okból nem volt meghatározható, külön czédula készült, mely a szerző neve s a cím mellett lehetőleg a nyomtatás helyét és a nyomdász nevét is tartalmazza. E czédulák legott beküldettek a központba, a hol egységes betűrendben tartatnak s a későbbi kimerítő leíráshoz mutatóul szolgálnak. A szám-leltárak ellenben csak időről-időre küldetnek be a központba, a hol egy központi szám-leltárba bevezetik, hogy mely szám melyik tag leltárában fordul elő. E bejegyzéshez az illető bizottsági tag részére megállapított betűjegy szolgál.

Ily módon a bizottság 1909. április 1-ig 347 könyvtár mintegy 60,000 inkunábulumát határozta meg; ha minden akadály nélkül tovább is ebben a menetben halad a munka, befejezése kb. 1911. április 1-re remélhető. Az inventálás sajátképi költségei, minthogy a tagok külön munkadíjat nem kapnak, kizárólag napidíjkból, utiköltségekből állanak. Erre a célra évi 6100 márka van költségvetésileg előirányozva. A napidíj 15 márka s az utiköltségek kilométerenkint 9 pfennigben van megállapítva. Ezekívül egy 1500 márkás tétel áll a bizottság rendelkezésére segédmunkálatok költségeire. Ebből első sorban a fentebb említett nagyobb könyvtárak őnyomtatvány-katalógusainak elkészítését segélyezik. Végül 1500 márka van felvéve a központnál alkalmazott titkár díjazására. Ez állást egy könyvtári szaktan-folyamot végzett hölgy tölti be.

A MAGYAR KÖNYVSZEMLE ÚJ FOLYAMA.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára 1893-ban a Magyar Könyvszemle új folyamát indította meg.

A folyóirat, mint a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának hivatalos kiadványa s a magyar bibliografia egyedüli szakközlőnye, 1876 óta áll a hazai tudomány érdekeinek szolgálatában. Elsősorban a múzeumi könyvtár érdekeinek előmozdítására lévén hivatva, ismerteti annak egyes csoportjait; beszámol az évi gyarapodásról, a végzett munkáról és teljes megbízható képet ad a könyvtár belső életéről. Ismerteti a hazai és külföldi könyv- és levéltárakat, kiváló figyelmet fordítva ezek magyar és különleges bibliografiai vonatkozású anyagának felkutatására és közzétételére. Számot ad a hazai és külföldi könyvészeti irodalom termékeiről s figyelemmel kíséri a külföldi irodalom hazánkra vonatkozó kiadványait.

A Magyar Könyvszemle évnegyedes füzetekben, évenként márczius, június, szeptember és december hónapokban jelenik meg 24—26 ívnyi terjedelemben több műmelléklettel. Előfizetési ára egész évre 6 korona, a könyvárusi forgalomban 8 korona; egy-egy füzet ára 2 kor.

Az előfizetési pénzeket a **Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatala** fogadja el; a folyóirat szellemi részét érdeklő közlemények a **szerkesztő címére a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

A Magyar Könyvszemle régi és új folyamainak kötetei kaphatók *Ranschburg Gusztáv* könyvkereskedésében, Budapest, *IV., Ferenczick-tere 2.* A régi folyam 2—16. kötetének ára kötetenkint 4 korona, az új folyam 1—17. kötetének ára kötetenkint 8 korona. Az előfizetések ezentúl is a *Magyar Nemzeti Múzeum pénztári hivatalához* küldendők.

Megjelent és a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában kapható: *A hazai hírlapirodalom 1906-ban. I. A magyar hírlapirodalom, Zászló Jánostól. II. A nem magyar nyelvű hírlapirodalom, Kereszty Istvántól. III. Folyóiratok, Horváth Ignácztól. Függelék: A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája.* Ára 1 kor. 10 fillér. Kiegészítik: *A hazai hírlapirodalom 1907-ben, illetve 1908-ban. I. Hírlapok, Kereszty Istvántól. II. Folyóiratok, Horváth Ignácztól.* Egy-egy füzet ára 50 fill.

MAGYAR KÖNYVSZEMLE. — REVUE BIBLIOGRAPHIQUE HONGROISE.

Publiée par la bibliothèque Széchényi du Musée National Hongrois.

Directeur: M. François Kollányi.

Quatre livraisons par an; prix du volume
6 couronnes = 6 francs = 5 marcs.

Nouvelle série. XVIII. volume. I-e
livraison. Janvier—Mars 1910.

SOMMAIRE.

Dr. Paul Gulyás. Un manuscrit de Vitéz jusqu'ici inconnu dans la bibliothèque royale de Hannover. (Avec une vignette dans le texte)	Page 1
Dr. Jules Gábor. Contributions à l'histoire des copistes hongrois du moyen-âge. (Avec six vignettes dans le texte) ...	6
Dr. Paul Gulyás. Les bibliothèques scientifiques de Paris. (Deuxième partie)	25
Nos bibliothèques de province en 1908	40
Indicateur officiel. La Bibliothèque Széchényi du Musée Nat. Hongrois dans le dernier trimestre de 1909	75
Littérature. Joseph Szinnyei, Les écrivains hongrois. XIII. vol. Par le <i>dr. Paul Gulyás.</i> — Dr. Paul Gulyás, Les bibliothèques populaires. Par le <i>dr. Jean Melich.</i> — Dr. E. Szabó, Les publications de la bibliothèque municipale de Budapest. I—IV. Par le <i>dr. Paul Gulyás</i>	79
Revue des périodiques étrangers	84
Ignace Horváth. La littérature bibliographique hongroise dans le dernier trimestre de 1909	89
Notices. Les épreuves de l'examen professionnel des bibliothécaires moyens et populaires en Prussie. — De l'importance de la photographie pour la technique de bibliothèque. — La première salle de lecture pour la jeunesse en Amérique. — Sur le personnel de la Bibliothèque nationale de Paris. — La liste d'incunables des bibliothèques de l'Allemagne	91
Supplément. Les imprimeries de la Hongrie en 1909	1—24

Siège de la rédaction et de l'administration: *Magyar Könyvszemle*
Budapest, Musée National Hongrois.

A HAZAI NYOMDÁK 1909-BEN.

I. Budapest székesfőváros.

- *Ádám Hermann.
I., Krisztina-körút 77.
- Adler Ármin.
VIII., Német-u. 40.
- Adler Károly.
VI., Laudon-u. 4.
- «A Nap» ujságvállalat ny.
VIII., Rökk Szilárd-u. 9.
- Andai Gyula.
VI., Szondy-u. 11.
- *Anglo-ny. (Tul. Donáth és Vágó.)]
VIII., Baross-u. 47.
- Athenaeum irod. és ny. r.-t.
VII., Rákóczi-út 54.
- Auer Ignác.
VIII., Rákóczi-út 11.
- Auer József és tsa.
VI., Dalszínház-u. 10.
- Ausländer Lajos és tsa.
VI., Eötvös-u. 47.
- Babits Sándor József.
VIII., Reviczky-tér 1.
- Bagó Márton és fia.
II., Szilágyi Dezső-tér 1.
- *Bakács Albert.
VI., Szerecsen-u. 23.
- Balassa Béláné.
VIII., Baross-u. 69.
- Barcza József.
IV., Váci-u. 60.
- Bárd Jakab.
VII., Miksa-u. 17.
- *Baross-ny.
VI., gr. Zichy Jenő-u. 6.
- Bartalits Imre.
III., Remetehegy 1908.
- Bata János.
VII., Akácza-u. 11.
- Bata és tsa.
VIII., Nap-u. 19.
- Bauer Adolf.
VI., Vörösmarty-u. 74.
- Bauer Ferdinánd.
VII., Thököly-út 28.
- Bauer Ignác.
VII., Csányi-u. 13.
- Behr Miksa és Weisz Miksa.
V., Zoltán-u. 9.
- Beller Ignác.
VI., Levente-u. 6.
- Bendtner Győző.
VI., Podmaniczky-u. 57.
- *Bercsényi-ny. r.-t.
VIII., Reviczky-tér 5.
- Özvegy Berger Árminné, Neuwald
Malvina.
VIII., Üllői-út 48.
- Berger Zsigmond és Schimek Fe-
rencz. (Jókai-ny.)
VII., Thököly-út 28.
- Özv. Berkovits Jánosné.
VI., Szondy-u. 2.
- Bichler Ignác.
III., Lajos-u. 94.
- Bielitz Bertalan.
VII., Rombach-u. 8.
- *Bienenstok és fia.
IV., Deák Ferencz-u. 17.
- Biró Albert.
VI., Klauzál-u. 35.
- Biró Pál.
I., Uri-u. 19.
- *«Bírósági Szemle» ny. (Csernoch
és Glasel.)
VI., Bajza-u. 34/c.
- Bokor Dezső.
VII., Hársfa-u. 25.
- Böhm Lajos.
IV., Királyi Pál-u. 6.
- Breuer Ármin.
VI., gr. Zichy Jenő-u. 33.
- Breuer Mihály.
VI., Nagymező-u. 43.
- Bródy Dániel dr.
V., Váci-körút 34.

A csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve.

- Bródy József és tsai.
V., Váci-körút 34.
- Bromberger Jakab.
VII., Wesselényi-u. 66.
- Brózsza Ottó.
VI., Váci-körút 17.
- Bruck Ferencz és neje.
VI., Nagymező-u. 6.
- Bruckner Gyula.
I., Attila-u. 13.
- *Budapesti helyi érd. vasút ny.
V., Lipót-körút 22.
- «Budapesti Hírek» ny.
VI., Eötvös-u. 26/b.
- «Budapesti Hirlap» ny.
VIII., Röck Szilárd-u. 4.
- Budapestilap-éskönyvkiadóváll.ny.
VIII., Röck Szilárd-u. 19.
- «Budapesti Napló» ny. (Üzletv.
Zeisberger István.)
IX., Üllői-út 25.
- Buschmann F. utóda (Tul. Wisin-
ger Manó és Bagits Nándor.)
IV., Koronaherczeg-u. 8.
- Corvina-ny. (Tul. Berger Géza.)
VIII., Üllői-út 20.
- Csicsáky János.
VIII., Lehel-u. 8.
- Czeisler Béla.
VIII., Röck Szilárd-u. 9.
- Czettel és Deutsch.
V., Bálvány-u. 12.
- Damborschitz Vilmos.
VII., Murányi-u. 45.
- Dann Jenő.
II., Zsigmond-u. 13.
- Deutsch József.
VII., Károly-körút 7.
- Deutsch M.
VII., Dob-u. 3.
- Deutsch Zsigmond, ifj.
VI., Aradi-u. 35.
- *Divald Károly.
VIII., Kisfaludy-u. 9.
- *Durdik József.
VIII., Mária-u. 15.
- Dus Márton.
V., Árpád-u. 6.
- Eberle József és tsa.
IV., Mária Valéria-u. 2.
- Eckstein Bernát és fia utóda:
Elek Lipót.
VII., Kertész-u. 20.
- Ehrenstein Mór.
VI., Laudon-u. 4.
- Eichenbaum Mór.
VII., Dohány-u. 29.
- Einzig Mór.
VIII., Luther-u. 2.
- Eisler Jenő.
VII., Klauzál-tér 16.
- Eisler Suchmann.
VII., István-tér 17.
- Eisner Géza és tsai.
V., Honvéd-u. 10.
- *Elek L.
IV., Papnövelde-u. 8.
- Első Kőbányai ny. (Tul. Gold-
schmied Alfréd.)
X., Belső Jászberényi-út 1.
- *Engel S. Zsigmond.
VI., Vörösmarty-u. 56.
- Engel Simon.
VI., Szondy-u. 23.
- *Engel és Ladányi.
VI., Ó-u. 6.
- *Engelmann M.
IX., Ráday-u. 7.
- Engelmann Mór.
II., Margit-körút 5/b.
- Erbeck György.
V., Súlyom-u. 16.
- *Erzsébetvárosi ny.
VII., Dohány-u. 29.
- Európa ny. r.-t.
VI., Ó-u. 12.
- Express-ny. (Tul. Pless Ignác.)
VI., Váci-körút 39.
- Fabriczki Sámuel.
VI., Eötvös-u. 32.
- *Farkas és György.
VIII., Német-u. 27.
- Farkas Lajos és Jakab.
V., Nádor-u. 19.
- Farkas és tsa (Farkas Jenő és
Krausz Jakab).
VI., Eötvös-u. 29.
- Fichner U. és fia.
VII., Thököly-út 3.
- Fisch Fülöp és tsa.
VIII., Baross-u. 66—68.
- Fischbach Károly.
IV., Templombazár.
- Fleischmann és Haan.
VI., Csengery-u. 86.
- Fleischmann Simon.
VII., Rottenbiller-u. 66.
- *Fodor Kálmán.
VI., Rózsa-u. 25.
- Fortuna ny. (Tul. Pollák M. Miksa
és tsa.)
V., Bálvány-u. 21.
- Fővárosi ny. r.-t.
VI., Podmaniczky-u. 39.

- Franklin-társ. ny.
IV., Egyetem-u. 4.
- Franklin-fiók ny.
IV., Vármegye-u. 11.
- Fráter Dániel és Hartenstein Gábor.
VII., Hársfa-u. 40.
- Fried és Krakauer.
VII., Dohány-u. 10.
- Fried A. és tsa.
VIII., Reviczky-tér 4.
- *Özv. Fried Ignáczné.
VIII., József-u. 14.
- Fried József.
VIII., Röck Szilárd-u. 20.
- Fried S.
VIII., József-u. 17.
- Fried Samu és Perényi Klementina.
VIII., József-u. 1.
- Friedmann Ármin.
VII., Kertész-u. 27.
- Friedmann Áron.
VI., Gyár-u. 54.
- Fritz Ármin.
VIII., Nap-u. 13.
- Fuchs Ármin.
VI., Szabolcs-u. 4.
- Fuchs Ármin és Pfeifer Emil.
VII., Alpár-u. 8.
- Fuchs Samu.
VI., Terez-körút 43.
- Füredi Lipót.
VII., Munkás-u. 13.
- *Gál és Neumayer.
V., Honvéd-u. 29.
- Garai Mór.
VII., Dohány-u. 1/b.
- Garai Simon.
V., Nagykorona-u. 5.
- Gárdos Miksa.
VII., Valero-u. 12.
- Gavrilovits és tsa.
IV., Molnár-u. 10.
- Geiszt Márton és Viola Mihály Miksa.
V., Arany János-u. 3.
- *Gergely Miksa.
VI., Lázár-u. 2.
- Globus ny. (Beer E. és tsa.)
VI., Aradi-u. 8.
- Goldberger Ignácz.
II., Corvin-tér 1.
- Goldfaden Márkné szül. Mandl Eleonóra.
VII., Dohány-u. 29.
- Goldfinger Mór.
VI., Király-u. 106.
- Goldschmidt Mór.
VI., Revay-u. 6.
- Goldstein Albert.
VI., Eötvös-u. 10.
- *Goszler Gyula.
IV., Aranykéz-u. 1.
- Gottlieb Izidor.
VI., Mozsár-u. 12.
- Grafikai intézet. (Üzletv. Czettef Ödön.)
VII., Nagydíófa-u. 14.
- Gross Benjamin.
VI., Eötvös-u. 19.
- Gross és Bauer.
VII., Jósika-u. 7.
- Grosz Izrael.
VII., Valero-u. 14.
- Grund V. utódai.
IV., Molnár-u. 37.
- *Gruzl I.
VI., Felső-erdősor 32.
- Grünhüt Vilmos és Steiner Ármin.
VI., Vörösmarty-u. 75.
- Grünwald Ödön.
VII., Wesselényi u. 4.
- Özv. Guttman Fülöpné, Jelenik Berta.
VIII., Röck Szilárd-u. 40.
- Özv. Gyórfly Józsefné.
V., Nádor-u. 82.
- *Haladás-ny. (Tul. Gross A. és tsa.)
VIII., Német-u. 9.
- Hamburger és Birkholz.
V., Csáky-u. 13.
- Hapta Bernát.
IX., Soroksári-u. 49.
- Harsány Emil.
IX., Lónyay-u. 17.
- Hatschek Jenő és Kunst Gyula. (Üzletv. Kunst Gy.)
VI., Podmaniczky-u. 71.
- Hatsko Antal és Gyöngyösi József.
IV., Mária Valéria-u. 2.
- Hatton Nelly.
V., Zoltán-u. 12.
- Hauptmann Béla.
VI., Aradi-u. 31.
- *Hazai Hirlapkiadó r.-t. ny.
V., Honvéd-u. 10.
- Händler Dávid.
VI., Jósika-u. 2.
- Hedvig Imre.
VII., Wesselényi-u. 9.
- Hedvig Sándor.
VII., Dohány-u. 12.
- Hegedűs Márton.
VI., Dessewffy-u. 18.

- *Heisler és Közol.
II., Várkert-rakpart 1.
- Helios ny. (Tul. Hőning Lajos.)
VI., Gyár-u. 62.
- Hell J. Ede.
VIII., Luther-u. 4.
- Heller Jakab Kálmán és Heller Szidónia.
VII., Peterdy-u. 5.
- Hercz Ármin.
VII., Izabella-tér 5.
- *Hermes ny. r.-t.
V., Báró Atzél-u. 2.
- Hermann Benjámin.
VII., Dob-u. 83.
- *Herrmann Ignác.
VI., Szerecsen-u. 45.
- Hirth Lipót és Kardos Fülöp Gábor.
VI., Gróf Zichy Jenő-u. 37.
- Hornvánszky Viktor.
VI., Aradi-u. 14.
- Horváth Alajos.
III., Lajos-u. 26.
- *Hungária ny.
V., Váci-körút 34.
- Hunnia ny. (Tul. Sebők Lipót és Münz Mórné.)
VI., Teréz-körút 3.
- Jancsó Dezső.
VIII., Mária-u. 7.
- Jedlovsky István.
IX., Ferencz-körút 17.
- Jermányi Lajos és Sallay Gyula.
VIII., Bezerédy-u. 9.
- Jermányi Samu.
VI., Dessewffy-u. 47.
- *Jókai-ny. (Tul. Berger Zs. és Schimek.)
VII., Thököly-út 28.
- Juhász Zsigmond és Haas Mórné.
V., Tükör-u. 5.
- Kaczborg Lipót.
IV., Hajó-u. 5.
- Kállai Ármin.
V., Bálvány-u. 18.
- *Kálmán M. és tsa.
V., Vadász-u. 32.
- Kalmár Mór.
IV., Semmelweis-u. 14.
- *Kanitz C. és fiai.
V., Vadász-u. 26.
- Kápolnai Adolf.
VI., Gyár-u. 3.
- Karczag Vilmos Benjamin.
VI., Dávid-u. 8.
- Károlyi György.
V., Arany János-u. 1.
- Kassino Jakab.
VI., Király-u. 26.
- Kaufmann Béla.
V., Mérleg-u. 6.
- *Kaufmann J. és tsa.
V., Arany J.-u. 18.
- Kaufmann és Weitz.
VI., Vörösmarty-u. 52.
- Keller Dániel.
I., Attila-u. 63.
- Kellner Albert.
VII., Csányi-u. 13.
- Ifj. Kellner Ernő.
VI., Csáky-u. 9.
- Kellner és Mohrlüder.
V., Gyár-u. 29.
- Kellner Gerzson.
VII., Rózsa-u. 23.
- *Kereskedelmi ny.
VI., Eötvös-u. 10.
- Kertész József.
IV., Mária Valéria-u. 11.
- Kilián István és tsai.
V., Honvéd-u. 10.
- Klein Ignác.
VI., Lovag-u. 13.
- Klein Samu.
VI., Szerecsen-u. 15.
- Klein Simon és Grünwald Béla.
VII., Wesselényi-u. 11.
- Klein Vilmos.
VIII., Rákóczi-út 73.
- Klősz György és fia.
VII., Városligeti fasor 49.
- Kogutovics Manó.
V., Rudolf-rakpart 8.
- Kohn Simon.
VIII., József-körút 10.
- Kohn és Grünhut.
VII., Hársfa-u. 1.
- Kollmann Fülöp.
V., Arany János-u. 34.
- *Korvin testv.
VI., Révay-u. 14.
- Kossuth Lajos ny. (Tul. Laufer Jakab és Holländer József.)
VIII., Tisza Kálmán-tér 5.
- *Könyves Kálmán ny.
VI., Aradi-u. 31.
- Kövéer János.
VI., Révay-u. 8.
- Közművelődési ny.
VI., Izabella-u. 70.
- Krausz Lajos.
VI., Ó-utca 50.
- Kulcsár Béla és Albert József.
I., Mészáros-u. 3.

- Kunoss Vilmos és fia.
VI., Teréz-körút 38.
- Kunstädter Vilmos.
VII., Csömöri-út 91.
- Kürschner Adolf és Kürschner Sándor.
VI., Rózsa-u. 97.
- Lajner Joachim.
VI., Vörösmarty-u. 60.
- Langer Ede és fia. (Tul. Langer Ferencz Ede.)
IV., Váci-u. 81.
- László (Lefkovic) Béla.
VII., Valero-u. 9.
- Légrády Testv.
V., Váci-körút 78.
- Lehner Rezső és Kohn Ödön.
VIII., Bérkocsis-u. 16.
- Lengyel Lipót.
V., Visegrádi-u. 3.
- Leopold Dávid és Pollák Ignác.
VIII., Üllői-út 10.
- Leopold Mihály.
VI., Ó-u. 8.
- Lichtmann Róza.
VI., Vörösmarty-u. 52.
- Lipinszky Lipót.
IX., Kínizsy-u. 25.
- *Löbl Dávid és fia. (Löbl Dávidné sz. Messinger Jeanette, Löbl Mór és Löbl Ödön.)
VI., Andrassy-u. 19. és VI., Nagymező-u. 26.
- Löbl Mór.
VII., Király-u. 27.
- Löblovitz Zsigmond.
VII., Thököly-u. 40.
- Lörincz Károly.
X., Gyüjtőfőgház.
- Löw Ede.
V., Váci-körút 80.
- Lusztig Mór.
VII., Kertész-u. 35.
- Lusztig Tivadar.
VI., Ó-u. 23.
- *Magyar fémny.
VIII., Kisfaludy-u. 9.
- «Magyar Hirlap» ny.
V., Kálmán-u. 2.
- M. kir. állami ny.
I., Nándor-tér 1.
- M. kir. államvasutak ny.
VI., Csengerly-u. 33.
- M. kir. egyetemi ny.
I., Iskola-tér 3.
- M. kir. posta ny.
IV., Főposta.
- M. kir. postatakarék ny.
V., Széchényi-u. 2.
- Magyar Reklám ny.
VII., Holló-u. 12.
- Magyar Sajtó ny.
V., Nádor-u. 74.
- Magyar sz. korona orsz. vasutas szövetsége ny. (Üzletv. Krammer Lipót.)
VI., Podmaniczky-u. 27.
- Magyar Ujságkiadó r.-t. ny.
IV., Vármegye-u. 11.
- Maksyskó József.
VI., Dessewffy-u. 36.
- Marián György.
VII., Rottenbiller-u. 56.
- Markovits és Garai.
VII., Rombach-u. 11.
- Márkus Géza és Márkus Pál.
V., Báthory-u. 20.
- *Márton és Vas.
V., Klotild-u. 16.
- Mauhlin Ignác és Schmiedl Jakab.
VII., Wesselényi-u. 49.
- May János.
II., Albrecht-út 3.
- Meisel Sándor.
VII., Erzsébet-körút 34.
- Mercur-ny. (Tul. Berger Géza.)
IV., Királyi Pál-u. 9.
- Merendiák Károly.
X., Liget-tér 4.
- Merényi József.
VII., Károly-körút 19.
- Mermelstein Fülöp.
VII., Wesselényi-u. 11.
- *Mezei Adolf.
IX., Ráday-u. 8.
- Minerva ny. (Tul. Gansl Zs.)
VI., Szerencsen-u. 7—9.
- Molnárok Lapja.
V., Csáky-u. 12/a.
- Morgenstern Gábor.
VIII., Nap-u. 19.
- Morva Rezsőné, Hőgye Mária.
VIII., Tömö-u. 33.
- Munk Lipót.
V., Árpád-u. 12.
- Muresián Domitian.
V., Báthory-u. 15.
- Muskát Béla és Friedmann Samu.
VI., Szondy-u. 4.
- Muskát Miksa.
VI., Podmaniczky-u. 41.
- Műszaki irod. és ny. r.-t. (Üzletv. Brett Zsigmond.)
VIII., Conti-u. 38.

- Nádasch Ignác.
VI., Dessewffy-u. 45.
- NadelJakabnészül. Neimann Gizella.
VII., Károly-körút 7.
- Náftáli Áron.
VIII., Népszínház-u. 22.
- *Nagel István.
VII., Vörösmarty-u. 17.
- Nagy Mór.
VIII., Rökk Szilárd-u. 28.
- *Narodna Recs ny.
VII., Dohány-u. 104.
- Neiavits (Sulem) Samu.
V., József-tér 33.
- Nemzetközi ny.
VIII., Futó-u. 44.
- Neuwald Illés utódai. (L. Berger Arminné.)
VIII., Üllői-út 48.
- Nyúl István térképészítő ny.
VII., Garay-u. 3.
- Oblatt Lipót.
VII., Csengery-u. 3.
- Orsz. községi közp. ny r.-t.
VI., Váci-körút 61.
- *Otthon-nyomda.
VIII., Mária-u. 42.
- *Pallas irod. és ny. r.-t.
V., Honvéd-u. 10.
- Pannonia ny.
VII., Rombach-u. 8.
- Patay János és Szombathelyi György.
VI., Hajós-u. 31.
- Pátia irod. és ny. r.-t. (Tul. Cos-sel Arnold.)
IX., Üllői-út 25.
- *Pázmáneum ny.
VIII., Köztemető-út 8.
- Pénzüntézetű és irodai felszerelések műintézete r.-t. (Üzletv. Légrády Géza.)
IV., Váci-u. 74.
- Perl Rezső.
VII., Vörösmarty-u. 20.
- Pesti Lloyd társ. ny.
V., Dorottya-u. 14.
- Pesti ny. r.-t.
V., Hold-u. 7.
- Pestuka János Alfréd.
VII., Murányi-u. 44.
- Petőfi ujság, könyveladó és hirdetési vállalat ny. (Tul. Pesti Alfréd.)
VII., Kertész-u. 76.
- Petrovics János és Gavrilovics Trifun. (Üzletv. Krnyác János.)
IV., Molnár-u. 10.
- Piatnik Nándor és fia.
VII., Rottenbiller-u. 17.
- Pintér és Seidner.
VII., Vörösmarty-u. 19/b.
- Pless Ignác. (L. Express ny.)
VI., Váci-körút 39.
- Id. Poldini Ede és tsa. (Tul. Kerner Istvánné.)
IV., Irányi-u. 1.
- Pollacsek A.
VI., Podmaniczky-u. 6.
- Pollák Elkán és Garai Simon.
V., Bálvány-u. 21.
- Pollák Jakab.
VI., Aradi-u. 15.
- *Pollák M. Miksa és tsa.
V., Akadémia-u. 15.
- *Pollák és Leopold.
VIII., Üllői-út 10.
- Poporul Român ny. (Tul. Biraucaz Dóme és tsa.)
VII., István-út 11.
- Pór József és Koch János Frigyes.
VIII., Mária Terézia-tér 13.
- Posner K. Lajos és fia.
VI., Csengery-u. 31.
- Pressler Mihály.
VII., Dob-u. 87.
- Preszburg Frigyes utóda Schwarz L.
V., Arany János-u. 14.
- Propper Leó.
VII., Erzsébet-körút 35.
- Quittner József.
IV., Károly-körút, Közp. Városház.
- Radenkovits Dragulin és Krisztics Irén Anna.
IX., Rákos-u. 11.
- Radó Gyula és Radó Jenő.
V., Szemere-u. 19.
- Radó Izor.
VI., Szerecsen-u. 13.
- Radó Vilmos.
VI., Ó-u. 2.
- Radványi Ábrahám.
VII., Rottenbiller-u. 66.
- Rákos Farkas és Steiner Kálmán.
VI., Podmaniczky-u. 27.
- Rákosi Vilmos.
I., Attila-u. 75.
- Ramspott Károly.
I., Mészáros-u. 3.
- Fiókküzet:
I., Döbrentei-u. 3.
- *Reform ny.
VI., Csengery-u. 9.
- Reich Ármin.
VII., Dohány-u. 84.

- Reiner Elkán.
I., Döbrentei-u. 13.
- Reisz Jenő és Neumann Lipót.
VI., Király-u. 10.
- Révai és Salamon.
IX., Üllői-út 18.
- Rigler József Ede.
VI., Rózsa-u. 55.
- Rosenbaum Bendel.
VII., Wesselényi-u. 49.
- *Rosenbaum F.
VII., Dob-u. 81.
- Özv. Rosenberg Ignáczné és Berger Adolfné.
VI., Aradi-u. 40.
- Rosenthal Gyula.
VI., Proféta-u. 5.
- Róth József.
IV., Semmelweis-u. 4.
- Róth Mór és tsa.
VII., Kertész-u. 23.
- Róthberger Miksa és Weisz Fülöp.
VI., Szondy-u. 11.
- Rózsa Izidor és Müller József.
VIII., Röck Szilárd-u. 20.
- Rózsa Kálmán és neje.
VIII., Szentkirályi-u. 30.
- Rubin Izidor.
VII., Király-u. 15.
- Salvendy Ferenc és Fried Adolf.
VII., Kertész-u. 25.
- *Sarkadi J.
V., Báthory-u. 4.
- Saphir Ármin Árpád.
II., Fő-u. 45.
- Schlesinger Vilmos.
V., Honvéd-u. 2.
- *Schmelz és Misner.
VI., Izabella-u. 70.
- Schmidl és Mannheim.
VII., Wesselényi-u. 49.
- Schmidl Sándor.
Gr. Zichy Jenő-u. 3.
- Schultz Ábrahám.
VIII., Baross-u. 81.
- Schwartz István.
VI., Izabella-u. 78.
- Schwarz László és tsa. (L. Pap Manó.)
VII., Hársfa-u. 40.
- Seidner Emil.
VII., Vörösmarty-u. 19/B.
- Sinay Gusztávné szül. Adler Katalin.
VII., Damjanich-u. 19.
- Singer Lipót.
IV., Károly-körút 24.
- Singer és Spenn.
VI., Szondy-u. 11.
- Skopper József.
VII., Kertész-u. 34.
- Sós Izidor és Klein Herman.
VIII., Csepregy-u. 2.
- Sopousek Alajos.
VII., Király-u. 25.
- Spatz Henrik.
VII., Dob-u. 55.
- Spinner Adolf.
VI., Dessewffy-u. 43.
- Stachora Károly.
V., Arany János-u. 7.
- Stanca Sebestyén.
VII., Rózsa-u. 7.
- Stephaneum.
VIII., Szentkirályi-u. 28/a.
- Stern Adolf.
VII., Munkás-u. 14.
- Stern Péterné és Stadler János.
VII., Kazinczy-u. 35.
- Stohanzl Ede József.
VI., Lehel-u. 5.
- Sugár Vilmos és Székely Viktor.
VI., Eötvös-u. 26/b.
- Süsz Dávid.
IV., Váci-u. 79.
- Szántó József.
VI., gr. Zichy Jenő-u. 21.
- Szántó József, Singer Olga és Wank Frigyes.
VI., Lovag-u. 6.
- Szécsi Ferencz.
V., Csáky-u. 2/B.
- Szegő Lipót.
V., Alkotmány-u. 7.
- Székely Albert (Ábrahám).
VI., gr. Zichy Jenő-u. 38.
- Székely Arthur.
VII., Rottenbiller-u. 19.
- Székely Viktor.
VI., Ó-u. 15.
- *Székesfővárosi házi ny.
IV., Közp. Városház.
- Szent László ny.
VIII., Röck Szilárd-u. 28.
- *Szkurka és tsa.
VI., Jász-u. 76.
- Szombathelyi György és Hamburger Mór.
VIII., Szentkirályi-u. 1/a.
- Szrpszke Novoszty ny. (Tul. Krnyác János.)
IX., Lónyay-u. 12.
- Taslanan Oktáv.
IV., Molnár-u. 10.

- Thália-ny. (Tul. Faludi Gábor.)
V., Csáky-u. 12.
- «Turul» ny.
IV., Eskü-út, Klotild-palota.
- *Ullmann Vilmos.
IV., Régi posta-u. 4.
- Ungár Selig.
V., Nádor-u. 58.
- Unio-ny. (Tul. Bachrach Ludmilla és Vig Emil.)
VI., gr. Zichy Jenő-u. 7.
- *Unio. (Tul. Fried és Liebermann.)
VIII., Röck Szilárd-u. 20.
- «Uránia» ny.
VIII., Mária-u. 11.
- *Utassy B. és tsa.
V., Markó-u. 5.
- Vágó Géza és Weisz Arnold.
VII., Vörösmarty-u. 4.
- Özv. Várnai Fülöpné és Várnai Dezső.
IV., Régi posta-u. 3.
- Vas Manó.
V., Klotild-u. 1/b.
- Özv. Vas Tivadarné sz. Nagel Ilona.
V., Alkotmány-u. 7.
- Vaskó Dezső.
VII., Dob-u. 63.
- Vég Szniaj Zsigmond.
II., Margit-körút 79.
- Vég Zoltán és Boros Ferencz.
V., Lipót-körút 5.
- *Vézi Gerzson.
VI., Wesselényi-u. 27.
- Vig testvérek.
II., Fő-u. 60.
- Vigyzó Tivadar.
VI., Váci-körút 39.
- «Világosság» ny. (Üzletv. Pollák Simon.)
VIII., Conti-u. 4.
- Vincze és Bartók.
V., Bálvány-u. 15.
- Völgyesi Márk és Ábrahám Leó.
VII., Dob-u. 16.
- Wagner Ferencz.
VIII., Futó-u. 44.
- Weber Károly Lajos.
VIII., Baross-u. 4.
- Weisz Adolf.
VI., Király-u. 15.
- Weisz Ármin.
IV., Duna-u. 6.
- Weisz Bernát.
V., Zoltán-u. 9.
- *Weisz L. és F.
V., Csáky-u. 3.
- Weisz Lipót.
VI., Ó-u. 39.
- Weisz Miksa és Braun Sámuel.
VII., Vörösmarty-u. 4.
- Weisz Sándor Zsigmond.
IX., Ráday-u. 60.
- Weissenberg Ármin.
VIII., József-körút 16.
- Wellesz Béla és fia.
VI., gr. Zichy Jenő-u. 37.
- Wiesinger József.
VII., Wesselényi-u. 30.
- Wilheim Zsigmond.
VI., Király-u. 16.
- Wimmer Márton.
III., Serfőző-u. 10.
- Winkler Ármin és Bromberger Jakab.
VII., Dob-u. 69.
- Wodianer F. és fiai.
IV., Sarkantýus-u. 3.
- Woititz B.
VI., Dávid-u. 7.
- Yost írógép r.-t. ny. (Üzletv. Káldor Marczell.)
VII., Erzsébet-körút 9—11.
- *Zawadil E.-féle menetjegy-ny. (Tul. Christoph Paula és Jirschik András.)
V., Zoltán-u. 13.
- Zeisler M.
VII., Kertész-u. 38.

II. Vidék.

Abujszántó:
Baksy Barna.

Abony (Pest vm.):
*Ruber István.
Szerdahelyi János.

Abrudbánya:
*Árpád r.-t.

Róth Ferencz.
Pannonia ny.

Ada (Bács-Bodrog vm.):
Berger Adolf.

Alsókubin:
*Fried Dávid.
Trnkóczy József.

Alsólendva :

*Balkányi Ernő.

Apatin :Gasz Mátvás.
Szavadill József.**Arad :***«Arad és Vidéke» ny.
Aradi ny. r.-t.
Bloch Henrikné.
*Első aradi amerikai gyorssajtó ny.
(Tul. Keppich Zsigmond.)
Függetlenség ny.
Gör. kel. román egyházmegyei
ny.
*Kállay-ny.
*Kalmár Nándor és tsai.
Losonczy Zoltán és tsai.
Nichin György «Tribuna» ny.
Réthy Lipót és fia.
Weisz Felix.**Aranyosmarót :**«Dóczy» ny. (Tul. Némédi László).
Mercur-ny. (Tul. Kohn Bertalan.)**Aszód :***Grósz Sámuel.
Petőfi ny.**Bácsalmás :**

Horváth Mátvás.

Baja :Kazal József.
Kollár Antal.
Nánay Lajos.
Rajkovics Károly.**Balassagyarmat :**B.-gyarmati ny. r.-t.
*Darvai A. utóda.
Halyák István.
Mercur-ny.
Pozsonyi Gábor.
Részvény-ny. utóda.
*Wertheimer Zsigmond.**Balatonfüred :**

Vallus V. Mihály.

Balázsfalva :

Gör. kath. papnövelde ny.

Bán (Trencsén vm.):

Back Armin.

*Fuchs Vilmos.

*Hertzka Armin.

Bánffyhunyard :Abrahám Mórné.
*Lévai Ignác.**Barcs (Somogy vm.):***Mizsur Ádám.
Skribanek Géza.
*Szilágyi György.**Barót :**Nagy József.
Rozsondai János.**Bártfa :**Blayer M.
Felsősárosi ny. (Tul. Salgó Mór.)
Horovitz Menasche Chasskel.**Battonya :**Gallovich István.
*Ruber István.**Bazin :**

Klein Alfréd.

Békés :Br. Drechsel Géza.
Papp József.**Békéscsaba :***Békésmegyei «Függetlenség» ny.
«Corvina»-ny. (Tul. Szihelszky
József.)
Galli Béla.
Povázsay testvérek.
*Tevan Adolf.**Belényes :**Süssmann Lázár.
*Weinberger és tsa.**Beregszász :**Engel Jenő.
*Haladás ny. (Tul. Klein Sámuel.)
Landau és Rubin.
*Szabadság ny.
*Szaubel Mór.**Berettyóújfalu :***Adler Béla.
*Székely Armin.**Besztercze :**

Balkirs Hirsch Leib.

Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
Matheiu György.
*Sadler Albert.
*Sternhell H.

Besztercebánya :
Havelka József.
Hungária ny. (Tul. Sonnenfeld Mór.)
Machold Fülöp.

Betlen :
*Schönfeld Henrik.

Bonyhád :
*Höninger József.
Raubitschek Izor.
*Weisz Jakab.

Borosjenő :
Ungár Jenő.

Borossebes :
*Avarfi József.

Brád :
*Roth Ferencz.

Brassó :
Brassói lapok ny. (Tul. Trattner H.
és tsai.)
Ciurcu és tsa.
Gött János fia.
*Gust A.
Herz és tsa.
*Ilynek és Hentschel.
Lehmann Gottlieb.
Dr. Muresian Aurél.
Schneider testvérek és Feminger.

Breznóbánya :
Kreisler József.

Budafok :
*Budafoki ny.
*Klein Mór.

Buziásfürdő :
*Ifj. Brach József.
Ullmann Ferencz.

Csacza :
Braun Rezső.
Taub Emil.

Csákova :
Grádl Péter.

Csáktornya :
Fischel Fülöp (Strausz Sándor).

Csepreg :
*Menyhárt Julia.

Cservenka :
Welker Adám.

Csikszereda :
*Apponyi ny. r.-t.
Gyönös Gyula.
*Létz János.
Székelység ny. (Tul. Szvoboda
Miklós.)
Szvoboda József.

Csitár :
*Csitári ny.

Csongrád :
Bozó és Justin.
Tiszavidék ny. (Tul. Silber János.)
Weisz Márk.

Csorna :
Csornai ny. váll. (Kokas István és
Neumann Samu).

Csurgó :
Vágó Gyula.

Czegléd :
*Nagy Elek.
*Sárik Gyuláné.
Sebők Béla.

Czellőmők :
Dinkgrewe Nándor.

Dárda :
*Arady Lajos.
*Frank Béla.

Debreczen :
*Adler Józsefné.
*Beck Izidor.
Csokonai ny. (Tul. Lengyel Imre
és tsa.)
*Debreceni Reggeli Ujság ny.
Debreceni Ujság ny.
Debreczen sz. kir. város ny.
*Frankl és Vidgranovits.
*Gyürki Sándor.
*Hegedüs és Sándor.
*Herczeg Sándor.
Hoffmann és Kronovitz.

- *Horovitz Zsigmond.
*Komáromi József.
Kutasi Imre.
*Liebermann József.
*Mihályi Sámuel.
*Pongrácz Géza.
*Protestáns ny.
- Derecske :**
Friedmann Henrik.
- Dés :**
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
Pollák Vilmosné, sz. Weinberger
Mátild. (Üzletv. Pollák Vilmos.)
- Detta :**
*Tringl és Kirsch.
- Déva :**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
*Laufer Vilmos.
*Szent János ny.
- Devecser :**
Rosenberg Zsigmond.
Vörösmarty ny. (Tul. Huss Gyuláné.)
- Dicsőszentmárton :**
*«Erzsébet»-ny. (Tul. Dosztál Kálmán.)
Jeremiás Sándor.
- Dobsina :**
*Schmiedt Géza.
- Dombóvár (Tolna vm.) :**
Dombóvári ny. (Tul. Bruck Sándor.)
*Polgár Ignác.
- Dunaföldvár :**
Somló Manó.
- Dunaszerdahely :**
Adler Nettli.
Goldstein Józsuá.
- Eger :**
Baross-ny. (Tul. Paunz Sándor.)
Egri ny. r.-t.
Érseki lyceum ny.
*Fleischmann-ny.
Löw Béla.
- *Löw Sámuel.
Schwartz Ilka.
- Élesd :**
Sándor Mór.
- Enying :**
Polgár Jenő.
- Eperjes :**
*Divald Károly fia.
Kösch Árpád.
Pannonia-ny. (Tul. Kahn Mór.)
*Stehr József.
- Ercsi :**
*Fehér-ny.
- Érmihályfalva :**
Beck Adolf.
- Érsekujvár :**
Kohn Samu.
*Pálinkás J. Géza.
Winter Zsigmond.
- Erzsébetfalva :**
*Kaufmann és Müller.
*Matkovich A.
*Zucker Jenő.
- Erzsébetváros :**
Erzsébetvárosi kereskedelmi szövetkezet ny.
*Herma.
Loydl testvérek.
- Esztergom :**
Özv. Buzárovits Gusztávné.
«Hunnia»-ny. (Tul. Gerenday József.)
Laiszky János.
*Lehr Lipót.
*«Szabadság» ny.
- Fehérgyarmat :**
*Kossuth-ny.
- Fehértemplom :**
Kuhn Péter.
Wunder Gusztáv.
Wunder Gyula.
- Felsőőr : (Vas vm.)**
Schodisch Lajos.
- Felsővisó :**
Schiffmann Chána Taube.

Fiume :

Battara Péter.
 *Corradini Umberto.
 *Dobrovich Antal József.
 Hönig E.
 Jerouscheg Lajos.
 *Kereskedelmi ny.
 Martich A.
 Mohovich Emőd.
 Novi List ny.
 Quarnero ny.
 *Unione ny.
 Uránia ny.

Fogaras :

*Népkönyvny.
 *Popp Szilárd.
 *Thierfeld Dávid.

Galánta :

Első galántai ny. (Tul. Neufeld Samu.)
 Neuschloss Jakab.

Galgócz :

*Bródy Simon.
 Sterner Adolf.
 Szold Jakab.

Gálszécs :

*Berkovits R.
 *Birnbaum Lázár.

Gödöllő :

Erzsébet ny.
 *Kovács Ferencz.

Gyergyóditró :

*Létz János.

Gyergyószentmiklós :

*Létz János.
 *Kossuth-ny.
 *Sándory Mihály.

Gyoma :

Kner Izidor.

Gyöngyös :

*Breuer M. Mihály.
 Herczog Ernő Ármin.
 *Hevesmegyei Lapok ny.
 *Hungária ny.
 Sima Dávid.

Gyönk (Tolna vm.) :

Engel József.

Győr :

Dobos Ignác.
 Gróf Gyula.
 Gross Gusztáv.
 Győregyházmegyei ny.
 Győri Újság ny. (Tul. Lurja Aladár és Muraközi Árpád.)
 Heckenast György.
 Mercur ny. (Tul. Láng Jakab Jenő.)
 Nitsmann József.
 «Pannonia» ny. (Tul. Szávay Gyula és Raáb Béla.)

Győrszentmárton :

*Szent Benedek ny.

Gyula :

«Corvina»-ny. (Tul. Weinstein Arnold.)
 Dobay János.
 Szedő Emil.

Gyulafehérvár :

*Erzsébet-ny.
 Izsák Lázár.
 *Keresztes Nagy Imre.
 *Papp György.
 Püsp. lyc. ny. (Bérlő: Schäser Ferencz.)

Hajduböszörmény :

*Altmann Noé.
 Szabó Ferenczné.

Hajdudorog :

Grünfeld Mózes.

Hajdunánás :

*Horovitz Gyula József.

Hajduszoboszló :

Plón Gyula.

Halmi :

*Friedmann H.

Hátszeg :

Hátszeg és Vidéke ny. (Tul. Klaf-ter Ignác.)
 Mester János.

Hatvan :

Hoffmann M. L.
 *Jatzkó Lajos.

Heves :

Adler József.

Hódmező-Vásárhely :

- *Nemes Ármin.
- Róth Antal.
- «Vásárhely és Vidéke» ny. (Tul. Andrey Gyula; üzletv. Aradi Lajos.)
- «Vásárhelyi Reggeli Ujság» ny. (Tul. Kun Béla.)

Hódság :

- Pfiszter József.
- Raab Jánosné, sz. Speizer Teréz.

Holics :

- Malovany József.

Homonna :

- *Fejes Jakab.
- *Homonna és Vidéke ny.
- Waller H. és tsa.

Hosszúfalu :

- *Jancsó János.

Huszt :

- *Ausländer Ignác.
- *Huszt nyomdavállalat.
- Mermelstein Fülöp.

Igló :

- Ferencz Dávid.
- «Szepesi Lapok nyomdavállalat» ny. (Tul. Telléry Gyula.)
- Tátra-ny. (Tul. Stein Ignác.)

Illava :

- *Eckmann Ignác.

Ipolyság :

- Neumann Jakab.
- Polgár Ignác.

Jánosháza :

- *Rubin Salamon.

Jászapáti :

- *Galamb Zoltán.
- *Id. Imrik József.

Jászárokszállás :

- *Nigrinyi F.

Jászberény :

- Balázs Ferencz.
- Hay Géza és Grün Herman.
- Panyik Sándor.
- *Pesti Péter.

Takáts Herman.

* Vértés Adolf.

Kalocsa :

- Juresó Antal.
- Werner Károly.

Kaposvár :

- Gerő Zsigmond.
- Hagemann Károly.
- Özv. Jancsovics Gyuláné.
- *Kéthelyi L. és tsa.
- *Részvény-ny.
- Singer Lipótné.
- Szabó Lipót.
- *Szalai Ferencz.

Kapuvár :

- Buxbaum József.
- Décsy György.
- *Keresztény-ny.

Karánsebes :

- Fleissig Lipót.
- Gör. kel. román egyházm. ny.
- Jacobovits József.

Karczag :

- Klein József.
- *Magyar evangyéliomi ny.
- *Nagykunsági ny. betéti t. (Kertész és Izsák tulajd. bérlők.)
- Szódi S. utóda Simon Sándor.

Kassa :

- *Breitner Mór.
- *Corvina-ny.
- *Gutenberg-ny. (Tul. Lukács G.)
- Koczányi Béla.
- László Béla.
- *Maczner Samu.
- Schwarz Alfréd.
- *Szent Erzsébet-ny.
- Vitéz A. utóda. (Schillinger Zoltán.)
- Vulkán Ábrahám.
- Werfer Károly.

Kecskemét :

- Első kecskeméti hirlapkiadó és ny. r.-t.
- Első nagy alföldi ny. és hirlapkiadó-vállalat.
- Eötvös Nagy Lajos.
- *Fischl Dávid.
- *Függetlenségi ny.
- *Gichner Gábor.
- *Nagy Imre.

Pestmegyei Hirlap ny.
 *Spitzer Vilmos.
 Steiner Mihály.
 *Széll Nándor.
 Sziládi László.
 Tóth László-féle ny. (Tul. Fekete
 Mihály.)

Késmárk :
 Altmann Dávid.
 Szauter Pál.
 *Vitriol I.

Keszthely :
 Farkas János.
 Fischl Salamon.
 Mérey Ignác.
 Nádai Ignác.
 Sujánszky József.

Kézdivásárhely :
 Kézdivásárhelyi ny. r.-t.
 *Turóczy István.

Királyhelmeccz :
 Klein Gyula.

Királyhida :
 Brandweiner Vilmos.

Kisbér :
 Hafl Kálmán.

Kisjenő :
 *Rosenthal Pál.

Kiskőrös :
 Kalisch Ignáczné.
 *Majoros és Szekulesz.

Kiskunfélegyháza :
 Feuer Illés.
 *Poltzer Vilmos.
 Vesszősi József.

Kiskunhalas :
 *Horváth Gyula.
 Práger Ferencz.

Kiskunmajsa :
 *Schwarz A.

Kismarton :
 Dick Ede.
 Gabriel Jakab.

Kispest :
 *«Bercsényi» ny. r.-t.

Első Kispesti ny. (Tul. Fischhof
 Henrik.)

Kisszeben :
 *Stehr G. és I.

Kisújszállás :
 *Platz Ferencz.
 Szekeres Lajos.

Kisvárdá :
 Berger Ignác és tsa.
 Ifj. Klein Gyula.
 Preisz Vilmos.

Kolozsvár :
 *Boskovitz József.
 *Breszler és Ferdinánd.
 *«Carmen» ny. (Tul. Baritiu P.
 Péter.)
 «Ellenzék» ny. (Tul. Magyar
 Mihály.)
 *Fuhrmann Miklós.
 Gámán János örököse.
 *Kupferstein testv.
 *Laskai Árpád.
 Lepage Lajos.
 Liczeum-ny. (Tul. Gombos Ferencz.)
 «Magyar Polgár» ny. (Tul. Ajtay K.
 Albert.)
 Polcz Albert.
 Schaberl József.
 *Stief Jenő és tsa.
 *Sz. Bonaventura ny.
 *Szövetség ny.
 *Unió ny.
 Ujhelyi M. és T.
 Weinstein Béni.

Komárom :
 Hacker Richárd.
 «Hungária» ny. (Tul. Freisinger Mór.)
 *Pannonia ny.
 Schönwald Tivadar.
 Spitzer Sándor.
 Szénásy és Sipos.
 *Szent László ny.

Korpona :
 Ruzsinák Antal.

Kovászna :
 Ifj. Jancsó Mózes.
 Szabó Sámuel.

Kőhalom :
 *Kőhalmi ny.

Körmend :

- *Bertalanffy József.
- *Katona Imre.
- Körmendi ny. r.-t.
- *Slavik Ferencz.
- *Weiner I.

Körmöczbánya :

Paxner I. és Biron H.

Köszeg :

- Feigl Frigyes.
- Feigl Gyula.
- *Rónai Frigyes.

Kula :

Berkovits Márk.

Kunhegyes :

- *Balla Sándor.

Kunszentmárton :

- *Bozóky G.
- *Özv. Csanádi Józsefné.
- *«Közérdek» ny.

Kunszentmiklós :

- *Schwarz V.

Lajtaszentmiklós :

- *Stiborszky Fülöp.

Lakompak (Sopron vm.):

Krausz Henrik.

Léva :

- Dukesz Lipót.
- Nyitrai és társa.
- *Schultz Ignác.

Lippa :

- *Máhr Emil.
- Rafila Demeter.
- *Zeitler Lajos.

Liptószentmiklós :

- *Klimes és Pivkó.
- *Löw Dezső.
- Steier Izidor.

Losoncz :

- Bieskei Zoltán.
- Kármán Zsigmond.
- *Kredens Béla.
- Losonczy Sándor.
- Roth Simon.
- Werner Ernő.

Lőcse :

- Reiss Tivadar József.
- Singer-féle ny.
- Szepesvármegyei közig. ny. (Tul. Braun Fülöp.)

Lugos :

- *Anwender Henrik.
- Auspitz Adolf kny. (Tul. Schlinger Zsigmondné Stern Jozefin és Schlinger József.)
- *Gutenberg ny.
- Husvéth Emil és Hoffer János.
- Raubitz Janka.
- Szidon József.
- *Sziklai Lajos.
- «Tipografia Heres». (Tul. Belle, sz. Bersan Julia.)
- Virányi János.
- Weisz és Sziklai.

Magyarkanizsa :

Bruck P. Pál.

Magyarláros :

Paneth Leopold és Schönfeld Zsigmond.

- *Teitelbaum ny.

Magyaróvár :

Czéh Sándor-féle ny. (Tul. Czéh Lajos.)

- *Ligeti István.

Magyarpécska :

Ruber István.

Makó :

- Kovács Antal.
- «Makói Hírlap» ny. (Tul. Neumann József.)
- *«Makói Ujság» r.-t. ny.
- «Maros»-ny. (Tul. Gaál László.)

Malaczká :

Wiesner Alfréd.

Mándok :

Klein Lajos.
Silberstein Bernát.

Máramarossziget :

- *Benkő M.
- *Berger Miksa.
- Blumenfeld és Dávid.
- *«Jókai» ny.
- *Kaufmann A. és fiai.

- Máramarosi ny. és kiadó r.-t.
 «*Máramarosi Független Ujság» ny.
 *Sichermann Mór.
 *Szabadsajtó kny.
 Wider és Rosenthal.
 *Wisner és Dávid.
- Marczali :**
 *Mizsúr Ádám.
- Margitta :**
 *Hungária ny.
- Marosludas :**
 Glück József.
- Marosujvár :**
 *Wugrinetz M.
- Maros-Vásárhely :**
 Adi Árpád.
 Ev. ref. collegium-ny. (Bérlő : Benkő
 László.)
 Grün Sámuel.
 *Hirsch Mór.
 *Komáromi Sándor.
 *«Kossuth» ny. irod. és hirlapkiad.
 váll.
 *Nagy Samu.
 Révész Béla.
 Vincze és Leopold.
- Mátészalka :**
 Weisz Antal.
 Weisz Zsigmond.
- Medgyes :**
 *Krausz I.
 Reissenberger G. A.
- Mezőcsát :**
 *Schwartz H.
- Mezőkövesd :**
 Balázs Ferencz.
- Mezőtúr :**
 *Braun Juda.
 *Kanyó Antal utóda Borbély Gyula.
 Török Ignác.
- Miava :**
 Haas Mór.
 *Pazsiczky Dániel.
- Mindszent :**
 *Horváth Antal.
 Weisz Ignác.
- Miskolcz :**
 *Berger Bernát.
 Boros Benő.
 *Braun Henrik.
 Groszmann József.
 Klein és Ludvig.
 *László Adolf.
 *Lichtmann Ferencz.
 *Löwy József fia.
 Schwarcz Soma.
 Stamberger Bernát.
 *Stamberger Márkus.
 Szelényi és tsa.
- Misztótfalu :**
 Simon Aurél és tsa.
- Modor :**
 *Rohacsek Simon.
- Módos :**
 Hoffmann Béla.
 *«Pátria» ny.
 *Wohlfarth József.
- Mohács :**
 Blandl János.
 *Pollák Róbert.
 Rosenthal Márk és fia.
- Monor :**
 Pestvármegyei ny. (Tul. Molnár
 Sándor.)
- Mór :**
 *Móri ny.
 Reszler Jakabné.
- Moson :**
 Grünfeld Ignác.
- Munkács :**
 *Grósz testvérek.
 Grünstein Mór.
 *Káhn és Fried.
 Kroó Hugó.
 *Meisels Bernát.
 *Mermelstein Dávid.
 *«Pannonia» ny.
- Muraszombat :**
 Balkányi Ernő.
- Nagyabony (Pozsony vm.):**
 *Müller Mór.
- Nagybánya :**
 Morvay Gyula.

- Nánásy István.
*Singer Sándor.
Weinberger Lajos.
- Nagybeckserek :**
«Libertas» ny.
«Mercur» ny. (Gresics Szvetozár és fia Izidor.)
Pleitiz Fer. Pál utóda. (Dr. Brajjer L. és Mayer R.)
Seprős Valter.
*Toliczki Száva.
- Nagyberezna :**
Deutsch Hermanné és Steiger Sámuel.
- Nagyenyed :**
*Keresztes Nagy Imre.
Nagyenyedi ny. és papírárugyár r.-t.
- Nagykálló :**
Sarkady József.
- Nagykanizsa :**
Farkas és Kraus.
Fischer Ernő.
Goldberger Vilmos.
*Gutenberg ny.
Münz Jenő és Balog Oszkár.
*Ofenbeck és Balázs.
Ifj. Wajdits József.
Weiss L. és F.
Zala hirlapkiadó és ny. r.-t.
- Nagykároly :**
Gellis Jakab.
«Kölcsey» ny. r.-t. (Üzletv. Varga Endre.)
Petőfi ny. r.-t.
Szatmárvármegyei központi közigazgatási ny. (Tul. Manyák és Tóth.)
- Nagykátai :**
*Nagykátai és monori ny. (Tul. Molnár S.)
- Nagykikinda :**
*Milenkovics Szidónia.
Kiadói ny. (Tul. Szegyakov Iván.)
*«Pannonia» ny. (Tul. Balázs Jenő.)
Radák János.
*Sonderling Károly.
- Nagykőrös :**
Bazsó Lajos.
Ottinger Edéné.
- Nagylak :**
*Weisz Márk.
- Nagymarton :**
Gellis Henrik.
Kohn József H.
Schön Samu.
- Nagymihály :**
Landesman B.
- Nagyrócze :**
*Büchler Béla.
*Lévai Izsó fiókja.
- Nagysomkút :**
*Vider Jakab.
- Nagysurány :**
Rimstein Ábrahám.
- Nagyszalonta :**
*Kálmán László.
Pick Gáspár.
Reich Jakab.
*Sichermann Mór.
Székely I.
- Nagyszében :**
*Budovszky L.
Drotleff József.
Gör. kel. főegyházmegyei ny.
*Haiser M.-féle ny.
*Krafft Vilmos.
Meltzer Henrik.
Nép kny.
Roth Frigyes.
Steinhausen T. utóda. (Reissenberger Adolf.)
- Nagyszombat :**
Fiebig József.
*Haas-féle Pannonia kny.
Goldmann Miksa özvegye.
Horovitz Adolf.
*Reisz L.
Vider Jakab.
Ifj. Winter Salamon.
Winter Zsigmond özvegye.
- Nagyszöllős :**
Rochlitz Géza.
Ugoesai közp. ny.
Zala Mór.
- Nagytapolcsány :**
*Gross Gy.
Platzko Gyula.

Nagy-Várad :

Béres Károly és Held Pál.
 Ifj. Berger Sámuel.
 *Boros Jenő.
 Ifj. Csávásy Gyula.
 «Esti Ujság» ny. (Tul. Gyagyovszky József.)
 Helyfi László.
 Hönig Józsefné.
 Láng József.
 Laszky Ármin
 Magyar György.
 «Nagyvárad» ny.
 Neumann Vilmos.
 «Rákos Szabadság» ny. (Tul. Rákos Ferike.)
 Rákos Vilmos utóda. (Adler Béla.)
 Rubinstein Vilmos.
 Sas Edéné, sz. Mészáros Anna.
 Sebő Izsák Imre.
 Sonnenfeld Adolf.
 *Stern Béla.
 «Szent László» ny. (Bérlő : Csávásy Gyula.)
 Verő Ede és tsa ny. (Tul. Verő Ede és Weisz Vilmos.)
 Vidor Manó.

Námesztó :

*Kornheuser Ferdinánd.
 *Schein Márk.

Naszód :

*Schwartz Mór.

Németbogsán :

Rosner Adolf.

Nezsider :

Horváth Julia.

Nyírbátor :

*«Apolló» ny. (Tul. Weisz Imre.)
 Friedmann Lipót.
 Klein József.
 Weisz Ignác.

Nyíregyháza :

*Borbély Béla.
 Jóba Elek. (Tul. özv. Jóba Elekné.)
 Klafter Ignác.
 Piringer János. (Tul. özv. Piringer Jánosné.)
 Tóth József és tsa.

Nyírmada :

*Grosz J.

Nyitra :

Hermes ny.
 Huszár István.
 Iritzer Zsigmond.
 Kapsz Győző és Kramár Vilmos.
 *Löwy Antal.
 *Magyarországi keményseprő-szakkolap ny.
 Neugebauer Nándor.
 *Risnyovszky János.

Nyustya :

*Schmidt Géza.

Óbecse :

Lévai Lajos.

Ólubló :

Zauberer Simon.

Oraviczabánya :

*Káden J.
 Kehrer L.
 Progresul ny.
 *Weisz Felix.
 Wunder Károly.

Orosháza :

*Denártsik Ferencz.
 Pless N.
 G. Szabó Lajos.
 Veres Lajos.

Orsova :

Handl A.
 *Handl József.
 Tillmann R.

Ószivác :

Sonnenfeld Ármin.

Ökörmező :

*Weisz Izidor.

Özörény :

*Rigler-gyár ny.

Paks :

Rosenbaum Miksa.

Palánka :

Csernicsek Imre.
 Kristofek József és Blazsek Józsefné.

Pancsova :

*Horovitz A. és fia.

- Jovanovics test.
Kohn Samu.
Koszaniés Miklós.
Krausz Adolf.
Vig Simon.
Wittigschlager Károly.
- Pankota :**
Bod József.
- Pápa :**
Ev. ref. főisk. ny. (Bérlő: Kis Tivadar.)
Goldberger Gyula.
Nobel Ármán.
*Stern Ernő.
- Párkány :**
*Gondos Vilmos.
- Pásztó :**
Első pásztói ny. (Tul. Sima Dávid.)
*Nigrinyi Ferencz.
- Pécs :**
Engel Izidor.
Hochrein J.
Klein Ferencz.
Madarász Béla.
*«Minerva» ny.
Pécsi irod. és ny. r.-t.
Püspöki lyceum ny.
Taizs József.
Wessely és Horváth.
- Peredmér :**
*Papirárugyár ny.
*Línsz utódal.
- Perjámos :**
*«Hungária» ny.
Pirkmayer Alajos.
Reimholz Ferencz.
- Petroseny :**
Figuli Antal.
*Steiner R.
- Poprád :**
*Fuchs Gyula.
- Pozsony :**
Alkalay Adolf.
Hj. Angermayer Károly és Angermayer Lajos.
Eder István.
Freistadt Mór.
Grünfeld Lipót.
- Hauser Samu.
*«Hungaria» ny. (Bac Bernát.)
Katholikus irod. r.-t. ny.
Kohn Mór.
Lichtenfeld Salamon.
Lőwy Gusztáv.
Mandl testvérek.
Nasch Jakab.
Natali Magdolna.
Persiwofsky János.
Schönberger Bernát.
«Westungarischer Grenzbote» ny. (Tul. Simonyi Iván.)
Wigand F. K. (Stromszky Emil.)
- Pöstyén :**
*Gipsz A.
Kohn Bernát.
- Privigye :**
*Gubits Bernát.
- Puhó :**
Reismann Mór I.
- Putnok :**
Gärtner Ignác.
- Püspökladány :**
*Deutsch D.
- Ráczeke :**
Csery István.
*Pilisér Simon.
- Rákospalota :**
Deutsch Mózes.
*Fischer Dezső.
- Rákosszentmihály :**
Rákosvidéki nyomdavállalat. (Tul. Balázsovich Kálmán.)
- Resiczabánya :**
Weisz Adolf.
- Rimaszombat :**
Lévay Izsó.
Náray János Albert.
Rábely Miklós.
- Rózsahegy :**
Kohn Adolf.
*Komor testvérek.
*Ó-papirgyár ny.
*Parička János.
*Pollák Jenő.
Salva Károly.

Rozsnyó :

- *Falvi Jenő.
- *Görbics és Bauer.
- Kovács Mihály.
- «Sajóvidék» ny. (Tul. Hermann Istváné.)

Ruttka :

- *Böhm Albert.
- «Felvidéki Magyarság» ny.

Salgótarján :

- Boros Ignáczné Láng Regina.
- *Boros Róza.
- Friedler Ármin.
- *Singer N.

Sárbogárd :

- Spitzer Jakab.

Sárospatak :

- Ev. ref. főiskola ny. (Tul. Radill Károly.)

Sárvár :

- Jakoby B. utóda Stranz János.

Sátoraljaújhely :

- *Deutsch I.
- «Hegyalja» ny. (Tul. Alexander Vilmos.)
- Landesmann Miksa és tsa.
- Lóvi Adolf.
- «Pannonia» ny. (Tul. Ócskay László.)
- *Vajda József és tsa.
- «Zemplén» ny. (Tul. Ehlert Gyula.)

Segesvár :

- *Becsek D. és fia. (Fióközlet.)
- Horéth Frigyes.
- Jördens testv.
- *Krafft Vilmos.

Selmecz- és Bélabánya :

- Grohmann Gyula.
- Joerges Ágost özv. és fia.

Sepsiszentgyörgy :

- «Jókai» ny. r.-t.
- *«Kossuth» ny. r.-t.
- *Móricz István és Vajna Lajos.

Siklós :

- Harangozó József.
- *«Minerva» ny. (Tul. Klein F.)
- Wessely és Horváth.

Siófok :

- Weisz Lipót.

Somorja :

- *Goldstein József.

Sopron :

- Breiner S. Lipót.
- Gellis Mór.
- *Klaber testv.
- Petőfi-ny. (Tul. Zsombor Géza)
- Romwalter Alfréd.
- Röttig Gusztáv és fia.
- Török Kálmán és Kremszner Károly.
- *Ungár József.

Stájerlakanina :

- Hollschütz G.

Sümege :

- Horvát Gábor.

Szabadka :

- Bittermann József.
- Braun Adolf.
- Hirth Lipót és tsa.
- Horváth István és tsa.
- *Hungaria ny.
- Krausz és Fischer.
- Lipschitz és tsa.
- Szabados Sándor.
- *Szabadkai ny. és hirlapkiadó vállalat.
- *Szántó Lajos.
- Székely Simon.
- *Szent Antal ny.
- *Szövetkezeti ny.

Szakolcza :

- Dr. Bayer és társa.
- Kohn Ármin.
- Teslik József.

Szalárd :

- Kertész Márton.

Szamosujvár :

- Auróra-ny. (Tul. Todorán Endre.)
- Gör. kath. egyházmegyei ny.

Szarvas :

- Danszky Sándor.
- Dóka Gyula.
- *Dolesch József.
- *Kovács Károly.
- *Müller Károly.
- Sámuel Adolf.
- *Staffel János.

Szatmár-Németi :

- *Boros Adolf.
- *Gestettner Adolf.

- *Grosz és Oesterreicher.
 *Kálík és Szerémi.
 *Kölcsey-ny.
 Morvai János.
 Nagy Lajosné.
 *Nemes András.
 Pázmány-sajtó.
 «Szabadsajtó» ny. (Tul. Litteczky
 Endre.)
 *Szász és Sárközi.
- Szászrégen :**
 Burghardt Dezső.
 Sehebesch Károly.
- Szászsebes :**
 *Hientz József.
 Stegmann János.
 Winkler Gusztáv.
- Szászváros :**
 Minerva-ny. r.-t.
 *Szászvárosi ny. r.-t.
 *Tipografia Noua».
- Szeged :**
 *Bartos Lipót.
 *Bruckner Dezső.
 *Csapik Gyula.
 *Dénes ny.
 *Dugonics-ny. r.-t.
 Endrényi Imre.
 Endrényi Lajos.
 Engel Lajos.
 Gönczi J. József.
 *Leopold Ignác.
 Schulhof Károly.
 Traub B. és tsa.
 *Tzschöckel Hermann.
 Várnai Lipót.
 *Wesselényi Géza.
- Szeghalom :**
 Kovács Antal.
 *Morva Rezső.
 *Riegel Zoltán.
 *Sárréti Ujság. (Tul. Béressy Gé-
 záné Pusztay Julianna.)
- Szekszárd :**
 Özv. Báter Jánosné.
 *Kaszás Sándor.
 Lengyel Pál.
 *Perl Dániel.
 *Részvény-ny.
 Ujfalussy Lajos utóda: Molnár Mór.
- Szempcz :**
 Fischer Náthán.
- Szenicz :**
 Bezsó János és tsa.
 Löffler József.
- Szentendre :**
 Szent-Endre és Vidéke ny. (Tul.
 Náthán Ignáczné.)
- Szentes :**
 *«Alföldi Ellenzék» ny.
 Farkas Eugénia.
 Kecskeméti Szabó Kálmán és Vajda
 Ernő.
 Szentes és Vidéke I. ny. r.-t.
 *Untermüller Ernő.
 *Vajda B. utóda.
 *Vajda Ernő.
- Szentgotthárd :**
 Ifj. Wellisch Béla.
- Szenttamás (Bács-Bodrog vm.):**
 Marinkov Szvetozár.
- Szepesváralja :**
 Buzás Dénes.
- Szepsi :**
 Tóth István.
- Szerbnagyszentmiklós :**
 *Schwartz Lipót.
 Wiener Náthán.
- Szered :**
 Grósz Lipót.
 Neufeld Samu.
 *Schreiber Mór.
 Sterner Dávid.
- Szerencs :**
 Simon József.
 *Winternitz Lajos.
- Szécsény :**
 Glattstein Adolf.
- Székelyhid :**
 *Gottlieb Jakab.
 Kohn Sámuel.
- Székelykeresztur :**
 Szabó Kálmán.
- Székelyudvarhely :**
 Becsek D. fia.
 Betegh Pál.
- Székesfehérvár :**
 Csitári G. E.

- *Debreczeni István.
 *Egyházmegyei ny.
 Eisler Adolf.
 Glück Mór.
 *Kaufmann Pál utóda Kovács L. Adolf.
 Lurja Aladár. (Üzletv. Gróf Gyula.)
 *Minerva ny.
 Singer Ede.
 Számmer Imre.
- Szigetvár :**
 Corvina-ny. (Tul. Ferencz Dávid.)
 Kozáry Ede.
 *Krausz Adolf.
- Szikszó :**
 Blank Simon.
- Szilágycseh :**
 Berger Bernát.
 *Hungaria ny.
- Szilágysomlyó :**
 Bölöni Sándor.
 Brüll és Heimlich.
 Heimlich Károly.
 *Sternberg Ignác.
 «Viktoria» ny. (Tul. Lázár János.)
- Szinyérváralja :**
 Vider Jakab.
- Szolnok :**
 Bakos István.
 *Faragó Sándor.
 Fuchs Lipót és fia.
 *Hay és Grün (Várm. ny.)
 Hercz Zsigmond.
 Jász-Nagykun-Szolnokmegyei La-
 pok ny. (Tul. Vezéry Ödön.)
 Pollák Lajos.
 *Róth Dezső.
 Wachs Pál.
- Szombathely :**
 Bertalanffy József.
 Egyházmegyei ny.
 Gábel Ágoston.
 *Geist Márton és Schlesinger Jenő.
 *Langer K. János.
 *Löwy Gusztáv.
 Seiler Henrik utódai: Szele és
 Breittfeld.
 *«Vasvármegye» ny.
- Tab :**
 Perl P. Pál.
 *Zuckermáandel Jakab.
- Tamási (Tolna vm.):**
 Jeruzsálem Ede.
- Tapolca :**
 Lövy B.
 *Weisz József.
- Tasnád :**
 Löwinger Lipót.
- Tata :**
 Engländer József és tsa.
 *Lindenberg Adolf.
 Nóbel Adolf.
- Técső :**
 *Szabó Lipót.
- Temeskubin :**
 *Oberläuter Róbert.
- Temesvár :**
 Beyer Róbert.
 Csanádegyházmegyei ny.
 Csendes Jakab.
 *Csendes Lipót.
 *Csirovits D. Thoma.
 Délmagyarországi ny. (Tul. Wettel
 Ferencz.)
 *Dévai és Reif.
 Freund Gyula.
 *Klein Frigyes.
 *Lehner György.
 Mangold Sándor.
 *Messinger Sándor utóda.
 Moravetz és Weisz.
 Muresian Döme.
 Pátia ny. (Tul. Marossy Mátyás.)
 Rodina János és tsai.
 *Rosenberg Lajos.
 Steger Ernő utódai.
 *«Temesvárer Zeitung» ny. (Tul.
 Heim Antal.)
 Uhrmann Henrik.
 Unio-ny. (Tul. Kartjé Mihály.)
 Veres Sámuel utóda Vértés József.
- Tenke :**
 Mandel Ferencz.
- Tiszafüred :**
 Goldstein L.
 Kemény Arnold.
 Weizsmann Samu.
- Tiszalök :**
 Löwi Márton.

Tiszapolgár:
Szabó Fülöp.

Titel:
Szubotieski Szimó.
Csája Alajos.

Tokaj:
*Fränkel Dezső.
*Klein Márkus.

Tolesva:
*Friedmann Béni.

Tolna:
Weltmann Ignác.

Topolya (Bács-Bodrog vm.):
Gaál István.
*Hajtmann J.
Wilheim Miksa.

Torda:
*Fodor Domokos.
*Füssy József.
*Undy Domokos.

Torna:
*Glanz Izsák.
*Rosenblüth Simon.
*«Bodvavölgy» ny.

Tornalja:
*Künstler I.

Torontálvásárhely:
*Haladás ny.

Tótróna:
*Kohn Nándor.

Törökbecse:
*Jovanovits Gergely.
Radák Jánosné.

Törökkanizsa:
*Bruck P. Pál.
Szegyakov Sándor.

Törökszentmiklós:
Rubinstein Sándor.

Trencsén:
Gansel Lipót.
Sándor X. Ferencz.
Szold Henrik.

Trencsénteplicz:
*Sándor X. Ferencz.

Trsztena:
*Schein Samu.

Turdossin:
*Kornhauser N.
*Schein Márk.

Túrkeve:
*Daróczy Antal.
Özv. Föföldy Györgyné.

Turócszentmárton:
Gasparik József.
Magyar ny. (Tul. Moskóczy Fe-
renczné.)
Turócszentmártoni ny. r.-t.

Újarad:
Mayr Lajos.

Újfehértó:
Guttman Kálmán.

Újpest:
*Csanády József.
*Fuchs Antal és József.
*Krömer Alajos.
Salgó testvérek.
*Szabadság ny. (Tul. Hirschbein
Regina.)
*Wagner Jenő.

Újverbász:
Boros György.
Kovács János.
*Verbászi ny.

Ujvidék:
«Branik» r.-t. ny.
*Dokovits György.
Fuchs Emil és tsa.
Hirschenhauser Benő.
Hungária-ny. (Tul. Friedmann
Sándor).
Ivkovics György.
Miletics Szvetozár.
Natosevičs r.-t. ny.

Ungvár:
Földesi Gyula.
Gellis Miksa.
Joffe Salamon.
Lám Elemér.
*Papírárugyár ny.
Székely és Illés.
Ungmegeyi ny. r.-t.
Unio ny. r.-t. (Igazg. Kaninczky
Géza.)

Vác :

- *Katzburg D.
- *Kir. orsz. fegyintézet ny.
- Kohn Mór.
- Mayer Sándor.
- *Pestvidéki ny.

Vágújhely :

- Brück Soma.
- Horovitz Adolf.
- Hungária ny.
- *Löwysohn Manó.
- Schreiber Mór.
- Steinmann Jakab.

Vajdahunyad :

- *Wachter J.

Varannó :

- *Weinstein E.

Vasvár :

- *Fischl Salamon.
- *Singer Mór és fia.
- Singer Zsigmond.

Verebély :

- Hungária ny. (Tul. Neufeld Sándor.)

Versecz :

- *Albach testv.
- *Anwender H.
- *Glaser Sándor.
- *Guttman Nándor.
- Kehrer Lajos.
- Özv. Kirchner J. E.
- *Márk és tsa.
- *Mátics István.
- *Neumann Henrik.
- Petko-Pavlovics Milán.
- *Risztics István.
- Veronits József.
- *Wettel testvérek.

Veszprém :

- *Czigány Pál.
- Dunántuli ny. (Tul. Köves Béla és K. Paur Ödön.)
- Egyházmegyei ny.
- *Fodor Ferencz.
- Krausz Ármin és fia.
- Népakarat ny. (Tul. Takács Szilveszter.)
- *Pósa Endre.

Zalaegerszeg :

- Breisach Sámuel.
- Tahy Rozália utóda Kakas Ágoston.
- Unger Antal.

Zalaszentgrót :

- Nagy Sándor

Zenta :

- Barna János.
- Beretka Imre.
- *Bíró János.
- Fekete Sándor.
- «Iparosok szövetsége» ny.
- Kabos Ármin.
- *Molnár Vincze.
- «Összetartás» ny.
- Pléstity és Horvát.
- Straub Ödön.

Zilah :

- Krausz E. és tsa. (Tul. Nádler Béniné, Krausz Eszter és Krausz Lajos; czégyv. Nádler Béni.)
- Seres Samu.
- «Szövetség» ny. (Tul. Török János, Szabó Lajos, Fejérdy Béla. Üzletv. Szabó Lajos.)

Zircz :

- *Zigethy Ákos.
- *Zirczvidéki ny.

Zólyom :

- Bertán Ede.
- Nádósy Ferencz.
- Schlesinger Ignác.
- *«Zólyom és Vidéke» ny. (Tul. Strausz Vilmos.)

Zombor :

- Baits Vladimír.
- *Bikár P. M. és tsa.
- Bittermann Nándor és fia.
- *Bosnyák Ernő.
- Kollár József.
- Oblát Károly.

Zsibó :

- Singer Arnoldné (Farkas Róza).

Zsolna :

- Bjel József és Jellinek József.
- *Braun Rezső.
- *Glasel Samuné.
- Horner Ferencz.
- *Nürnberg Ármin.

Zsombolya :

- Perlstein Fanny.

A HAZAI HIRLAPIRODALOM 1909-BEN.

Térkimelés czéljából nem a teljes bibliográfiát adjuk ez évben, hanem csak a mult évi kimutatásunk óta beállott változások adatait. A «Megszűnt lapok» rovatába soroztunk olyan hirlapokat is, a melyek még 1908-ban befejezték pályafutásukat, de megszűntükről még nem volt tudomásunk a bibliografia közlésekor. Az «Új lapok» ellenben mind az 1909. év folyamán indultak meg. Egyebekben az 1906—8. évi hirlapjegyzékek érvényben maradtak.*

I.

Hirlapirodalom.

Összeállította: KERESZTY ISTVÁN.

A) *Megszűnt hirlapok.*

I. Magyar nyelvűek.

I. Politikai napilapok.

BUDAPESTEN.

— — —

VIDÉKEN.

Független Ujság. (Szatmár.) I. évf.
Győri Napló. VII. évf. (Új czíme:
Krajcáros Ujság, Győri Napló.)
Kolozsvári Estilap. I. évf.
Kolozsvári Friss Hírek. I. évf.
Krajcáros Ujság, Győri Napló. VII.
évf.
Krassó-Szörényi Hirlap. (Lugos.) I.
(XI.) évf.
Pozsonyi Ujság. I. évf.

Összesen: 7.

II. Politikai hetilapok.

BUDAPESTEN.

Budapesti Hétfői Ujság. (Magyar
Székesfőváros.) XII. évf. (Új czíme:
M. Székesfőváros.)
Magyar Függetlenség. IV. évf.
Magyar Jövendő. I. évf.
Magyar Közélet. VIII. évf.
Magyar Néplap. XVII. évf.
Magyar Politika. II. évf.
Magyar Székesfőváros. XII. évf. (Új
czíme: Pesti Hétfői Ujság.
Pesti Hétfői Ujság. XII. évf. (Vissza-
váltottatta czímét, lett: M. Szé-
kesfőváros.)

Összesen: 8.

* Azon hirlapok és folyoiratok vétettek fel, melyek mint kötelezpeldányok 1909-ben megszűntek érkezni, illetve 1909-ben érkeztek először a Magyar Nemzeti Múzeumba. — Ez az összeállítás, mely 1894-ig a Vasárnapi Ujságban jelent meg, az 1895. évtől kezdve a Magyar Könyvszemlének rendes melléklete.

VIDÉKEN.

- Beregi Ujság.** (Beregszász.) VI. évf.
Erdővidék. (Barót.) VII. évf.
Figyelő. (Besztercebánya.) V. évf.
Hódmezővásárhely. XXXIX. évf.
Kisujszállítás és Vidéke. XVII. évf.
Komarom és Vidéke. VI. évf.
Népjog. (Losonc.) II. évf. (Havi folyóirattá lett.)
Nyitra megyei Független Hírlap. V. évf.
Pestvidéki Hírlap. (Szentendre.) II. évf.
Szatmár-Németi. XIII. évf.

Összesen : 10.

III. Vegyestartalmú képes lap

BUDAPESTEN.

- Magyar Parlament.** II. évf.
 Összesen : 1.

IV. Vallás- és nevelésügyi s ifjúsági lapok.

BUDAPESTEN.

- Apró Ujság.** II. évf.
Gyermek-Ujság. (Budapest-Ujpest.)
 (L. a vidéken megjelentek közt.)
Keresztények Lapja. VII. évf.
Népnevelők Lapja. XLIV. évf. (A Népművelés-be olvadt.)
 Összesen : 4.

VIDÉKEN.

- Gyermek-Ujság.** (Budapest-Ujpest.) I. évf.
 Összesen : 1.

V. Szépirodalmi és vegyestartalmú lapok.

VI. Humorisztikus lapok.

BUDAPESTEN.

- Töff-Töff.** I. évfolyam. (Folytatása: A Jakab.)
 Összesen : 1.

VIDÉKEN.

- Kaczagó Világ.** (Szombathely.) II. évf.
Karikás. (Debreczen.) VIII. évf.

Összesen : 2.

VII. Szaklapok.

BUDAPESTEN.

- Artista Közlöny.** I. évf.
Cementmunkás. I. évf.
Déli Vasút. II. évf.
Festők Szaklapja. Maler-Fachblatt. VI. évf. (Havi folyóirat lett.)
Fuvarozó Munkás. V. évf. (Új czime: Küzdelem.)
Hazai Mercur. VI. évf.
Iparkülönlegességek. II. évf.
Iparvédelem. V. évf. (Havi folyóirat lett.)
Kereskedelmi Alkalmazottak Lapja. VIII. évf. (Új czime: A Magánalkalmazott.)
Kereskedelmi Ujság. I. évf.
Kereskedő Ifjak Lapja. V. évf.
Kiállítási Közlöny. II. évf.
Kötőszövő és Háziipar. II. évf.
Közigazgatási Közlöny. V. évf.
Magyar Automobil-Ujság. Ungar. Automobil-Zeitung. VII. évf. (Új czime 1910-ben; **M. Automobil- és Repülőgép Ujság.** Ung. Aut. und Flugmaschinen-Ztg.)
Magyar Borkereskedelem. Ungar. Weinhandel. IX. évf.
Magyar Gazda. I. évf.
Magyar Gazdák Lapja. XVI. évf.
Magyar Gépipar. XVIII. évf. (Új czime: Orsz. Gépész-Szövetség Lapja.)
Magyar Iparosok Lapja. II. évf.
Magyar Kő- és Márvány Ujság. Ung. Stein- und Marmor-Zeitung. V. évf.
Magyarország Fürdői és Nevezetességei. I. évf. (Német, francia és angol ny. is.)
Magyarországi Szállodai, Éttermi és Kávéházi Alkalmazottak Szaklapja. IV. évf. (Kettévált. Az új lapok czime: **Szállodai és Éttermi Segédek Szakl.** és: **Kávéházi Alk. Szakl.**)
Magyar Zeneujság. II. évf.
Munkásbiztosítás. II. évf. (Az év

végén szűnt meg; 1910-ben címe:
Munkásbiztosítási Szemle.
Műszaki Szemle. Polytechnische
 Rundschau. II. évf.
Pénzügyi és Kereskedelmi Lapok.
 I. évf.
Pénzügyi, Kereskedelmi és Ipari
Hetiszemle. I. évf.
A Posta. IV. évf.
Reform Közvetítő. IV. évf.
A Szén. II. évf.
Színészeti Közlöny. XXII. évf.
Útépítő Munkás. Strassenbauarbei-
 ter. I. évf.
Útmesterek Szaklapja. II. évf.

Összesen: 34.

VIDÉKEN.

Alföldi Gazda. (Szeged.) II. évf.
Baromitenyésztés. (Kolozsvár.) VII.
 évf.
Délmagyarországi Hiteltudósító.
 (Arad.) II. évf.
Délmagy. Kereskedők Lapja. (Te-
 mesvár.) V. évf.
Diósgyőr és Vasgyári Szemle. (Uj-
 diósgyőr.) II. évf. (Uj címe: **Diós-
 győr és Vasgyári Hírlap.**)
Győri Munkás Ujság. VIII. évf. (Uj
 címe: **Népakarat.**)
Haladás. (Gyöngyös.) II. évf.
Házinyúltenyésztés. (Kolozsvár.) II.
 évf.
Ipar. (Székesfehérvár.) V. évf.
Jogügyi Közlöny. (Szeged.) IV. évf.
Kassai Munkás. III. évf.
Közgazdaság. (Szabadka.) II. évf.
Magyar Igazságügyőr. (Csikszereda.)
 I. évf.
A M. Szt. Korona Országai Vasutas
Szövetsége Miskolczi Kerületé-
nek Hivatalos Közlönye. III. évf.
Mozi-Ujság. (Békéscsaba.) I. évf.
Műhely és Üzlet. (Debreczen.) II. évf.
A Művészet. (Kecskemét.) II. évf.
Orsz. Közvetítő és Hirdető Ujság.
 (Resiczabánya.) VI. évf.
Pozsonyi Színházi Ujság. I. évf.
Szabadság. Iparoslap. (Szatmár.)
 III. évf.
Színház (Miskolcz.) III. évf.
Színházi Ujság. (Győr.) I. évf.
Színházi Ujság. (Gyula.) I. évf.
Színházi Ujság. (Szabadka.) I. évf.

Színházi Ujság. (Szarvas.) I. évf.
A Törvény. (Simánd.) I. évf.
A Törvényhazból. (Ujvidék.) I. évf.
 (Uj címe: **A Törvényház.**)
Vásárhelyi Tudósító. (Hódmezővá-
 sárhely.) I. évf.

Összesen: 28.

VIII. Vegyes tartalmú, nem politikai lapok.

BUDAPESTEN.

Az Idő. II. évf.
Az Ut. I. évf.

Összesen: 2.

VIDÉKEN.

Alsótanyai Néplap. (Szeged.) III. évf.
 (Uj cím alatt folytatják: **Szegedi**
Néplap.)
Bácsalmás és Környéke. I. évf.
Bácsalmási Járás. II. évf.
Bánffyhungadi Hírlap. I. évf.
Barcs és Vidéke. XV. évf.
Beéli Tudósító. I. évf.
Besztercebánya és Vidéke. XXI. évf.
Békési Lapok. IX. évf.
Békésmegyei Ellenzék. (Orosháza.)
 II. évf. (Uj címe: **Békésvármegyei**
Ellenzék.)
Békésvármegye. (Békéscsaba.) II.
 évf. (Uj címe: **Békésvármegyei**
Ellenzék.)
Csacszai Szemle. II. évf.
Csongrádi Ujság. VII. évf.
Esztergomi Lapok. XVIII. évf.
Kispest Szentlőrinczi Lapok. IX.
 évf.
Kőrösvölgy. (Élesd.) II. évf.
Marosvölgy. (Szászrégen.) VIII. évf.
Monor és Vidéke. I. évf.
Nagyszombati Ujság. VI. évf.
Nyitramegyei Híradó. II. évf.
Összetartás. (Nagykikinda.) II. évf.
Péczel. VI. évf.
Piski és Vidéke. I. évf.
Piskii Híradó. I. évf.
Polgárok Lapja. (Nagykaroly.) I. évf.
Sárospataki Ujság. IV. évf.
Szamosújvári Közlöny. VI. évf.

Szarvasi Lapok. XXVII. évf. (Folytatása: Szarvas és Vidéke.)
 Szeghalom-vidéki Hírlap. X. évf.
 Tab és Vidéke. — És folytatása:
 Tabi Ujság. I. évf.
 Uj-Kécske és Vidéke. I. évf.
 Vajdahunyad. V. évf.
 Vas megyei Hétfői Ujság. II. évf.

Összesen: 32.

IX. Hivatalos lapok.

— — —

X. Hirdetési lapok.

— — —

XI. Melléklapok.

— — —

II. Német nyelvűek.

a) Politikai tartalmúak.

VIDÉKEN.

Bauernbund. (Bonyhád.) I. évf. (Uj
 czime: Deutsch-ungarischer Bbd.)
 Unser Blatt. (Nagybecskerek.) IV.
 évf.

Összesen: 2.

b) Nem politikai tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Debet & Credit. II. évf.
 Ungarische Finanzen. II. évf.
 Ungarische Wochenschrift. Függet-
 len Magyar Hetilap. XVI. évf.
 Ungarländischer Zimmerer. IV. évf.

Összesen: 4.

VIDÉKEN.

Christlich-soziale Zeitung. (Po-
 zsony.) II. évf.
 Donau-Handels-Zeitung. (Pozsony.)
 I. évf.

Pressburger jüdische Zeitung. (Po-
 zsony.) II. évf.
 Die Spinne. (Ó-Futak.) II. évf.

Összesen: 4.

III. Szerb nyelvűek.

Nem politikai tartalmúak.

VIDÉKEN.

ГОЛИБЪ. (Zombor.) XXXI. évf.
 НАШЕ КОЛО. (Zombor.) III. évf.

Összesen: 2.

IV. Román nyelvűek.

a) Politikai tartalmúak.

VIDÉKEN.

Ungaria. (Kolozsvár.) III. évf.

Összesen: 1.

b) Nem politikai tartalmúak.

VIDÉKEN.

Bănatul. (Lugos.) I. évf.
 Sfatul Poporului. (Lugos.) II. évf.
 Tara Noastră. (Nagyszeben.) III. évf.
 Unirea. (Balázsfalva.) XIX. évf.

Összesen: 4.

V. Tót nyelvűek.

Nem politikai tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Velká Krajina Uhorská. III. évf.

Összesen: 1.

VIDÉKEN.

Obzor. (Miava.) III. évf.
 Slovenský Hospodár (és mellék-
 lapja: Slovenská Gazdina). (Sza-
 kolcza.) II. évf.

Összesen: 3.

B) *Uj hírlapok.*

I. Magyar nyelvűek.

I. Politikai napilapok.

BUDAPESTEN.

- Déli Ujság.** Szerk. dr. Vécsey Marczel. Kiadja saját r. társ. Ny. «Globus». Évi ára 12 kor., száma 2 f.
- Legujabb.** Szerk. Fodor Aladár. Tul. a szerkesztőség. Ny. «Európa» ny. Évi ára 7 kor., száma 2 f.
- Magyar Lap.** Szerk. tul. dr. Weresharthy Miklós. Ny. «A Nap» ny. Évi ára 12 kor., száma 2 f. (vasárnap 4 f.) Összesen: 3.

VIDÉKEN.

- Délmagyarország.** (Szabadka.) Fősz. dr. Balogh Ernő, fel. Braun Henrik. Tul. ny. Szántó Lajos. Évi ára 24 kor., száma 8 f.
- Független Ujság.** (Szatmár.) Szerk. storbeczi Voith György (fel.) és Vajda Jenő. Ny. Nemes András. Évi ára 12 kor.
- Kaposvári Hírlap.** Szerk. Schröder Béla. Tul. ny. Szabó Lipót. Évi ára 16 kor., száma 4 f.
- Kolozsvári Friss Hírek.** Szerk. dr. Petrán Tibor. Tul. Incze Sándor. Ny. Gámán János örökösei. Száma 2 f.
- Kolozsvári Estilap.** Szerk. Teleky Sándor. Tul. ny. Ajtai K. Albert. Száma 2 f.
- Pécsi Közlöny.** Főszerk. dr. Egry Béla, fel. Dömel Anzelm. Ny. Madarász Béla. Évi ára 24 kor., száma 10 f.
- Pozsonyi Ujság.** Szerk. Ósz Ede. Tul. Barna B. Hugó. Ny. Freistadt Mór. Évi ára 18 kor.
- Temesvári Ujság.** Szerk. Róth Gyula. Tul. ny. «Unio», Kartjé Mihály. Évi ára 20 kor. 40 f., vidékre 24 kor., száma 2 f. Összesen: 8.

II. Politikai hetilapok.

BUDAPESTEN.

- Hétfői Pósta.** Szerk. dr. Szanádi Ignác. Tul. ny. «Globus». Évi ára 10 K, száma 20 f.

Kelet Népe. Szerk. dr. Halmay Elemér. Ny. «Orsz. Közp. Községi ny.» Havi 2 szám. Évi ára 20 K, száma 1 K.

Magyar Jövendő. Szerk. Hamvay Odön. Tul. saját vállalat. Nyom. Márkus Samu. Félhavi. Évi ára 20 K, száma 1 K.

Magy. Székesfőváros. (Czíme előbb: **Budapesti Hétfői Ujság.**) Szerk. dr. Bartha Sándor. Ny. «Express» ny. XII. évf. Hetilap. Évi ára 3 K, száma 4 f. (Czíme okt. 17. **Pesti Hétfői Ujság**, decz. 25. ismét **M. Sz.**)

Orsz. Néplap. Szerk. dr. Kalmár Antal. Tul. ny. Rákos és Steiner. Heti. Évi ára 10 K, köztisztv. földm., kisiparosnak 4 K.

Összesen: 5.

VIDÉKEN.

- Erdővidéki Hírlap.** (Barót.) Főszerk. dr. Ferenczy Géza, fel. sz. Hoffmann Géza. Tul. ny. Nagy József. Évi ára 8 K, száma 16 f.
- Északkeleti Ujság.** (Nagykároly.) Szerk. dr. nemestóthi Szabó Albert (felelős), Suták István és Csáky Gusztáv. Tul. ny. «Kölcsey» r.-t. Heti. Évi ára 8 K.
- A Munka.** (Máramarossziget.) Szerk. dr. Gruber József. Kiadó ny. Berger Miksa. Évi ára 8 K. Száma 16 f.
- Répevidéki Hírlap.** (Csepreg.) Szerk. tul. dr. Kovács Sándor. Ny. (Szombathely.) Geist Márton. Heti. Évi ára 8 K, száma 16 f.
- Tiszapolgári Ujság.** Szerk. Burján Tamás. Tul. Adamkó Márton. Ny. Szabó Fülöp. Heti. Évi ára 4, vid. 5 K; száma 6 f.
- Vajdahunyadi Hírlap.** Szerk. ? Tul. saját vállalat. Ny. Kroll Gyula. Heti. Évi ára 8 K, száma 15 f.
- Vas megyei Ujság.** (Körmend.) Szerk. Kapi Béla (fel.), dr. Gerő Jenő és Sissovič Miklós. Tul. ny. Katona Imre. Heti. Évi ára 10 K, száma 20 f.

Összesen: 7.

III. Vegyestartalmú képes lapok.

IV. Vallás- és nevelésügyi s ifjúsági lapok.

BUDAPESTEN.

Gyermek Ujság. (Budapest-Ujpest.) (L. a vidéken megjelenők közt.)

Ifjúsági Lapok. Szerk. Vértes O. József. Tul. Wiesinger J. Jenő. Ny. «Jókai» ny. Havi 3 szám. Évi ára 4-80 kor., száma 12 f.

Jó Pajtás. Szerk. Sebők Zsigmond. Tul. ny. Franklin-Társulat. Hetilap. Évi ára 10 kor., száma 20 f.

Közoktatás. Főszerk. Háda József, fel. sz. Bihari Mór. Ny. Neuwald Illés. Hetilap. Évi ára 4 kor.

Magyar Népiskola. Főszerk. Sretvizer Lajos, fel. sz. Krasznay István. Ny. Franklin-Társulat. Hetilap. Évi ára 8 kor.

Nagyapó Könyvtára. Szerk. «Nagyapó» (Páriz Pál). Ny. Löbl D. és Fia. Hetilap. Évi ára 10 kor., száma 20 f.

A Pálya. Szerk. Sándor S. Sándor. Ny. «Express». Havi 3 szám. Évi ára 4 kor., száma 10 f.

Összesen : 6.

VIDÉKEN.

Egyetem. (Kolozsvár.) Szerk. 1909/10. Benedek László, Juhász Péter, Orbók Attila, Ujváry János. Tul. ny. Gámán J. örökösei. Hetilap. Évi ára 10 K, száma 20 f.

Gyermek Ujság. (Budapest-Ujpest.) Szerk. Kiss Béla. Tul. ny. Csanády és Feiner. Heti. Évi ára 6 K, száma 12 f.

Népiskolai Tanügy. (Sátoraljaújhely.) Szerk. Szabó Jakab. Kiadja a zemplénn. kir. tanfelügyelőség. Ny. Radil Károly (főisk. kny.). Havi 3 szám. Évi ára : áll. és közs. iskoláknak 6 K ; felekezetieknek ingyenes.

Turul. (Verbó.) Főszerk. Ignácz Dezső, fel. Reich Sámuel. Ny. Rosenman Bernát. Kétheti lap. Évi ára 8 K.

Ujpest és Vidéke. Szerk. Wertz József. Kiadja az «Uj. ker. szocz.

egyesület». Ny. Vagner Jenő. Hetilap. Évi ára 2 K, vidékre 3 K; száma 4 f. Összesen : 5.

V. Szépirodalmi és vegyestartalmú lapok.

VIDÉKEN.

Erdélyi Lapok. (Kolozsvár.) Szerk. Kovács Dezső. Tul. az Erdélyi Irodalmi Társaság. Ny. Gámán J. örökösei. Félhavi. Évi ára 10 K, száma 50 f.

Szikra. (Kispest.) Szerk. kiadó Bergendy Szilveszter. Ny. (Bpest.) «Gépész» kiadóhiv. ny. Havi 2 szám. Évi ára 4 K.

Összesen : 2.

VI. Humorisztikus lapok.

(L. az alkalmi lapokat is.)

BUDAPESTEN.

Bohó Misi. Szerk. «Somolygó Aladár», Vágó Imre. Ny. «Anglo-ny.» Hetilap. Évi ára 12 kor.

Izé. Főszerk. Paulini Béla, fel. sz. Carinti. Ny. «Jókai»-ny. Hetilap. Évi ára 12 kor., száma 20 f.

A Jakab. (A Tóff-Tóff folytatása.) Szerk. Vanczák János. Kiadótul. a Zunder-asztaltársaság. Ny. «Világosság» ny. Havi 2 szám. Évi ára 2 kor. 80 f., száma 6 f.

Móka. Szerk. «Figura János». Tul. ny. Kunossy V. és Fia. Hetilap. Évi ára 10 kor., száma 20 f.

Pikkoló. Szerk. dr. Hódy Lajos. Tul. saját vállalat. Ny. Neuwald Illés ut. Hetilap. Évi ára 10 kor., száma 20 f.

Tóff-Tóff. Szerk. tul. «Vulkán». Ny. «Világosság». Félhavi. Évi ára 4-40 kor., száma 20 f.

Összesen : 5.

VIDÉKEN.

Bihari Pontok. (Nagyvárad.) Szerk. tul. Marton Manó és Papp János. Ny. Boros Jenő. Hetilap. Évi ára 8 kor.

Deres. (Székesfehérvár.) Szerk. Ketskés Elek. Ny. Számmer Imre. Hetilap. Évi ára 2 kor., száma 2 f.

- Dongó.** (Szarvas. A Szarvasi Hír melléklapja.)
- Erdélyi Bakter.** (Kolozsvár.) Szerk. Suchan Elemér. Tul. K. Nagy Gyula. Ny. Gámán J. örökösei. Hetilap. Évi ára 10 kor., száma 20 f.
- Hehehe.** (Eperjes.) Szerk. tul. Haász Béla M. Ny. «Pannonia». Hetilap. Évi ára 6 kor., száma 12 f.
- A Humor.** (Temesvár.) Kiadótul. a Modern Nyári Színház; szerk. ennek titkára. Ny. Csendes Lipót. Megj. «sokszor». Díjtalan.
- Kacska.** (Ungvár.) Szerk. tul. Csernek Antal. Ny. «Ungmegyei kny.» Kétheti lap. Évi ára 4 kor., száma 10 f.
- A Lőcs.** (Nagyvárad.) Fel. szerk. tul. Staffel János; szerk. Kürti Lajos. Ny. Sonnenfeld Adolf. Hetilap. Évi ára 8 kor., száma 10 f.
- Lugosi Dongó.** Főszerk. «Bors», fel. «Dongó». Tul. «Habakuk». Ny. a «Gutenberg» ny. Hetilap. Száma 6 f.
- Összesen: 9.

VII. Szaklapok.

BUDAPESTEN.

- Artista Közlöny.** Szerk.-tul. Erdélyi Emil. Ny. Neuwald Illés ut. Hetilap. Évi ára 12 K.
- A Banktisztviselő.** Szerk.-tul. Nagy Béla. Ny. Hedvig Imre. Havi 2 szám. Évi ára 10 K.
- Benoid.** Szerk. Lészay Ottó. Ny. (Arad) Aradi ny. r.-t. Havi 2 szám. Évi ára 4 K, száma 20 f.
- Cementmunkás.** Szerk. Szentes Gy. Kiadja Gál Lajos. Ny. «Világosság». Kétheti lap. Évi ára 24 K.
- Csemege Ujság. Der Delikatessenhändler.** Szerk.-tul. Lenkei Zsigmond. Ny. «Pázmáneum». Heti. Évi ára 12 K, száma 40 f.
- A Fűrésző.** Szerk.-tul. Visegrádi Ivor. Ny. «Bercsényi» ny. Havi 2 szám. Ára 10 f.
- A Gazda.** Főszerk. Dohy Gábor. Fel. sz. Róna Sándor. Ny. Wellesz Béla. Hetilap. Évi ára 12 K.
- Gépészek Lapja.** Szerk. Bergendy Szilveszter. Ny. «Gépész» kiadóhivatala ny. Félhavi. Évi ára 4 K.
- Gyorsírás.** Szerk.-tul. Váczy Mihály. Ny. Heisler és Kószol. Havi 2 szám. Évi ára 2-50 K, száma 12 f.
- Hétről-Hétre.** Szerk. Fejérváry Ervin. Ny. «Urania». Hetilap. Évi ára 6 K, száma 10 f.
- Időszaki kimutatás a ragadós állatbetegségek állásáról a m. szt. korona országában.** Periodische Nachweisung... Szerk.-tul. «a m. kir. földművelésügyi miniszter». Ny. «Pallas». Heti.
- Katonai Tudósító.** Szerk. Kállay Aladár, társtulajdonosa Simon Vilmos. Ny. «Urania». Félhavi. Évi ára 10 K.
- Kávéházi Alkalmazottak Szaklapja.** IV. évf. (Előbbi czíme: Magyarországi Szállodai, Éttermi és Kávéházi Alk. Szakl.)
- Kereskedelmi Ujság.** Szerk. Simon Rezső. Kiadók Kuhárszky és Társai. Ny. «Anglo-ny.» Heti. Évi ára 12 K, száma 25 f.
- Kirakatrendezés és Építészeti.** Szerk. Augusztiny Oszkár (fel.) és a tul. Tóth Ede. Ny. Barcza József. Havi 2 szám. Évi ára 10 K, száma 50 f.
- Kovácsok Lapja.** Szerk. Morva Rezső. Ny. a «Gépész» kiadóhiv. Félhavi. Évi ára 4 K.
- Közegészségügy.** Főszerk. dr. Klász Pál, szerk. dr. Dóczi Imre. Ny. Wodianer F. és fiai. Félhavi lap. Évi ára 10 K.
- Közélelmezés.** Szerk. Hell Lajos. Ny. Bruckner Gyula. Hetilap. Évi ára 4 K.
- Közgazdasági Közvélemény.** Fősz. Fodor Oszkár, fel. sz. ifj. Ágai Adolf. Ny. (Ujpest) «Szabadság» ny. Havi 3 szám. Évi ára 20 K.
- Közgazdasági Reform.** Szerk. Rogoz Pál. Ny. «Haladás» kny. Hetilap. Évi ára 16 K, száma 40 f.
- Közgazdasági Tudósító.** Szerk. tul. Mészáros Tivadar. Ny. «Bercsényi» ny. r. t. Havi 2 szám. Évi ára 10 K.
- Küzdelem.** (Előbbi czíme: Fuvarozó Munkás.) Szerk. Tarczai Lajos. Tul. egy bizottság. Ny. «Világosság». Havi 2 szám. Évi ára 6 K 60 f., száma 30 f.
- Lakatosok Lapja.** Szerk. Morva R. Ny. «Gépész» kiadóhiv. ny. Félhavi. Évi ára 4 K.
- A Magánalkalmazott.** VIII. évfolyam. (Egybeolvadt a Kereskedelmi Alkalmazottak Lapjából, A Magán-tisztviselőből és a Nagykeresk.

- Alkm. L.-ból.) Szerk. Pfeifer Sándor.** Ny. «Világosság». Félhavi. Évi ára 4 K 80 f., száma 20 f.
- Magyar Gazda.** Szerk. Steiner Kálmán és Hollós István. Tul. Guttenstein Arthur. Ny. Hirth és Kardos. Hetilap. Évi ára 12 K.
- Magyar Jogélet.** Főszerk. dr. Gál Jenő, fel. Kónyi József. Ny. «A Nap» ny. Hetilap. Évi ára 20 K.
- Magyar Kelmefestő Ujság.** Szerk. Csikós Ádám; a tul. lapbizottság képviselője Körösi János. Ny. Auer József és fia. Heti. Évi ára 12 K.
- A M. Kir. Kereskedelmi Muzeim Külföldi Kereskedelmi Hírei (Körlevelek).** Ny. Márkus Samu.
- Magyar Nőegyesületek Lapja.** Szerk.-tul. özv. Zempléni Gyuláné. Ny. «Jókai» ny. Félhavi. Évi ára 12 K.
- Magyar Tejgazdaság.** Szerk.-tul. Ehrlich Ferencz. Ny. Kürschner Testv. Félhavi lap. Évi ára 10 K, száma 40 f.
- Magyar Vadász.** Szerk.-tul. Huszár János. Ny. «Bercsényi» ny. Félhavi. Évi ára 24 K.
- Nagybirtok.** Szerk. tul. Ereky Károly. Ny. «Athenaeum». Havi 2 szám. Évi ára 20 K, száma 1 K.
- Országos Iparlap.** Szerk. dr. Gerő Ernő. Ny. Auer József. Félhavi. Évi ára 8 K.
- Orsz. Vásári Lap.** Landes Marktblatt. Főszerk. dr. Weiner Lajos, fel. sz. Szabolcsi Mihály, a hiv. részé Engländer Ferencz. Kiadja: Ipartársulat. Ny. «Urania». Heti. Évi ára 16 K, száma 40 f.
- Pénzügyi és Kereskedelmi Lapok.** Szerk. tul. Molnár Ernő és Wirtschaftfer Ernő. Ny. Pless Ignác. Kétheti. Ára évi 20 K (!), száma 30 f.
- Pénzügyi, Kereskedelmi és Ipari Hetiszemle.** Szerk. Ádám Árpád. Tul. ny. (Palánka) Csernicsek Imre. Heti. Évi ára 12 K, száma 12 f.
- Szállodai és Éttermi Segédek Szaklapja.** IV. évf. (Előbbi címe: Magyarországi Szállodai, Éttermi és Kávéházi Alkalmazottak Szaklapja.)
- Pósta és Közlekedés.** Szerk.-tul. dr. Geszti Sándor. Ny. (Monor) «Pestvárm. kvny.» Havi 2 szám. Évi ára 20 K, tisztviselőnek 10 K.
- Sport-Kritika.** Szerk. tul. Jeges Sándor. Ny. Hirth és Kardos. Legalább heti 1 szám. Évi ára 20 K, száma 20 f.
- Sport-Szemle.** Szerk. Sebestyén Pál. Tul. ny. Rózsa és Schwartz. Heti. A rendes kiadás évi ára 10 K, a versenykiadásé 12 K, együtt 20 K. Száma: r. k. 20 f., v.-k. 10 f.
- Start.** Szerk.-tul. attyai és itráchi Péterffy István. Ny. «Globus». Heti és versenynap előtti számokban. Évi ára 20 K, száma 12 f.
- Tánczmesterek Közlönye.** Szerk. tul. Dénes Mór. Félhavi. Évi ára 10 K, száma 50 f.
- Textilipar.** Szerk. maróthi Fürst László (fő), dr. Redner Hugó (fel.), dr. Schreyer Jenő. Tul. Lenkei Zsigmond újságvállalata. Ny. «Haladás» kny. Hetilap. Évi ára 16 K, száma 40 f.
- Útépítő Munkás.** Strassenbauarbeiter. Szerk. Laib István, tul. Laufer Károly. Ny. «Világosság». Kétheti lap. Évi ára 4 K, nem munkásnak 10 K. Összesen: 44.

VIDÉKEN.

- Az Aradi Mérnök- és Építéssz. Egylet Közlönye.** Szerk. Sármezey Endre. Tul. az Egylet. Ny. «Aradi ny. r.-t.» Félhavi. Évi ára: tagnak 4, másnak 6 kor., száma 30 f.
- Aradi Színházi Ujság.** Szerk.-kiadó: Bruckner Lajos. Ny. Ladányi Izsó «Corvina» ny. Napilap. ra havonta 1-20 kor., száma 6 f.
- Belföldy Jockey.** (Monor.) Szerk. Weisz Károly. Ny. (Bpest.) «Világosság». Félhavi. Évi ára 20 kor.
- Diósgyőr és Vasgyári Hirlap.** (Új Diósgyőr.) II. évf. (Előbbi címe: D. és Vgy. Szemle.)
- Iparosok, Gazdálkodók és Kereskedők Lapja.** (Czegléd.) Szerk.-tul. egy bizottság, élén Szöllősy Ernő, Lugosi Ferencz. Ny. Sárík Gyula. Hetilap. Évi ára 6 kor., száma 10 f.
- Jásznagykunszolnokmegyei Népoktatás.** (Szolnok.) Szerk. Csikós József, Tóth István. Tul. ny. Róth Dezső. Hetilap. Évi ára 6 kor.
- Magyar Fapiacz.** (Nagyvárad.) Szerk. Adler Jakab. Tul. Adler Elek és Tsa. Ny. (Élesd) Sándor Mór. Havi 2 szám. Ingyen.

- Magyar Igazságügyőr.** (Csikszereda.) Szerk. Zöldy Lajos. Ny. Szvoboda Miklós. Félhavi. Ára 8 kor.
- A Mozi.** (Czepléd.) Szerk. Szirmai Aladár. Tul. ny. Sárík Gyula. Heti 3 szám. Száma 4 f.
- Mozi-Ujság.** (Békéscsaba.) Szerk.-tul. Balla Sándor. Ny. «Békésm. Függetlenség» ny. Megj. «meghatározatlan időközben». Száma 10 f.
- A Munkás.** (Túrkeve.) Szerk. Laskás Mihály. Kiadó: Munkás-Kör. Ny. Daróczy Antal. Száma 10 f.
- Pozsonyi Színházi Ujság.** Főszerk. dr. Reisz Gyula, fel. Sztankovits János. Ny. Alkalay A. és Fia. Napi-lap. Száma 10 f.
- Szabók Lapja.** (Kispest.) Szerk.-tul. Bergendy Szilveszter. Ny. (Bpest) Morva Rezsóné. Félhavi. Évi ára 5 kor., száma 20 f.
- Szamosvölgyi Vasút Hiv. Lapja.** (Dés.) Nyom. Demeter és Kis. Heti.
- Szatmári Gazda.** Szerk. Világossy Gáspár. Tul. «Szatmárm. Gazd. Egyes.» Ny. Nemes András. Hetilap. Tagoknak ingyen, különben évi ára 6 kor.
- Színházi Ujság.** (Győr.) Szerk. «Nemo». Tul. Belföldy Sándor. Ny. Nitsman József. Napi. Évi ára 6 kor., száma 6 f.
- Színházi Ujság.** (Gyula.) Szerk.-tul. ny. Szedő E. Heti 3 szám. Egész évadra ára 1-20 kor., száma 6 f.
- Színházi Ujság.** (Nagyvárad.) Szerk. tul. Szász Endre és Incze Ernő. Ny. Neumann Vilmos. Heti. Egész évadra ára 5 kor., száma 10 f.
- Színházi Ujság.** (Szabadka.) Szerk. Rehorovszky Jenő. Tul. ifj. Oblát Károly. Ny. Szántó Lajos. Napi. Egész évadra ára 6 kor., száma 2 fillér.
- Színházi Ujság.** (Szarvas.) Szerk.-tul. Feleki Adolf. Ny. «Turul», Dóka Gyula. Napi. Egész évadra ára 2 kor., száma 4 f.
- Tisztviselő-Ujság.** Szerk. dr. Gál Lajos. Tul. ny. Krausz és Fischer Félhavi. Évi ára 10 kor., száma 50 f.
- A Törvény.** (Simánd.) Szerk. tul. Mészky Ferencz. Ny. (Arad) «Aradi ny. r. t.» Hetilap. Évi ára 6 kor., száma 10 f.
- A Törvényház.** (Ujvidék.) (Előbbi címe: A Törvényházból.) Szerk.

dr. Medveczky Imre. Tul. ny. Ivkovits György. Hetilap. Évi ára 4 kor.

Variette Ujság (sic!) (Kecskemét.) Szerk. Földváry Ferencz. Tul. ny. Spitzer Vilmos. Napi. Egész évadra (6 óra) 3 kor.

Vásárhelyi Tudósító. (Hódmezővásárhely.) Szerk. Jungbert László. Ny. (Szeged) Endrényi Imre. Gazdáknak ingyen.

Összesen: 25.

VIII. Vegyes tartalmú, nem politikai lapok.

BUDAPESTEN.

Budapesti Útmutató. Szerk. Ádám Árpád. Tul. ny. (Palánka) Csernicsek Imre. Hetilap. Ingyen.

Felvidéki Hírek. Pozsony-, Nyitra- és Barsmegyei Híradó. Szerk. tul. Szabó Lajos; fiókiadóhiv. (Nyitra) «Felsőmagyarorsz. Hirlapvállalat». Ny. (Nyitra) Kapsz G és Kramár V. Hetilap. Évi ára 12 K, száma 24 f.

Hétfői Közlöny. Szerk. Halmi Árpád (fel.), Nemes Leo. Ny. Pollacsek B. Évi ára 12 K (!), száma 4 f.

Közérdek. Főszerk. dr. Csillag Sándor, fel. sz. Iván Kornél. Ny. «Jókai» ny. Havi 3 szám. Évi ára 8 K, száma 20 f.

Magyar Hirmondó. Szerk. Odri Vilmos (fel.), Herczeg Bernát és Laszka Manó. Ny. Pollacsek B. Heti. Évi ára 10 K.

Az Út. Szerk. Iván Kornél. Ny. Auer József és Fia. Hetilap. Évi ára 10 K, száma 20 f.

Összesen: 6.

VIDÉKEN.

Alsó-Temes. (Temeskubin.) Szerk.-tul. dr. Kiss Károly. Ny. (Versecz) Neumann H. Heti. Ára?

Bácsalmás és Környéke. Szerk. dr. Mészáros Miksa. Tul. ny. Horváth Máttyás. Hetilap. Évi ára 7 K, száma 4 f.

Bánffyhungyadi Hirlap. Szerk. Bónyérfi Géza. Tul. ny. Ábrahám M. Hetilap. Évi ára 8 K, száma 20 f.

Beéli Tudósító. Szerk.-tul. Ehrlich Elemér Akos. Ny. (Gyoma) Kneer Izidor. Megjelenik alkalmilag. Ára?

- Békéscsaba és Vidéke.** Főszerk. dr. Tarján Tibor, fel. sz. Bihari Sándor. Tul. ny. Tevan Adolf. Hetilap. Évi ára 6 K, száma 10 f.
- Békésvármegyei Ellenzék.** (Gyula. A Békésvármegyei Ellenzék és Békésvármegye egyesüléséből.) «II. évf.» Főszerk. Tábit Mihály, fel. sz. dr. Simonka György. Kiadja a szerkesztőség. Ny. «Corvina» ny. Heti 2 szám. Évi ára 10 K, száma 10 f.
- Budafoki Hírlap.** Szerk. tul. Fodor Ernő. Ny. (Bpest) «Corvina». Heti. Évi ára 6 K, száma 12 f.
- Budafok-Tétényi Lapok.** (Budafok.) Főszerk. dr. Lukács Imre, fel. sz. Szeremley Lajos. Kiadja B.-T. Lapkiadó R. T. Ny. (Bpest) Pollacsek B. Heti. Évi ára 5 K, száma 10 f.
- Czeglédi Kis Ujság.** Szerk. Székely Márton. Tul. egy bizottság. Ny. Sárík Gyula. Napilap. Évi ára 8 K, száma 2 f.
- Drávavidék.** (Barcs.) Szerk. Zsoldos Géza. Ny. Szilágyi Gy. Hetilap. Évi ára 10 K, száma 20 f.
- Északkelet.** (Szatmárnémeti.) Szerk. Csomay Győző. Tul. ny. «Északkeleti ny.» Heti. Évi ára 4 K, száma 10 f.
- Fehérgyarmati Hírlap.** Szerk. tul. dr. Magyarádi Boross Lajos. Ny. «Kossuth» ny. Heti. Évi ára 8 K.
- Felvidéki Hírek.** (L. a Budapesten megjelenők közt.)
- Hétfői Híradó.** (Kolozsvár.) Szerk. tul. Longi A. István. Ny. Ajtai K. Albert. Évi ára 6 K.
- Jászárokszállás és Vidéke.** Szerk. dr. Ürményi József (fel.) és Meleghegyi Miklós. Tul. ny. Nigrinyi Ferencz. Hetilap. Évi ára 8 K, száma 16 f.
- Kecskeméti Hírlap.** Főszerk. dr. Hollós Kálmán, fel. Róth Béla. Tul. a szerkesztőség. Ny. Spitzer Vilmos. Heti. Ára 5 K, vidékre 6 K, száma 4 f.
- Kecskeméti Polgár.** Főszerk. Mócza János, fel. Farkas Ignác. Tul. ny. Fischl Dávid. Hetilap. Évi ára 8 K, vidékre 10 K, száma 20 f.
- Kecskeméti Ujság.** Főszerk. dr. Kovács Pál, fel. dr. Réthy Gyula. Ny. G. Fekete Mihály. Napilap. Évi ára 8 K, vidékre 14 K; száma 2 f.
- Komáromi Híradó.** Szerk. - tul. ny. Freisinger M. Heti. Évi ára 8 K, vidékre 10 K, száma 12 f.
- Közérdek-Szövetkezés.** (Kisp.) Szerk. tul. Végh Mihály. Ny. Fischhof Henrik. Hetilap. Évi ára 5 K, száma 20 f.
- Mezőberényvidéki Hírlap.** Szerk. ifj. Domanek István (fel.) és Jankó János. Ny. «Hungaria». Heti. Évi ára 8 kor., száma 16 f.
- Mezőség.** (Moes.) Szerk. tul. dr. Hajdú Dezső. Ny. (Marosvásárhely) Benkő László. Kétheti. Évi ára 6 kor., száma 24 f. (Előbbi czime: **Mezőségi Hírlap.**)
- Monor és Vidéke.** Szerk. tul. Kunéry Kálmán. Ny. (Czegléd) Sárík Gyula. Heti. Évi ára 8 kor., száma 20 f.
- Nyírbátor és Vidéke.** Szerk. Rudas László. Tul. dr. Mandel Károly. Ny. Friedmann Lipót. Hetilap. Évi ára 8 kor., száma 20 f.
- Piski és Vidéke.** Szerk. Gutt Ágoston. Tul. saját vállalat. Ny. Laufer Vilmos. Hetilap. Évi ára 8 kor., száma 16 f.
- Piskii Híradó.** Szerk. Nuszbaum Lajos. Tul. saját váll. Ny. Laufer.
- Somogyi Ujság.** (Kaposvár.) Szerk. tul. Poór Sándor. Ny. Gerő Zsigmond. Heti. Évi ára 8 kor., száma 20 f.
- Soroksári Hírlap.** Fel. szerk. Tábori Jenő. Tul. a szerkesztőség. Ny. (Bpest) Pollacsek B. Heti. Évi ára 6 kor. Néme t melléklapja: **Illustriertes Sonntags-Blatt.**
- Szarvas és Vidéke.** (Szünetelés után, XVIII. évf., mint a **Szarvasi Lapok** folytatása.) Szerk. dr. Sámuel Károly. Ny. Sámuel Adolf. Hetilap. Évi ára 8 kor., száma 16 f.
- Szarvasi Hir.** Szerk. Csanády László. Tul. ny. Staffel János. Heti két szám, vasárnap **Don** ó élcz-mellék-lappal. Évi ára 8 kor., száma 10 f.
- Széchenyitelepi Hírlap.** Szerk. Huszár József és a lapbizottság. Kiadja a Sz.-t. Társaskör nevében Németi Elemér. Ny. «Haladás» ny. Tagoknak ingyenes, különben: évi ára 6 kor., száma 10 f.
- Szécsényi Hírlap.** Szerk. dr. Szőke Jenő. Tul. ny. Glatstein Rudolf. Heti. Évi ára 8 kor., száma 16 f.
- Szegedi Néplap.** (Év elején czime még: **Alsótanyai Néplap.**) III. évf.

Szerk.-tul. Rényi Imre. Ny. Endrényi Lajos. Félhavi. Ára 2 kor., száma 2 f.

Tab és Vidéke. Szerk. Esztegar László. Tul. ny. (Kaposvár) Kéthelyi Miksa. Hetilap. Évi ára 8 kor., száma 10 f. — Folytatása: **Tabi Ujság.** Szerk. Noszlopy Tivadar, **Tasnád.** Szerk. dr. Somogyi Endre. Tul. ny. (Nagykároly) a anyák és Tóth. Hetilap. Évi ára 8 kor., lelkészek, tanítók, jegyzők számára 5 kor., száma 20 f.

Ujkécske és Vidéke. Szerk. Sztankó Albert és Filó József. Tul. ny. (K.-Félegyháza) Politzer V. Hetilap. Évi ára 6 kor., száma 12 f.

Ujpesti Napló. Szerk. - tul. Miklós Móricz és Negyedi Szabó Béla. Ny. Csanády. Heti. Évi ára 6 kor., száma 10 f.

Ujvidéki Napló. Fel. szerk.-tul. dr. Tibor Dezső; szerk. Csernyei Mór. Ny. Fuchs Emil és Tsa. Heti. Évi ára 7 kor., száma 8 f.

Polgárok Lapja. (Nagykároly.) Szerk.-Darabánt András. Ny. Manyák és Tóth. Heti. Évi ára 2-40 kor., száma 10 f. (Megszünt.)

Polgárok Lapja. (Nagykároly.) Szerk. tul. Pozsonyi Gábor. Ny. «Petőfi» ny. r.-t. Heti. Évi ára 3-60 kor., vidékre havi 10 f. több.

Összesen: 40.

IX. Hivatalos lap.

VIDÉKEN.

Vármegyei Híradó. A kisküküllői várm. jegyzők hiv. lapja. (Dicső-szentmárton.) Főszerk. Kerekes Géza, fel. Kúti Béla. Tul. ny. «Erzsébet» ny. (Dosztál Kálmán). Heti. Évi ára 6 kor., száma 10 f.

Összesen: 1.

X. Hirdetési lap.

XI. Melléklapok.

BUDAPESTEN.

Családi Kör. Szerk. Buday Aladár. Tul. ny. «Pázmáneum.» Hetilap.

(Főlapja: **Nagy-Magyarország, Magyar Néplap.**)

Összesen: 1.

VIDÉKEN.

Dongó. (Főlapja: **Szarvasi Hir.**) Szerk. Csanády László. Tul. ny. Staffel János. Száma külön 6 f. Összesen: 1.

XII. Alkalmi lapok.

BUDAPESTEN.

Észak. Szerk. ? Ny. Franklin-Társulat.

Kupaktanács. Szüreti Ujság. Szerk. «a kupak», kiadják «a budapesti vasgyűrök». Ny. «Világosság». Ingyen.

Nagy-Dob. Szerk. Dóda Béla. Kiadta az Orsz. Közp. Kath. Legényegylet. Ny. Rózsa Kálmán és neje. (Farsangi szám.) Összesen: 3.

VIDÉKEN.

Alkalmi Híradó. (Ujpest.) Szerk. Bocskor Demeter. Ny. Fuchs Antal.

Bohémia. (Győr.) Szerk. dr. Fischer Gyula. Ny. «Pannonia». Ára 10 f.

A Fiaszó. (Győr.) Fel. szerk. Porond. Kiadótul. a Győri Jótékony Nőegylet. Ny. «Pannonia». Megjel. jan. 16. Ára ?

A Gyermekekért. (Nagybecskerek.) Szerk. Somfai János. Ny. Pleitz Fer. Pál. Ára ? Megjel. máj. 9, 10.

Hadsereg. Házassági folyóirat. (Szeged.) Szerk. «Pittreich». Kiadó «Kis Kass». Ny. Engel Lajos. Megjel. febr. 27.

Kassai Orfeum. Szerk. Gerő Andor. Tul. a «Széchenyi» kioszk. Ny. László Béla, jul. 17.

Mosonvármegye. (Magyaróvár.) Szerkesztő ? Kiadó ? Ny. Ligeti István (febr. 23.) 20 f.

Óvoda. (Kőszeg.) Szerk.-tul.: «volt óvoda-hallgatók». Ny. Rónai Frigyes (Feigl Gyula) febr. 6., ára 40 f.

Röpke Lapok. (Marosvásárhely.) Szerk. Waldapfel Emil. Kiadta: «Transsylvania-Orfeum. Ny. Benkő L. (április).

Segítség. (Békéscsaba.) Szerk. Németh István és Gulyás József; kiadja saját bizottság. Ny. «Békésmegyei Függs.» ny. (ápr).

Sróf. (Adar.) Szerk. «a srófós eszűiek». Kiadják: «a kik bevették». Ny. (B.-Gyula) Dobay János. Ára 20 f.

Szenzáció. (Miskolcz.) Szerk. «Nekeresd Töhötöm». Kiadta az Izr. Növeglet. Ny. Klein és Ludwig (decz. 10.).

Ujság. (Lugos.) Szerk. Szenes Miksa. Kiadó: «Concordia» kert. Ny. ? Ára 25 f.

Vasgyűrő. (Kassa.) Szerk. «Rozsdás». Kiadta «Vasas». Ny. Koczányi Béla (febr. 6.).

Összesen: 14.

Többsz nyelvű lapok.

BUDAPESTEN.

Csemege Ujság. Der Delikatessenhändler. (Magyar és német.)

Időszaki kimutatás a ragadós állatbetegségek állásáról a m. szt. korona országaiban. Periodische Nachweisung über den Stand der Tierseuchen in den Ländern der hlg. ung. Krone. (M. és n.)

Orsz. Vásári Lap. Landes-Marktblatt. (M. és n.)

Útépitő Munkás. Strassenbauarbeiter. (M. és n.)

Összesen: 4.

VIDÉKEN.

Soroksári Hirlap. Német mellék-lapja: **Illustriertes Sonntagsblatt.** Összesen: 1.

II. Német nyelvűek.

a) Politikai tartalmú.

VIDÉKEN.

Bauernbund. Aug. óta új címe: **Deutsch-ungarischer Bauernbund.** (Bonyhád.) Szerk.-tul. Betnár Béla. Ny. Höninger József. Hetilap. Évi ára 4, ill. 10 kor.

Die Zeitung. (Temesvár.) Szerk. ny. Kartjé Mihály. Napi. Évi ára 8-40 kor., száma 2 f.

Összesen: 2.

b) Nem politikai tartalmúak

BUDAPESTEN.

Die Uhren- und Edelmetall-Industrie. (Bécs.) Szerk. Leopold Winter. Ny. (Budapest) Auer József és Tsa. Összesen: 1.

VIDÉKEN.

Donau-Handels-Zeitung. (Pozsony.) Szerk. Sztrizs J., tul. dr. Moldovan Dénes. Ny. Alkalay A. Heti. Évi ára 12 kor., száma 10 f.

Evangelischer Glaubensbote für die Zips. (Késmárk.) Szerk.-tul. (Sztrázsa) Koch A. Ny. Sauter Pál. Kétheti. Száma 4 f.

Frisch gestimmte Aeolsharfe. (Beszterce.) Ny. Botscher Tivadar. Alkalmi lap.

Kirchliche Blätter. (Nagyszében.) Szerk. dr. Schuller G. A. Tul. ny. Drottleff József. Heti. Évi ára 10 kor.

Neue Lugoser Zeitung. Szerk.-tul. Anwender Henrik. Ny. «Gutenberg» ny. Száma 20 f.

Der Süden. (Abbazia.) Szerk. - tul. Kreuzer A. Ny. (Fiume) Mohovich E. Összesen: 6.

III. Szerb nyelvűek.

Nem politikai tartalmúak.

VIDÉKEN.

БРЕЂУИИИ. (Versecz.) Szerk. Vaszilyevits Pera. Ny. Petka-Pavlovits Milán. Havi 3 szám. Évi ára 5 kor.

НОВИНЕ. (Zombor.) Szerk.-tul. ny. Bajits P. Vlad. Hetilap. Évi ára 3 kor.

НОВО ПОЗОРИШТЕ. (Ujvidék.) Szerk. Gruits, Jován. Ny. Matosevits. Napilap. Egész évadra ára 2 kor., száma 8 f. Összesen: 3.

V. Román nyelvűek.

Nem politikai tartalmúak.

VIDÉKEN.

Bănatul. (Lugos.) Szerk. - tul. Constantin Neda. Ny. «Gutenberg». Havi 2 szám. Évi ára 3 kor., száma 6 f.

Legea. (Simánd.) Szerk. Mészky,
Francise. Ny. (Arad) «Tribuna»
(Nichin és Tsa). Összesen : 2.

szövetkezet. Havi 2 szám. Évi ára
2 kor.

Összesen : 1.

V. Tót nyelvűek.

Nem politikai tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Zornička, novinky pre naše dietky.
Szerk. Strýčko Miloš. Tul. ny. saját

VIDÉKEN.

Slovenský Máj. (Pozsony.) Szerk.
Chrobačinský Jan. Ny. (Holics) J.
Malovaný.

Összesen : 1.

Statisztikai összefoglalás.

Magyar nyelvű hírlapok :

		Megszüntek	Ujak	Különbözet	
I. Politikai napi :	Budapest	—	3	—	3
	vidéken ...	7	8	+	1
II. Politikai heti :	Budapest	8	5	—	3
	vidéken ...	10	7	—	3
III. Vegyestartalmú képes :	Budapest	1	—	—	1
	vidéken ...	—	—	—	1
IV. Vallás- és tanügyi :	Budapest	4	6	+	2
	vidéken ...	1	5	+	4
V. Szépirod. és vegyestart. :	Budapest	—	—	—	—
	vidéken ...	—	2	+	2
VI. Humorisztikus :	Budapest	1	5	+	4
	vidéken ...	2	9	+	7
VII. Szaklapok :	Budapest	34	44	+	10
	vidéken ...	28	25	—	3
VIII. Nem politikai :	Budapest	2	6	+	4
	vidéken ...	32	40	+	8
IX. Hivatalos :	vidéken ...	—	1	+	1
X. Hirdetési :	—	—	—	—	—
XI. Vegyes melléklapok :	Budapest	—	1	+	1
	vidéken ...	—	1	+	1
XII. Alkalmi lapok :	Budapest	3	3	—	—
	vidéken ...	14	14	—	—
Összesen Budapest		53	33	—	20
vidéken ...		94	112	+	18
Együttvéve		147	145	—	2

Nem magyar nyelvűek :

		Megszüntek	Ujak	Különbözet	
Német :	politikai, vidéken ...	2	1	—	1
	nem politikai, Budapest	4	1	—	3
	vidéken ...	4	6	+	2
Szerb :	nem politikai, vidéken ...	2	3	+	1
Tót :	nem politikai, Budapest	1	1	—	—
	vidéken ...	3	—	—	3
Román :	politikai, vidéken ...	1	—	—	1
	nem politikai, vidéken ...	4	2	—	2
Összesen Budapest		5	2	—	3
vidéken ...		16	2	—	4
Együttvéve		21	16	—	5
Végösszeg		168	161	—	7

II.

Folyóiratok.

Összeállította: HORVÁTH IGNÁCZ.

A) *Megszűnt folyóiratok.*

I. Magyar nyelvűek.

Állami Népoktatás. (Csongrád.) Kétheti lappá vált.
Az Atléta. (Budapest.)
Badacsony és Vidéke. (Badacsony.)
Bádogosok és Szerelők Havi Értesítője. (Budapest.)
Czipésziparosok Szemléje. (Budapest.)
Család és világ. (Budapest.)
El a pálinkával. (Budapest.)
Építőipari Értesítő. (Miskolcz.)
Evangeliumi énekesek Lapja. (Budapest.)
Fehérneműtisztító Munkások Szaklapja. (Budapest.)
Férfi Divat. (Budapest.)
Ferfiszabók Tanácsadója. (Budapest.)
A Fiumei Magyar Kör Értesítője. (Fiume.)
Földmívelési Értesítő Gazdasági Szemléje. (Budapest.)
A Hadsereg. (Arad.) Kétheti lappá vált.
Hajnal. (Budapest.)
Hangszerkészítők Szaklapja. (Budapest.)
Helyi Iparvédelem. (Bares.)
Az Idő. (Szeged.)
A Jövő. (Budapest.)
Kocsigyártó Ipar. (Budapest.)
Közzolgák Szaklapja. (Budapest.)
A Lakatos. (Budapest.)
A Magyar Fogtechnikus. (Budapest.)
Magyar Grafikus. (Budapest.)
Magyarországi Borbély- és Fodrászsegédék Szaklapja. (Budapest.)
Nagybecskereki Értesítő. (Nagybecskerek.)
Nagykereskedelmi Alkalmazottak Lapja. (Budapest.)

Népakarat. Társadalmi és politikai havilap. (Budapest.)
Népszövetség. (Nagytarna.)
Növényteni Közlemények. (Budapest.) Folytatódik Botanikai Közlemények címen.
Odontotechnikai Közöny. (Bpest.)
Az Országos Rabbi-egyesület Havi Közönye. (Nagykanizsa.)
Otthon. (Budapest.)
Otthonunk. (Budapest.)
Paedagogiumi Ifjuság. (Budapest.)
Pótfüzetek a Természettudományi Közönyhöz. (Budapest.) Kétheti lappá vált.
Szamosujvár Szemléje. (Szamosujvár.)
Személyszállító Munkás. (Budapest.)
Szemléltető Oktatás. (Budapest.)
Természettudományi Közöny. (Budapest.) Kétheti lappá vált.
Törekvés. (Nagytapolasány.)
Tűzoltók és Mentők Szakközönye. (Budapest.)
Uj Élet. (Marosvásárhely.)
Uj Kor. (Budapest.)
Unitárius Közöny. (Kolozsvár.)
Vasuti Album. (Szolnok.)
A Vegyészeti Munkás. (Budapest.)
Világítási Munkások Szaklapja. (Budapest.)
Világosság. (Máramarossziget.)
Zálogházi Értesítő. (Budapest.)

II. Idegen nyelvűek.

Ahavat Cion. (Máramarossziget.)
Dennica. (Liptószentmiklós.)
Die ireie Warte. (Wien—Pozsony.)
Kazatelňa. (Rózsahegy.)
Praktický včelár. (Rózsahegy.)
Der Reisekromer. (Sopron.)
Slovenský Obzor. (Szokolca.)
Die Weltwirtschaft. (Sopron.)

B) *Új folyóiratok.*

I. Magyar nyelvűek.

- Állattenyésztési Szemle.** Szerk. Kerpely Béla. Szombathely. Ny. «Vasvármegye» nyomdavállalat. I. évf. 1909. Havi. Ára 12 kor.
- Az Aranyműves.** A budapesti aranyezüstművesek és rokonszakkák munkásainak hivatalos lapja. Szerk. Rosenblüh Jakab. Budapest. Ny. Fried és Krakauer. I. évf. 1909. Havi. Ára 2 kor 40 fill.
- Barsi Gazda.** Köz- és mezőgazdasági szakközlöny. A «Barsvármegyei Gazdasági Egyesület» hivatalos lapja. Szerk. Levatic László. Léva. Ny. Schulcz Ignác. I. évf. 1910. Havi. Ára 4 kor.
- Bibliai Utmutató.** Szerk. Harsányi Pál. Gyoma. Ny. Kner Izidor. I. évf. 1909. Megjelenik évenként 4-szer. Ára 5 kor.
- Budapesti Pinczeregylet.** Hivatalos közlöny. Szerk. Faragó Dezső. Budapest. Ny. Világosság kny. r.-t. I. évf. 1909. Havi. Ára 3 kor 60 fill.
- Diákvilág.** A magyar keresztyén diákmozgalom közlönye. Szerk. Victor János. Budapest. Ny. Spitzer Sándor. Komárom. I. évf. 1909. Havi. Ára 1 kor.
- Egyesült Erővel.** A Magyarországi Nőegyesületek Szövetségének és a sz.-ét alkotó egyesületek legtöbbjének hivatalos közlönye. Szerk. Rosenberg Augusztina és Szemere Ilona. Budapest. Ny. Szammer Imre. Székesfehérvár. I. évf. 1909. Megjelenik évenként 10 szám. Ára 3 kor.
- Erdészeti Ujság** havi szemléje. Szak- és társadalmi lap az erdészeti és vadászati személynézetrészére. Szerk. Podhradszky Emil. Szászcsébes. Ny. Szászvárosi kny. r.-t. XIII. évf. 1909. Havi. Ára 9 kor. 60 fill.
- Euterpe.** Zenemű-ujdonságok közlönye. Szerk. Molitor Oszkár. Budapest. Ny. Eberle József és társa. I. évf. 1909. Évenként 3 szám. Ára ?
- Felsőgöd és Környéke.** Társadalmi és közgazdasági közlöny. Szerk. Heyek Ede. Felsőgöd. Ny. Thália kny. Budapest. I. évf. 1909. Havi. Ára 3 kor.
- Festők Szaklapja.** Szerk. Széll Mihály. Budapest. Ny. Világosság kny. VI. évf. 1909. Havi. Ára 4 kor.
- Gondviselés.** A szövetkezeti ügy és a közjótékonyág szolgálatában álló társadalmi szaklap. Szerk. Paur Ödön. Budapest. Ny. Pátria kny. I. évf. 1909. Havi. Ára ?
- Gyakorló Gyorsíró.** A Gabelsberger-Markovits-rendszer szerint. Szerk. Bajusz Károly. Budapest. Ny. Pesti knyomda r.-t. I. évf. 1909. I. évf. Havi. Ára 3 kor.
- Gyógytár adás-vételi Tudósító.** Szerkeszti? Budapest. Ny. Fried és Krakauer. I. évf. 1909. Havi. Ára ?
- Háztartás.** A Háztartás fogyasztási szövetkezet lapja. Szerkeszti? Szombathely. «Vasvármegye» nyomdavállalat. II. évf. 1909. Havi. Ára 1 kor. 20 fill.
- Hadtörténelmi Közlemények.** A M. Tud. Akadémia megbízásából szerkeszti Szendrei János. Budapest. Ny. Franklin-társ. XI. évf. 1909. Megjelenik évenként. Ára 10 kor.
- Ipartesületi Értesítő.** Az Ipartestületek Országos Szövetségének közlönye. Szerk. Dóczy Sámuel. Budapest. Ny. «Európa» kny. I. évf. 1909. Megjelenik negyedévenként. Ára 1 kor.
- Iparvédelem.** A «Tulipán Szövetség Magyar Védőegyesület» hivatalos közlönye. Szerk. Csongor György. Budapest. Ny. Stephaneum. V. évf. 1909. Havi. Ára 10 kor.
- Kassavidéke.** Balneologiai, turisztikai és idegenforgalmi képes folyóirat. Szerk. Kemény Lajos. Kassa. Ny. Werfer Károly. X. évf. 1909. Havi. Ára 4 kor.
- Ker- és Gazdaság.** Kertészek és Kertgazdák Országos Szöv. hivatalos lapja. Szerkeszti? Szeged. Ny. Engel Lajos. I. évf. 1909. Havi. Ára 3 kor.
- Könyvipar.** A sokszorosító ipar érdekeit szolgáló szaklap. Szerk. Augenföld M. Miksa. Budapest. Ny. Légrády testv. I. évf. 1909. Havi. Ára ?

- Közélelmezés.** Élelmiszerkereskedelmi szaklap. Szerk. Hell Lajos. Budapest. Ny. Bruckner Gyula. I. évf. 1909. Havi. Ára 4 kor.
- Közlemények Szepezvárm. mult-jából.** Szerk. Förster Jenő. Lőcse. Ny. Reiss J. T. I. évf. 1909. Megjelenik negyedévenként. Ára 6 kor.
- Közművelődési Értesítő.** A Veszprémmegyei Magyar Közművelődési Egyesület hivatalos tudósítója. Szerk. Zsigmond János. Veszprém. Ny. Egyházmegyei kny. I. évf. 1909. Megjelenik? Tagoknak ingyen.
- Magyar Gyógypedagógia.** Szerk. Berkes János. Budapest. Ny. Bichler J. I. évf. 1909. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 10 kor.
- Magyar Gyorsiró.** Szerk. Bantler Odón. Budapest. Ny. Heisler és Közöl. XXII. évf. 1909. Havi. Ára 5 kor.
- Magyar Méhészek Lapja.** Szerk. Donáth Aladár. Janakfalva. Ny. Láng József Nagyváradon I. évf. 1909. Megjelenik kéthavonként. Ára 4 kor.
- Magyar Szénujság.** Szerk. Vámos Fülöp. Budapest. Ny. Révay és Salamon. I. évf. 1909. Havi. Ára 10 kor.
- A Munkás.** A szociáldemokrata munkáspárt hiv. lapja. Szerk. Laskai Mihály. Turkeve. Ny. Daróczy Antal. I. évf. 1909. Havi. Ára 1 kor.
- Műszaki Szemle.** Szerk. Lázár Albert és Gergely Vilmos. Budapest. Ny. Bercsényi ny. I. évf. 1909. Havi. Ára 8 kor.
- Ne csüggedj el.** Szerk. Pesti János. Budapest. Ny. Rothberger és Weisz. I. évf. 1909. Havi. Ára 70 fill.
- Nemzeti Függetlenség.** A 48-as radikális szocialista párt hivatalos lapja. Szerk. Kozárovits Kálmán. Budapest. Ny. Uránia kny. I. évf. 1909. Havi. Ára 2 kor.
- Népakarat.** Szociáldemokrata közlöny. Szerk. Gyikos Mihály. Losonez. Ny. Világosság kny. Budapest. I. évf. 1909. Havi. Ára 5 kor.
- Népjog.** A nőgrádi szociáldemokrata párt politikai és gazdasági közlönye. Szerk. Gyikos Mihály. Losonez. Ny. Világosság kny. Budapest. II. évf. 1909. Havi. Ára 5 kor.
- Az Országos Birói és Ügyészi Egyesületek Értesítője.** Szerk. Márkus Dezső. Budapest. Ny. Franklin-társ. I. évf. 1909. Megjelenik évenként 6-szor. Ára 4 kor.
- Az Országos Hajós Szövetség Központi Értesítője.** Szerk? Budapest. Ny. «Globus» r.-t. kny. 1909. Megjelenik? Ára? Tagoknak ingyen.
- A Pannonia Evezős Club Értesítője.** Szerk. Zádor Béla. Budapest. Ny. Károlyi György. I. évf. 1909/10. Havi. Ára?
- Polgárok Lapja.** Közérdekű havi lap. Szerk. Thurner Albert és Tanódy Endre. Szatmár. Ny. Szabadsajtó kny. I. évf. 1909. Havi. Ára 2 kor. 40 fill.
- Posta és Táviró Tarifák.** Szerk. Várady Aladár. Budapest. Ny. Markovits és Garai. I. évf. 1908/9. Megjelenik negyedévenként. Ára 2 kor.
- Országos Fogászati Közlöny.** A Budapest székesfővárosi fogtechnikusok ipartestületének és a Fogtechnikusok Országos Szövetségének hivatalos lapja. Szerk. Barna Izidor. Budapest. Ny. Uránia kny. I. évf. 1909. Megjelenik? Ára 12 kor.
- Postaiügyi Közlöny.** Ismeretterjesztő havi folyóirat. Szerk. Énekes Zsigmond. Pozsony. Ny. Angermayer Károly I. évf. 1909. Havi. Ára 6 kor.
- Pozsonyi Értesítő.** Szerk. Pichler H. Lajos. Pozsony. Ny. Angermayer Károly. I. évf. 1909. Évenként 10 száma jelenik meg. Ára 2 kor.
- Radikális Ellenőr.** A magyar egyetemi és főiskolai ifjúság érdekeit szolgáló társadalmi folyóirat. Szerk. Kovásznai Gábor. Budapest. Ny. Bercsényi kny. r.-t. I. évf. 1909. Havi. Ára 2 kor.
- Szabadalmi és Védjegy-Jog Tára.** Szerk. Elek Béla. Budapest. Ny. «Bíróági Szemle» kny. I. köt. 1909. Havi. Ára 16 korona.
- Széchenyi-telepi Közlöny.** Társadalmi és közgazdasági lap. A «Széchenyi-telepi Polgári Kör» hiv. közlönye. Szerk. Eichenwald Lajos. Rákospalota. Ny. Goldschmidt testvérek. I. évf. 1909. Havi. Ára 4 kor.
- «Szent Erzsébet» háziipari műintézet és a Jézus Szent Szíve Paizs kiadóhivatala havi közle-**

- ménye. Szerk. Auffenberg József. Budapest. Ny. Naftáli Á. I. évf. 1909. Havi. Ára ?
- A Szikviz- és Szénsavipar Lapja.** Szerk. Hoffmann Géza. Budapest. Ny. Schmelcz és Misner. I. évf. 1909. Havi. Ára 6 kor.
- Szövetkezeti Értesítő.** Az általános fogyasztási szövetkezet hivatalos közlönye. Szerk. Peidl Gyula. Budapest. Ny. Világosság kny. I. évf. 1909. Havi. Ára 2 kor.
- A Társadalmi Múzeum Értesítője.** Szerk. és kiadja a társadalmi múzeum. Budapest. Ny. Posner Károly Lajos és fia. I. évf. 1909. Megjelenik évenként 6-szor. Ára 4 kor.
- Tokaji Bor.** Szerk. Hegedüs Sándor. Tokaj. Ny. Fränkel Dezső. I. évf. 1909. Megjelenik negyedévenként. Ára ?
- Uj Élet.** Társadalomtudományi művészeti és szépirodalmi folyóirat. Szerk. Kézai Simon. Szeged. Ny. Dugonics kny. r-t. I. évf. 1909. Havi. Ára 2 kor.
- Vasut-sok Lapja.** A magyar szent korona országai vasutas szövetsége pozsonyi kerületének hivatalos értesítője. Pozsony. Ny. Alkalay Adolf és fia. I. évf. 1909. Havi. Ára 4 kor.
- Világposta — Bélyeghírlap.** Bélyeggyűjtők szaklapja és szépirodalmi közlöny. Szerk. Abonyi Zsigmond. Temesvár. Ny. Moravetz testvérek. I. évf. 1909. Havi. Ára 2 kor.
- II. Idegen nyelvűek.**
- Archivum zoologicum.** Szerk. Pete Cs., Madarász Gy. és Csiki E. Budapest. Ny. Hornyánszky Viktor. I. köt. 1909. Megjelenési ideje határozatlan. Ára 25 kor.
- Bánatul.** Foe socială, culturală, industrială și economică. Szerk. Neda Konstantin. Lugos. Ny. Husvéth és Hoffer. I. évf. 1909. Havi. Ára 3 kor.
- Bulletin officiel de l'union internationale contre le duel et pour la protection de l'honneur.** Szerk. Gergely Ede. Budapest. Ny. Pesti Lloyd kny. 1909. Megjelenik ? Ára ?
- Educatorul.** Organ oficial al Reuniunii învățătorilor din Eparhia Caransebeșului. Szerk. Bizerea P. Oravicza. Ny. Progresul ny. I. évf. 1909. Havi. Ára 4 kor.
- Von der Heide.** Monatschrift für Kultur und Leben. Szerk. Orendi-Hommenau Viktor. Temesvár. Ny. Délmagyarországi kny. I. évf. 1909. Havi. Ára ?
- Monats-Berichte der pädagogischen Landes-Bibliothek, und des Museums für Lehrmittel.** Szerkeszti az orsz. pädagogiai könyvtár. Budapest. Ny. Franklin-társ. I. évf. 1909. Megjelenik negyedévenként. Ára ?
- Das Neue Europa.** Kiadja Blaskovich Sándor. Budapest. Ny. Révay és Salamon. 1909. Havi. Ára ?
- Der Polizeihund.** Organ des österr.-ungar. Polizeihund-Vereins. Szerk. Harbauer Károly. Wien. Ny. Röttig Gusztáv és fia Sopronban. I. évf. 1909. Havi. Ára 3 kor. 60 fill.
- Prúdy.** Revue mladého slovenska. Szerk. Klimáček Sándor. Budapest. Ny. Parička János Rózsahegyen. I. évf. 1909. Havi. Ára 6 kor.
- Răvașul.** Revistă culturală ilustrată. Szerk. Dăianu Elie. Kolozsvár. Ny. «Carmen» kny. VII. évf. 1909. Havi. Ára 10 kor.
- Sv. Adalbert.** (Vojtech.) Mesačník na obranu katolickej viery. Szerk. Buday József. Pozsony. Ny. Kath. irod. és nyomdai r-t. I. évf. 1909. Havi. Ára 75 fill.
- Živý Kresťan.** Szerk. Jamarik Pál. Modor. Ny. Rohacsek Simon. I. évf. 1909. Havi. Ára 20 cts.

Statisztikai adatok összefoglalása.

Magyar nyelvű folyóiratok :

	Megszüntek	Ujak	Különbözet
Budapesten	46	57	+ 11
Vidéken	32	20	- 8
Együttvéve... ..	<u>78</u>	<u>77</u>	- 1

Nem magyar nyelvűek :

		Megszüntek	Ujak	Különbözet
Német :	Budapesten	—	2	+ 2
	vidéken ...	2	2	- —
Franczia :	Budapesten	—	1	+ 1
	vidéken ...	—	3	+ 3
Tót :	Budapesten	—	1	+ 1
	vidéken ...	4	2	- 2
Héber :	vidéken ...	1	—	- 1
	Budapesten	—	1	+ 1
Latin :	Összesen Budapesten	<u>—</u>	<u>5</u>	<u>+ 5</u>
	vidéken ...	<u>6</u>	<u>7</u>	<u>+ 1</u>
Együttvéve... ..	<u>6</u>	<u>12</u>	<u>+ 6</u>	
Végösszeg	<u>84</u>	<u>99</u>	<u>+ 15</u>	

FÜGGELÉK.

A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája 1780-tól 1909-ig.

ID. SZINNYEI JÓZSEF nyomán.

Az első magyar hírlap 1780 jan. 1-én jelent meg Pozsonyban (Rát Mátyás *Magyar Hirmondó-ja*). Budapesten 1788 okt. 8-án, szerdán indult meg az első magyar rendes hírlap *Magyar Merkurius* címmel, hetenként kétszer járt és Paczkó Ferencz betűivel nyomtatott Pesten. A második lap Pesten az 1806 jul. 2-án keletkezett *Hazai Tudósítások*: szerk. Kulcsár István. Ez volt az első magyar hírlap, mely 4-rét alakban jelent meg és hosszabb életű volt.

1830-ban 10 magyar hírlap és folyóirat jelent meg.

1840 elején 26 magyar lap volt hazánkban.

1847-ben 33.

1848—49-ben 86 magyar hírlap jelent meg.

1850 elején 9 lap adatott ki magyar nyelven.

1854 márcz. 5-én, mikor a *Vasárnapi Ujság* megindult, ezzel együtt 20 magyar hírlap és folyóirat jelent meg.

1861 elején, midőn az első évi rendes hírlapkimutatást a *Vasárnapi Ujság* közli, 52 volt a magyar hírlapok és folyóiratok száma.

1862-ben...	65	1886-ban...	516
1863-ban...	80	1887-ben...	539
1864-ben...	70	1888-ban...	561
1865-ben...	75	1889-ben...	600
1866-ban...	81	1890-ben...	636
1867-ben...	80	1891-ben...	645
1868-ban...	140	1892-ben...	676
1869-ben...	163	1893-ban...	699
1870-ben...	146	1894-ben...	735
1871-ben...	164	1895-ben...	806
1872-ben...	198	1896-ban...	801
1873-ban...	201	1897-ben...	1100
1874-ben...	208	1898-ban...	1207
1875-ben...	246	1899-ben...	1103
1876-ban...	240	1900-ban...	1132
1877-ben...	268	1901-ben...	1156
1878-ban...	281	1902-ben...	1216
1879-ben...	321	1903-ban...	1262
1880-ban...	368	1904-ben...	1330
1881-ben...	356	1905-ben...	1615
1882-ben...	412	1906-ban...	2292
1883-ban...	427	1907-ben...	2069
1884-ben...	482	1908-ban...	2059
1885-ben...	494	1909-ben...	2056

hírlap és folyóirat jelent meg magyar nyelven.